

***”Vaikka Suomessa sanotaan, että taustalla ei ole merkitystä,
niin kyllä on.”***

Työläistaustaisten yliopisto-opiskelijoiden korkea-
koulutukseen hakeutumisen motivaatiot ja
opiskelukokemukset

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta

Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma

Huhtikuu 2019

TIIVISTELMÄ

Tuulikki Strand-Niemelä: ***”Vaikka Suomessa sanotaan, että taustalla ei ole merkitystä, niin kyllä on.”***- Työläistaustaisten yliopisto-opiskelijoiden korkeakoulutukseen hakeutumisen motivaatiot ja opiskelukokemukset

Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta

Huhtikuu 2019

Tutkimukseni tarkoituksena on ollut selvittää, mitkä tekijät ovat vaikuttaneet siihen, että työläistaustaiset opiskelijat ovat hakeneet opiskelemaan yliopistoon ja millaisia kokemuksia heille siellä kertyy. Kirjoitusaineiston analyysin tarkoituksena on ollut nostaa esiin opiskelijoiden oma näkökulma ja kokemusperäinen tieto asiasta. Pääaineistosta saatuja tuloksia olen vahvistanut sivuaineiston analyysillä ja siitä saaduilla tuloksilla. Tutkimuksen pääaineistona käytin Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston valmista Susanna Jokelan keräämää aineistoa *Opiskelijoiden luokka-asema: kirjoitusaineisto 2009-2010*. Täydentävänä aineistona hyödynsin keräämäni internet-keskustelu- ja internet-lehtiaineistoa. Analyysimenetelmänä tutkimuksessa olen käyttänyt aineistolähtöistä ja teoriasidonnaista sisällönanalyysiä, jolla olen pelkistänyt ja ryhmitellyt aineistoa sekä luonut sanallisen kuvauksen tutkittavasta ilmiöstä.

Tutkimuksen teoreettisen taustan muodostavat koulutuksen periytymistä, korkeakoulutukseen valikoitumista, valintakokeiden vaikutusta, opintoihin hakeutumista ja opintoihin kiinnittymistä koskevat tutkimukset. Tärkeällä sijalla ovat myös tutkimukset, joissa käsitellään opiskelijan taustan merkitystä ja koulutuksellista tasa-arvoa. Tutkimuksen pohjana on ennakkokäsitykseni, että taustalla on merkitystä millaista on olla ja opiskella yliopistossa. Nojaudun Mari Käyhkön huomioon, että ihmisten yliopisto-opintoihin heijastuvat perheissä olevat erilaiset todellisuudet, arvostukset, elämämpiirit sekä kouluttautumisen ja toimijuuden erilaiset ehdot.

Vastauksena ensimmäiseen tutkimuskysymykseen: *mitkä tekijät ovat vaikuttaneet siihen, että opiskelijat ovat päätyneet opiskelemaan yliopistoon*, aineistosta löytyi viisi erilaista hakumotivaatiota, jotka kukin osaltaan kertovat hakijoiden syistä hakeutua yliopisto-opiskelujen pariin. Hakumotivaatiot ovat: ura-materialistinen, henkilökohtais-älyllinen, humaani, odotusperustainen ja jäsentymätön/sitoutumaton motivaatio. Toiseen tutkimuskysymykseen: *millaisia kokemuksia työläistaustaisilla opiskelijoilla on yliopistossa*, aineistosta nousi esille viisi erilaista opiskelukokemuksen ulottuvuutta, jotka ovat: ajattelu- ja arvomaailma, käsitykset yliopistosta, kuulumisen tunne, opintojen merkitys ja oppimisen hallinta. Ulottuvuudet kuvaavat laajemmin ja tarkemmin millaisia kokemuksia opiskelijoilla on yliopistossa. Johtopäätösten mukaan työläistaustaisten opiskelijoiden syyt hakeutua opiskelemaan ovat pääosin samanlaisia kuin muillakin ryhmillä. Myös heidän kokemuksensa ovat saman suuntaisia. Taustalla voi kuitenkin olla vaikutusta esimerkiksi opintoihin kiinnittymisen kannalta, ja siksi se tulisi ottaa huomioon muun muassa opintojen ohjausta kehitettäessä.

Avainsanat: yliopisto-opiskelija, perhetausta, koulutuksen periytyminen, korkeakoulutukseen valikoituminen, opintoihin hakeutuminen, opintoihin kiinnittyminen, tasa-arvo

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällys

1 Johdanto	4
2 Korkeakoulutukseen valikoituminen ja opiskelijan taustaan liittyvä tutkimus.....	7
2.1 Koulutuksen periytyminen.....	7
2.2 Korkeakoulutukseen valikoituminen.....	8
2.3 Valintakokeiden vaikutus	11
2.4 Opintoihin hakeutuminen.....	12
2.5 Opintoihin kiinnittyminen.....	14
2.6 Opiskelijan taustan merkitys.....	17
2.7 Koulutuksellisen tasa-arvon haasteet	20
3 Tutkimuksen toteutus.....	24
3.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset	24
3.2 Tutkimusaineisto	25
3.3 Kvalitatiivinen tutkimus ja kirjoitelmien sisällönanalyysi	26
3.4 Hakeutumisen motivaatioiden teorialähtöinen tulkinta	30
3.5 Opiskelijakokemusten aineistolähtöinen kategoriointi	33
4 Tulokset.....	39
4.1 Korkeakoulutukseen hakeutumisen viisi motivaatiota	39
4.2 Opiskelukokemusten ulottuvuudet.....	42
5 Tulosten yhteenveto	48
5.1 Opiskelemaan hakeutumisen syyt	48
5.2 Työläistäustaisena yliopistossa	54
5.3 Johtopäätökset.....	63
6 Pohdinta ja arviointi.....	67
6.1 Pohdintaa	67
6.2 Tutkimuksen luotettavuus	68
6.3 Tutkimuksen eettisyys	73
6.4 Jatkotutkimusaiheet	76
7 Lopuksi.....	77
Lähteet.....	79

1 JOHDANTO

Juuriltani olen työläistäustainen. Isovanhempani työskentelivät paperikoneenhoitajana, pukuräätälinä, autonkuljettajana ja kotiapulaisena. Isäni seurasi isänsä jalanjälkiä paperitehtaalle. Äidistäni tuli kotiäitivuosien jälkeen perhepäivähoitaja ja myöhemmin hotellin kerroshoitaja. Oma ensimmäinen koulutukseni nuorena oli ravintolakokki. Myöhemmin valmistuin ylioppilaaksi ja sen jälkeen aikuiskoulutuksen puolelta informaatio- ja kirjastoalan merkonomiksi. Uskon, että taustallani on vaikutusta siihen, että ajoittain on ollut haastavaa olla yliopistoympäristössä ja kokea kuuluvansa tänne. Tämä vieraudentunne on johtanut siihen, että olen halunnut tietää, miten muut työläistäuetaiset yliopisto-opiskelijat ovat asian kokeneet. Sitä olen pro gradu -tutkielmassani pyrkinyt selvittämään.

Tutkimukseni työläistäuetaisista yliopisto-opiskelijoista on ajankohtainen, sillä Suomessa on käynnissä opiskelijavalintojen uudistus. Tarkoitus on nopeuttaa toiselta asteelta korkeakouluhin siirtymistä lisäämällä toisen asteen ja korkea-asteen välistä yhteistyötä. Opiskelijavalintoja on tarkoitua kehittää niin, että hakijoilta ei edellytetä enää pitkää valmentautumista. Tämä tulee lisäämään todistusvalintoja ja yhteisiä, useilla aloilla käytettäviä valintamenettelyjä. Tiedotusvälineissä on ollut puhetta siitä, miten pääsykoeuudistus vaarantaa ihmisten välisen koulutuksellisen tasa-arvon. Asiasta on tehnyt selvityksen muun muassa viestintätoimisto CRE8 *Raportti päättäjille* (2017, 2), jonka mukaan opiskelijavalintauudistus tulee johtamaan moniin ongelmiin ja koko Suomea koskevaan eriarvoistumiskehitykseen. Uudistusta pidetään uhkana alueelliselle ja sukupuolten väliselle tasa-arvolle sekä nykymuotoiselle mahdollisuuksien tasa-arvolle.

Kesäkuussa 2011 perustettu Jyrki Kataisen hallitus asetti tavoitteeksi nostaa suomalaiset maailman osaavimmaksi kansaksi vuoteen 2020 mennessä. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman 2011–2016 tavoitteena on opetus- ja kulttuuriministeriön valmisteleva koulutuksellisen tasa-arvon toimenpideohjelma, jonka tavoitteena on vähentää sukupuolten

välisiä koulutus- ja osaamiseroja sekä sosioekonomisen taustan vaikutusta koulutukseen osallistumiseen ja kohentaa heikommassa asemassa olevien ryhmien asemaa. (OPH 2013, 7.) Opetushallituksen koulutustutkimusfoorumin tuoreessa julkaisussa kuitenkin kerrotaan, että koulutustason nousu Suomessa on hidastumassa. Jyrkimpien kantojen mukaan sosiaalisen nousun katsotaan jopa pysähtyneen ja sääty-yhteiskunnan tekevän paluuta (OPH 2013, 16.) Vaikka ero mahdollisuuksissa päätyä yliopisto-opiskelijaksi akateemisista ja ei-akateemisista perheistä tulleiden välillä on kaventunut viimeisten vuosikymmenten aikaan selvästi, niin silti akateemisesti koulutettujen vanhempien jälkeläinen päätyy 6,8 kertaa useammin opiskelemaan yliopistoon kuin ei-akateemisten jälkeläinen (OPH 2013, 27). Voi todeta, että sosiaalisella taustalla on edelleen suuri vaikutus yksilön mahdollisuuteen päätyä opiskelemaan yliopistoon.

Tässä tutkimuksessa tutkimuksen kohteena ovat työläistaustaiset yliopisto-opiskelijat ja heidän kokemuksensa. Koska vanhempiaan ja sosioekonomista taustaansa ei voi valita, on paljon väliä sillä, millaista koulutuspolitiikkaa maassamme harjoitetaan ja millaisia koulutusmahdollisuuksia nuorille tarjotaan. Merkitystä on myös sillä, mitä vaikutteita lapset ja nuoret kasvuvuosiensa aikana muuten ympäristöstään saavat. Omalla kohdallani kodin koulutusmyönteisellä ilmapiirillä on varmasti ollut vaikutusta siihen, että olen aikuisena hakeutunut opiskelemaan yliopistoon. Suurin syy lienee kuitenkin se, että kotoa sain vahvan mallin lukuharrastukseen, joka on suunnannut elämäni jo ennen yliopistoa.

Omalla kohdallani myös muiden ihmisten vaikutus näkyy selvästi, kun miettii koulutusvalintojani. Muut aikuiset ja heidän kauttaan saatu tieto ja vaikutteet ovat paikanneet lapsuudenperheeni korkeakoulutukseen liittyvää strategisen tiedon ja kulttuuripääoman puutetta. Isäni serkku oli lukion opettaja. Kävimme hänen lastensa ylioppilasjuhlilla ja vietimme muutenkin paljon aikaa hänen perheensä kanssa. Tämän myötä näin, millä tavalla keskiluokkaisessa perheessä eletään ja toimitaan. Nykyään ajattelen, että olen imenyt perheidemme välisestä kanssakäymisestä ihanteita ja malleja, jotka ovat vaikuttaneet koulutusvalintoja koskeviin päätöksiini. Myös yläasteen opettajilla ja myöhemmin lukion lehtoreilla on ollut oma osansa odotusten ja ihanteiden synnyttäjinä ja muokkaajina. Suuri vaikutus on ollut myös nuoruudenystävälläni ja hänen perheellään, sillä heidän kodissaan näin, mitä opettajan lapsilta tulevaisuuden suhteen odotetaan.

Lopullisen sysäyksen lähteä tutkimaan työläistäustaisia yliopisto-opiskelijoita sain, kun luin Mikkosen ja Korhosen (2018, 29) kirjoituksen aiheesta. Heidän mukaansa työläistäustaiset opiskelijat erottuvat yliopistossa omana, keskiluokkaisista opiskelijoista eroavana ryhmänä. Heidän opintopolkunsa kulkevat usein epätyypillisempää reittiä kuin keskiluokkaisilla nuorilla. Tunnistan itseni työläistäustaisen opiskelijan luonnehdinnasta. Opinpolkuni on ollut monivaiheinen. Olen epäillyt omaa soveltuvuuttani korkeakouluopiskelijaksi ja tuntenut epävarmuutta kyvykkyydestäni, sillä minut oli määritelty kasvuvuosiinani käytännön ihmiseksi. Vasta lukiossa odotukset muuttuivat, ja minua alettiin pitää reaaliaineiden ja äidinkielen suhteen taitavana opiskelijana. Yliopisto ei ole kuitenkaan ollut itsestään selvä valinta, vaan pikemminkin tulos monista aiemmin tehdyistä valinnoista ja niiden seurauksista. Lisäksi suuri syy lienee henkilökohtainen kiinnostukseni ihmisen kasvua ja kehitystä kohtaan, jolloin voidaan ajatella, että kasvatustiede on ollut luonnollinen valinta, kun olen hakenut opiskelemaan yliopistoon. Viimeisen sysäyksen hakea, sain sinä keväänä, kun jälkikasvuni haki lukiopiston jälkeen opiskelemaan. Itselleni sopiva hakukohde löytyi, kun lapseni selaili hakuoppaita ja totesi: *Hei äiti! Tampereen yliopistossa olisi tällainen elinikäisen oppimisen ja kasvatuksen hakukohde.* Tästä tapahtumasta alkunsa saaneella matkalla olen edelleen.

Olen tullut yliopistoon niin, että yliopiston ja akateemisen työn pelisäännöt ovat olleet itselleni kohtuullisen vieraat. On ollut työ opetella, millä tavalla yliopistossa ollaan ja toimitaan. Jo pelkästään oppimani kielelliseen ilmaisuun ja itseymmärrykseen liittyvä ja sen kuvailussa käytettävä sanasto on kohdannut kulttuurisen ja luokkataustasta johtuvan jännitteen. Täysin luontevaksi oleminen ei ole tullut missään vaiheessa, mikä on askarruttanut mieltäni, ja siksi pro gradu -tutkimuksen aihe ja tutkimuskohde ovat juuri työläistäustaiset opiskelijat. On tuntunut tärkeältä saada tietää, mitä muut samankaltaisesta taustasta tulevat asiasta ajattelevat. Tutkimusta olen lähtenyt tekemään sen ennakkokäsityksen varassa, että taustalla on merkitystä siihen, miltä tuntuu olla ja opiskella yliopistossa. Nojaudun Mari Käyhkön (2014, 16) havaintoon, että perheiden ja nuorten erilaiset todellisuudet, arvostukset, elämänpiirit sekä kouluttautumisen ja toimijuuden erilaiset ehdot heijastuvat ihmisen yliopisto-opintoihin aina jollakin tavalla. Mukana vaikuttamassa ovat myös huomioni siitä, miten ihmiset näyttävät tuovan mukanaan jokaiseen vuorovaikutustilanteeseen oman kasvuhistoriansa ja sen millaiseksi ovat sen aikana muovautuneet. Edes yliopistokoulutus ei näytä pyyhkivän pois ihmisen olemuksellista ominaisuutta.

2 KORKEAKOULUTUKSEEN VALIKOITUMINEN JA OPISKELIJAN TAUSTAAN LIITTYVÄ TUTKIMUS

Tässä luvussa esittelen tutkimuksen teoreettisen taustan. Se muodostuu koulutuksen periyty- mistä, korkeakoulutukseen valikoitumista, valintakokeiden vaikutusta ja opintoihin hakeutu- mista koskevista tutkimuksista. Tärkeällä sijalla ovat myös tutkimukset, joissa käsitellään opintoihin kiinnittymistä ja opiskelijan taustan merkitystä sekä koulutuksellisen tasa-arvon haasteita.

2.1 Koulutuksen periytyminen

Pekka Myrskylä (2009) puhuu siitä, miten yleinen käsitys on, että perheen varallisuustaso, sosiaalinen asema ja koulutustaso heijastuvat lasten tulevaan sosiaaliseen asemaan. Tämä tarkoittaa sitä, että mitä paremmin koulutetusta perheestä lapset ovat lähtöisin, sitä korkeam- pi on heidän tuleva koulutustasonsa. Lisäksi ajatellaan, että ammatti siirtyy ikään kuin veren perintönä seuraavalle sukupolvelle. Suomalaisen koulutuspolitiikan pitkäaikaisena tavoitteee- na on kuitenkin ollut antaa kaikille mahdollisuus kouluttautua niin pitkälle kuin mahdollista, oli vanhempien sosiaalinen asema millainen tahansa. Myrskylän (2009) mukaan kodin perin- tö näkyy edelleen siinä, miten vanhempien koulutus ohjaa heidän lastensa kouluttautumista. Hyvin todennäköistä onkin, että korkeakoulututkinnon suorittaneiden vanhempien lapset hankkivat vastaavan tasoisen koulutuksen. Vanhempien kanssa samalle alalle hakeutuminen voi perimän lisäksi kertoa siitä, että tietyillä aloilla toimivat, ovat tyytyväisiä työhönsä, joka puolestaan houkuttelee lapsia samalle alalle.

Karhunen ja Uusitalo (2017, 302) ovat kirjoittaneet samasta aiheesta kuin Myrskylä. He toteavat koulutustaustan periytyvän herkästi, sillä esimerkiksi yliopistokoulutuksen hankkineiden vanhempien lapset hankkivat usein myös yliopistokoulutuksen. Vaikka korkeakoulutus on laajentunut viime vuosikymmeninä merkittävästi, ja mahdollisuuksien tasa-arvo koulutuksessa on edistynyt, niin nimenomaan vanhempien taustan vaikutus on viime aikoina jopa vahvistunut yliopistokoulutuksen suhteen. Karhunen ja Uusitalon (2017, 302) mukaan vanhempien koulutus ennustaa lapsen yliopistokoulutusta jopa enemmän kuin perheen tulotaso. Myös Sirniö (2016, 5) korostaa, että perhetaustalla on suuri vaikutus siihen, millaisia mahdollisuuksia lapsella ylipäättään on tarjolla. Muun muassa perheen sosiaaliset, materiaaliset ja kulttuuriset toimintaolosuhteet ja -mahdollisuudet vaikuttavat lasten koulutukseen ja ammatillisiin uriin paljon. Toisin sanoen yksilön saavutettavissa oleva sosioekonominen asema on pitkälle riippuvainen hänen perhetaustastaan.

Yhteenvetona voi todeta, että koulutus periytyy verrattain helposti sukupolvelta toiselle. Edes koulutuspolitiikan tavoitteena pitkään ollut mahdollisuuksien tasa-arvo, ei ole kyennyt poistamaan vanhempien koulutustaustan vaikutusta jälkeläisten odotettavissa olevaan koulutustasoon. Se, että perheen kulttuuriset ja materiaaliset mahdollisuudet vaikuttavat tulevaan elämään todella voimakkaasti, voi olla haitallista etenkin heikommista lähtökohdista tulevien yksilöiden kohdalla.

2.2 Korkeakoulutukseen valikoituminen

Kotitaustan vaikutusta korkeakoulutukseen valikoitumiseen on tutkittu jonkin verran. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisussa (2016) kerrotaan miten korkeakoulutukseen hakeutuminen ja valinnoissa pärjääminen ovat yhteydessä useisiin toisiinsa kietoutuviin tekijöihin, kuten kotoa saataviin sosiaaliin ja kulttuuriin pääomiin, yksilön omiin kykyihin, toiveisiin ja osaamiseen sekä asenteisiin, tietoihin ja tavoitteisiin. Vaikutusta on myös lähiympäristön odotuksilla ja tuella sekä työmarkkinoiden rakenteella ja toiminnalla. Kivinen, Hedman ja Kaipainen (2012, 559-560) ovat tutkineet koulutusmahdollisuuksien yhdenvertaisuutta ja korkeakoulutuksessa tapahtuneiden muutosten seurauksia työmarkkinoiden näkökulmasta.

Tutkimuksessaan he tarkastelivat suomalaisiin yliopistoihin 2000-luvun alussa hakeneita ja opiskelemaan päässeitä, sekä etsivät niitä tekijöitä, jotka olivat yhteydessä opiskelijavalinnoissa menestymiseen. Tavoitteena oli saada uutta tietoa korkeakoulutukseen valikoitumisesta ja samaan aikaan pohtia, onko valikoitumisessa tapahtunut muutosta vuosikymmenten saatossa. Heidän (2012, 559-560) löytönsä oli, että eliittiyliopistosta muistuttavat suuret erot erilaisista kotitaustoista tulleiden mahdollisuuksissa päätyä yliopisto-opiskelijaksi näyttävät nykyään kaventuneen ennemminkin eri koulutusalojen väliseksi eroiksi. Myös Mikkonen ja Korhonen (2018, 29) ovat tuoneet esille, että yhteiskuntaluokalla näyttäisi olevan yhteys ihmisten yliopisto-opintoihin valikoitumiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön selvityksen (2016, 52) mukaan vanhempien koulutustason yhteys koulutusvalintaan paikantuu puolestaan siten, että sosioekonominen tausta on välillisessä yhteydessä strategiseen tietoon ja kulttuuripääomaan, jotka jakautuvat epätasaisesti korkeakoulutukseen hakeutuvien opiskelijoiden kesken. Vanhempien koulutustaso vaikuttaa erityisesti siihen, kuinka paljon koulutusvalinnoista käydään perheissä tietoista keskustelua. Jos keskustelua käydään, lisääntyy nuorten valmius hakeutua korkeakoulutukseen selvästi.

Saaren, Aarnion ja Rytkösen (2015, 5) mukaan perhetaustan vaikutus koulutukseen valikoitumiseen välittyy pääosin kotiympäristön kulttuuripääoman kautta, kun lasta kannustetaan lukuharrastukseen ja muihin kognitiivisia taitoja kehittävään harrastuneisuuteen. Koulutusvalinnan ja vanhempien koulutustason välinen yhteys paikantuu heidän mukaansa siten, että sosioekonominen tausta on välillisessä yhteydessä strategiseen tietoon ja kulttuuripääomaan. Nämä vaikuttavat siten, että koulutukseen hakeutumisen vaiheessa erilaisista perheistä tulevilla nuorilla on eri määrä strategista tietoa ja kulttuuripääomaa. Vanhempien lisäksi myös muilla lähipiirin aikuisilla on tärkeä rooli nuorten tehdessä koulutusvalintojaan. Myös Mikkonen ja Korhonen (2018, 30) puhuvat koulutukseen ja koulutusvalintoihin liittyvästä strategisesta tiedosta. Sillä on merkittävä asema siinä, millaiseen koulutukseen nuoret valikoituvat. Mikkonen ja Korhonen (2018, 30) korostavat, että työläistaustaisten opiskelijoiden vanhemmilla ei ole omakohtaista kokemusta korkeakoulumaailmasta. Keskiluokkaisista perheistä tulevat nuoret sen sijaan tunnistavat vanhempiensa toiveen korkeakoulutukseen hakeutumisesta sekä sellaiset suorat ja epäsuorat keinot, joilla vanhemmat kannustavat ja valmentavat lapsiaan korkeakoulutukseen. Työläistaustaisten opiskelijoiden vanhemmille koulutuksen tasolla ei ole niin paljon väliä, sillä mikä tahansa koulutus nähdään riittävänä. Mikkosen ja

Korhosen (2018, 30) mukaan havainto tukee rationaalisen valinnan teoriaa, jonka mukaan keskiluokkaisten vanhempien lasten on perheen saavutetun aseman säilyttämiseksi jatkettava korkeakoulutukseen. Matalamman koulutustason perheissä sen sijaan jo ammatillinen koulutus on usein riittävä perheen koulutustason ylläpitämiseen.

Nori (2011, 225) puolestaan toteaa, että tasa-arvoisten koulutusmahdollisuuksien tarjoaminen ei ole riittävä tasa-arvopoliittinen toimenpide nykypäivän Suomessa. Hän painottaa, että sosiaalisen taustan vaikutus ulottuu yliopiston porteille asti ja mahdollisuuksien tasa-arvoon pyrkivän koulutuspolitiikan tulokset mitataan lopulta työmarkkinoilla. Nori (2011, 223) puhuu lisäksi siitä, miten hyvinvointiyhteiskunnan rakentamisen aikana uskottiin, että laajentamalla korkeakoulutusta, edistetään parhaiten koulutuksellista tasa-arvoa. Edelleen kuitenkin kaupungeissa asuvat ihmiset hakevat ja pääsevät yliopistoihin useammin kuin muut. Ikäryhmien välinen tasa-arvo yliopistojen päävalinnoissa on myös yhä melko heikkoa. Sukupuolten välinen tasa-arvo sen sijaan, on sisäänpääsyn osalta nykyään melko hyvä. Pitkässä linjassa Norin (2011, 225) mukaan eri yhteiskuntaryhmien osallistuminen korkeakoulutukseen on tasoittunut, mutta silti sosiaalisen taustan mukainen valikoituminen ei ole hävinnyt mihinkään. 1960- ja 70-lukujen suotuisan kehityksen valossa nykyinen tilanne voi tuntua jopa pettymykseltä. Hyvinvointivaltion rakennusvaiheessa kun tavoiteltiin tasa-arvoista yhteiskuntaa, jossa kouluttautuminen ei riipu sosiaalisesta asemasta.

Nori (2011, 45) on kiinnittänyt huomiota siihen, että on vaikea saada todellista tietoa miten valikoituminen varsinaisesti tapahtuu, sillä tutkimukset eivät ole kertoneet, ketkä itsevalikoinnin lopulta läpäisevät ja lopulta lähtevät tavoittelemaan opiskelupaikkaa yliopistossa. Itsevalikointi toimii siinä mielessä tehokkaasti, että moni ei edes hae yliopistoon, koska ei usko, että hänet hyväksyttäisiin. Nori (2011, 47) on tähdentänyt, että yhteiskunta vaikuttaa kaiken taustalla. Sen rakenteet ja toimintapolitiikat rajaavat perheiden ja yksilöiden elämää. Näin ollen ihmisten koulutusvalintoja suuntaavat niin työelämä ja koulutusjärjestelmä kuin kotoa saadut pääomat ja aiemmat koulutuskokemukset, jotka joko kannustavat tai ehkäisevät itsevalikoitumista. Merkittävää on, miten eri ryhmät pystyvät hyödyntämään mahdollisuutta hakea opiskelemaan maassa, jossa periaatteessa kaikille on mahdollisuus opiskella korkeimpiin tutkintoihin asti maksutta.

2.3 Valintakokeiden vaikutus

Ahola, Asplund ja Vanhala painottavat (2018,9) miten korkeakoulutukseen hakeutuvat ihmiset ovat jo valmiiksi hyvin valikoitunutta joukkoa. Heidän mukaansa näyttää siltä, että valmennuskurssit edelleen vielä osaltaan voivat vahvistaa valikoitumista. Korkeakoulujen valintakokeeseen valmentavan kurssin käyneiden osuus on alasta riippumatta suurin niillä hakijoilla, joiden kummallakin vanhemmalla on korkeakoulutus. Valmennuskursseille osallistuminen vaikuttaa olevan kytköksissä hakijan perhetaustaan vahvasti. Myös Kosunen, Haltia ja Jokila (2015, 343) muistuttavat, että valmennuskursseille osallistuminen vaatii sekä aikaa että taloudellista pääomaa.

Yksilön mahdollisuus saada ensisijaisesti tavoittelemansa koulutuspaikka, tarkasteltavasta alasta riippumatta, onnistui parhaiten hakijoilla, jotka olivat käyneet tietyn alan valintakokeeseen valmentavan kurssin. Huolimatta hakijan perhetaustasta ja käsityksestä omasta koulumenestyksestä oli opiskelupaikan saaneiden osuus selvästi suurempi alan valintakokeeseen valmentavan kurssin käyneillä kuin käymättömillä hakijoilla. Kirjoittajat tähdentävät, että sikäli kuin opiskelupaikkaa hakevilla on erilaiset mahdollisuudet osallistua alan valintakokeeseen valmentaville kursseille, voi valmennuskursseilla olla selvä eriarvoisuutta lisäävä piirre. (Ahola ym. 2018, 9.) Kosunen, Haltian, ja Jokilan (2015, 345-346) mukaan valmennuskurssit ovat muotoutuneet osaksi yliopistoihin pyrkimistä, ja sellaisen käyminen tarjoaa suhteellisen hyödyn sille, joka kurssin on suorittanut. Valmennuskurssit muokkaavat valikointia ja ihmisten korkeakoulutukseen hakeutumisen mahdollisuuksia selvästi. Kirjoittajat arvelevat, että jos valintakokeista yliopistoissa luovutaan ja siirrytään kokonaan todistusvalintaan, siirtyy maksullisen lisäkoulutuksen tarve päällekkäiseksi toisen asteen koulutuksen kanssa.

Asiaa voi tarkastella myös toisesta näkökulmasta. Monet koulussa huonommin menestyneet tai puutteellisemmasta perhetaustasta tulevat hakijat, voivat kurssin käymällä osoittaa, että he pysyvät valmentautumaan valintakokeeseen niin hyvin, että onnistuvat saamaan opiskelupaikan tavoittelemaltaan alalta sen avulla. Valmennuskurssit voivatkin tarjota niin sanotun toisen mahdollisuuden eli tilaisuuden paikata aiempaa huonoa koulumenestystä. Valmennuskursseihin liittyy kuitenkin tasa-arvoa kasvattava piirre vain silloin, jos puutteellisemmasta

perhetaustasta tulevilla hakijoilla, on samanarvoiset mahdollisuudet osallistua niille. (Ahola ym. 2018, 9.) Voi todeta, että valintakokeet saattavat osaltaan joko heikentää tai parantaa koulutuksellista tasa-arvoa. Jos kaikilla on tasaveroiset mahdollisuudet osallistua niihin, ei ole niin suuri haitta, että niitä suositaan. Sen sijaan tilanne on tällä hetkellä se, että valmennuskurssit ovat verrattain kalliita, ja niiden tarjonnassa on niin alueellista kuin koulutussuuntiin liittyviä eroja, jolloin valintakurssit näyttävät enemmän lisäävän epätasa-arvoa, kuin vähentävän sitä.

2.4 Opintoihin hakeutuminen

Ahrion (2014, 214) väitöskirjassa puhutaan opintoihin hakeutumisesta ja niiden päättämisestä. Kummassakaan ei hänen mukaansa ole kyse pelkästään informaatiosta, opintosuorituksista ja oppilaitoksista, vaan monista yksilön identiteetin kannalta keskeisistä valinnoista ja yliopiston ulkopuolisista tekijöistä. Vaikka opiskelun sosiaaliset käytännöt ovat tärkeitä, niin opintojen alun ja lopun taitekohdissa oleellisempaa on ero yliopisto-opiskelijan identiteetin ja muiden mahdollisten identiteettien välillä. Ahrion (2012, 214) mukaan opiskelua tuleekin tarkastella toiminnan kokonaisuuden näkökulmasta, sillä opiskelu kiinnittyy vahvasti yliopiston ulkopuolella olevaan elämään, ei pelkästään itse opintoihin tai yliopistoon instituutiona.

Yliopistokoulutus on Ahrion (2012, 219) mukaan edelleen hyvin arvostettua, ja yhteiskunnan kannalta hakijoiden sijoittuminen jatko-opiskelupaikkoihin on iso prosessi. Yksilön kannalta opiskelupaikan valinta on merkittävä teko, sillä toisenlainen koulutuspaikka tuo tullessaan toisenlaisen elämän. Kun opiskelupaikkaa valitaan, joutuu ihminen miettimään omia mahdollisuuksiaan ja kykyjään, mutta myös huomioimaan itselle läheiset ihmiset ja opiskelupaikkakunnan. Opiskelupaikan valinnassa on kyse oikeasta tulevaisuudesta, koskee se yliopisto-opiskelijan tai maisterin statusta tai tulevaa työuraa.

Ahrion (2012, 219-221) on erottanut tutkimuksessaan kolme opintoihin hakeutumisen reittiä, joista jokainen noudattaa omaa toimintalogiikkaansa. Koulutukseen voidaan hakeutua suoraan lukiosta, välivuosien kautta tai erilaisten elämänvaiheiden jälkeen. Merkittävää on, että

mieleinen opiskelupaikka monesti kruunaa kaiken sen eteen nähdyn vaivan. Ahrion (2012, 223) mukaan opiskelupaikkaa voidaan hakea neljän erilaisen logiikan kautta, jotka vastaavat pitkälle yliopisto-opiskelua koskevia ennakko-odotuksia. Ensimmäisen logiikan mukaan haetaan hyvää ja korkeinta koulutusta itseä kiinnostavalta alalta. Toisen mukaan opintojen tavoitteena on työelämätaitojen vahvistaminen tai tietyn ammatin hankkiminen. Yliopistoon sisäänpääsy on kolmannen logiikan päätavoitteena. Ihminen voi tavoitella niin akateemisen opiskelijan statusta kuin sosiaalista elämääkin. Neljännen logiikan mukaan henkilö haluaa varmistaa akateemisen opiskelumahdollisuuden, olipa kyseessä sitten harrastusluontoinen tai tutkinto-tavoitteinen opiskelu.

Ahrion (2012, 272) tutkimus vahvistaa kuvaa nykyhetken Suomesta, jossa perhetausta vaikuttaa edelleen paljon opintoihin hakeutumiseen. Osa opiskelijoista tuntee perhe- ja sukutaustansa vuoksi yliopiston ja akateemisen työelämän pelisäännöt jo opintojen alussa ja osaa hyödyntää niitä opintojen aikana. Ahrio (2012, 274) painottaa, että vaikka hakeutuminen yliopisto-opintoihin tai tiettyyn pääaineeseen ei aina ole tietoista ja pohdittua, vaan enemmän itsestäänselvyys, ovat opiskeluvaihtoehdot siinä mielessä tietoisia, että valintoja ohjaa usko korkeakoulutuksen lupaamaan hyvään elämään. Puhutaan niin kutsutusta elämänsuunnittelusta, jossa olennaista on, että ihminen osaa sovittaa toimintansa jo olemassa oleviin järjestyksiin ja omiin mahdollisuuksiinsa, sillä kaikki opiskelupaikat eivät ole kaikkien ulottuvilla.

Kanadalaiset Cote ja Levine (1997) ovat tutkineet niitä lähtökohtia, jotka vaikuttavat siihen, miksi ihmiset hakeutuvat yliopistoon opiskelemaan. Heidän kiinnostuksen kohteena on ollut selvittää myös yhteyttä valmiuksiin, joita yliopistoympäristössä tarvitaan ja joita koulutus tuottaa. Tulosten mukaan lähtökohdilla on vaikutusta siihen, millä tavalla opiskelija pystyy sitoutumaan opintoihinsa, mutta myös siihen, millä tavalla hän menestyy opinnoissaan ja millaisia opiskelukokemuksia yliopistoympäristössä kertyy. Cote ja Levine (1997) ovat keränneet aineistoa kanadalaisista yliopistoista kehittämällään mittarilla ja luoneet viiteen tyyppiin tiivistävän teorian opiskelijoiden opintoihin hakeutumisen motivaatioista. Teoria on oman tutkimukseni kannalta tärkeä, sillä sen avulla olen voinut tarkastella työläistaustaisten opiskelijoiden syitä hakeutua opiskelemaan yliopistoon. Coten ja Levinen (1997) mukaan koulutukseen hakeutumiseen vaikuttavat monet asiat, kuten ihmisen kiinnostus alaa kohtaan, halu kehittää omia taitoja, toive hyvästä työpaikasta tutkinnon suorittamisen jälkeen sekä perheen

asettamat odotukset ja ystävien mielipiteet. Korhonen ja Rautopuro (2012, 99-100) ovat hyödyntäneet teoriaa omassa tutkimuksessaan. Teoria tiivistää opintoihin hakeutumisen viiteen korkeakoulutukseen hakautumisen ulottuvuuteen: ura-materialistinen, persoonallis-älyllinen, humaani, odotusperustainen sekä jäsentymätön/sitoutumaton hakumotivaatio. Ura-materialistisen motivaation mukaan korkeakoulutus nähdään taloudellisen ja sosiaalisen aseman saavuttamisen sekä elämässä ja työssä menestymisen välineenä. Henkilökohtais-älyllinen motivaatio korostaa henkilökohtaisen kehityksen, sivistyksen, oppimisen ja elämän monimuotoisuuden ymmärtämisen tärkeyttä. Humaani motivaatio puolestaan ilmaisee kiinnostusta auttaa toisia ihmisiä ja parantaa maailmaa sekä kehittää erilaisia systeemejä. Odotusperustaisen motivaation mukaan toimiva puolestaan koettaa täyttää perheen tai kaveripiirin asettamia ulkokohtaisia odotuksia. Jäsentymätön/sitoutumaton motivaatio merkitsee sitä, että ihminen ei itsekään välttämättä tiedä, miksi on hakeutunut opiskelemaan, tai se on hänelle vain yksi vaihtoehto jonkin paremman puuttuessa.

2.5 Opintoihin kiinnittyminen

Opintoihin kiinnittymisestä on olemassa monia näkemyksiä. Taustan kiinnittymisen arvioinnin tarpeelle ovat luoneet korkeakoulutuksessa tapahtuneet rakenteelliset muutokset. Erityisesti opiskelijamäärät ja opetuksen ryhmäkoot ovat vuosien aikana kasvaneet. Harvojen ja eliitin yliopistosta on siirrytty kohti universaalia korkeakoulutusta, johon osallistuu yhä suurempi osa ikäluokasta ja yhä useampia ei-tyypillisiä opiskelijaryhmiä, kuten aikuisiällä opintoihin hakeutuvia, ensimmäisen sukupolven korkeakouluopiskelijoita ja muista maista tulevia kansainvälisiä tutkinto-opiskelijoita. (Korhonen 2014, 8.) Tämän tutkimuksen kohderyhmä, työläistäustaiset yliopisto-opiskelijat, voidaan katsoa kuuluvan ei-tyypilliseen opiskelijaryhmään, sillä he ovat ensimmäisen sukupolven korkeakouluopiskelijoita.

Opintoihin kiinnittymistä on suomalaisessa opiskelijatutkimuksessa tähän mennessä tutkittu melko vähän. Kansainvälisesti aihetta sen sijaan on tarkasteltu jo runsaasti. Tutkimuksessa voidaan erottaa tosistaan pohjoisamerikkalainen traditio ja eurooppalainen perinne. Pohjoisamerikkalainen kiinnittymistutkimusperinne on rakentunut instituution ja opiskelijan välisen

sidoksen vahvuuden arviointiin. Lisäksi on pyritty selvittämään opiskeluprosessin luonnetta tässä kontekstissa. Eurooppalainen traditio puolestaan on keskittynyt oppimis- ja opetusympäristöjen tutkimukseen ja niiden kehittämiseen korkeakoulukontekstissa. Tavoitteena on ollut luoda ympäristöjä, jotka tukevat ja rohkaisevat syvälliseen ja korkeatasoiseen oppimiseen. (Korhonen 2014, 41-42.) Oma tutkimukseni tukeutuu pääosin pohjoisamerikkalaisen tradition mukaiseen tutkimukseen.

Korhosen ja Mäkisen (2012, 9-10) mukaan korkeakouluopintojen perustan muodostaa opiskelijoiden ja opettajien välinen, eteenpäin suuntaava aktiivinen asiantuntijuus ja yhteistyö. Vahvaa opintoihin kiinnittymistä leimaa tällöin opiskelijan omaehtoinen, vahvistuva toimijuus sekä syvenevä osallistuminen vertais- ja opetus-oppimisyhteisöjen toimintaan. Tämä luo hyvän pohjan kehittyvälle asiantuntijuudelle ja identiteetille. Heikossa kiinnittymisessä puolestaan voivat jo korkeakoulutukseen hakeutumisen lähtökohdat olla epäselvät, mikä voi johtaa syrjään jäämiseen ja opintojen keskeytymiseen. Korhosen ja Mäkisen (2012, 9-10) mielestä opettajien ja ohjaajien tulisi toimia opiskelijoiden rinnalla kanssakulkijoina, ja tukea osallisuutta aina ensimmäisistä harjoituksista alkaen jatkuen aina opinnäytteiden tekemiseen ja tutkinnon valmistumiseen asti, jotta opintoihin kiinnittyminen pääsisi toteutumaan parhaalla mahdollisella tavalla.

Mäkisen ja Annalan (2011, 59) mukaan kiinnittymisessä on kyse sekä opiskelijan persoonallisista ominaisuuksista ja aktiivisesta toiminnasta oman oppimisen eteenpäin viemiseksi että hänen elämänsä ja opiskeluyhteisönsä antamista kiinnittymisen edellytyksistä. Kiinnittymisessä keskeistä on se, että prosessi suuntautuu tulevaisuutta kohti ja onnistuminen riippuu vastavuoroisuuden ja osallisuuden toteutumisesta. Opintoihin kiinnittyminen edistää opiskelijoiden oppimista, helpottaa innostavan oppimis- ja tiedeyhteisön rakentamista sekä mahdollistaa vastuullisen ja aloitekykyisen kansalaisuuden toteutumisen tulevaisuudessa.

Mäkinen (2012, 67-69) on myös kiinnittänyt huomion siihen, että kiinnittyminen on yhteisöllinen prosessi, joka kattaa koko opiskeluyhteisön, ei vain opiskelijoiden yksilöllistä opintoihin paneutumista tai yksittäisten käytänteiden tuotosta. Kiinnittyminen riippuu hänen mukaansa siitä, miten opiskelija osallistetaan akateemisen yhteisön hyväksytyksi, aktiiviseksi ja täysivaltaiseksi jäseneksi. Kiinnittymisen kannalta opiskelun suunnitelmallisuus on tärkeä

asia. Siinä korostuvat paitsi opiskelijan itsesäätelytaidot, myös ajanhallintaan ja tavoitteisiin liittyvät käytännöt. Opiskelijan opiskelulle asettamat eritasoiset ja –laajuiset tavoitteet voidaan nähdä sellaisina henkilökohtaisina projekteina, joiden puitteissa ihminen rakentaa omaa identiteettiään ja tietämystään. Opiskeluun liittyviin yhteisöihin osallistumisen kautta, voi opiskelija Korhosen (2014, 14) mukaan saavuttaa tarvitsemiaan rakennusaineita tavoittelemiaan päämääriä varten. Opiskelijan kuulumisen tunteen muodostuminen yliopistokontekstissa on sidoksissa osallisuuden kokemiseen pitkän ajan kuluessa. Opiskelijat voi myös kokea kuuluvansa niin sosiaaliseen vertaisyhteisöön, akateemiseen tutkimusyhteisöön kuin akateemiseen opetus-oppimisyhteisöön. Kuuluminen erilaisiin yhteisöihin tulee esille opiskelijoiden arkeen liittyvissä käytänteissä ja sosiaalisissa suhteissa, joiden varaan heidän elämänsä ja opiskelunsa rakentuvat. (Poutanen ym. 2012, 36.) Korhosen (2014, 48-49) kehittämän kiinnittymismallin lähtökohtana puolestaan on ajatus, että opintoihin kiinnittyminen merkitsee sidosta opiskelijan ja hänen opiskeluunsa vaikuttavien lähiyhteisöjen välillä. Kiinnittymistä tuottavan prosessin kautta opintoalan ja opiskelijan välinen sidos voi lujittua ja opinnoissa pysyminen vahvistua.

Korkeakouluopintoihin kiinnittymisen kohdalla puhutaan myös riskitekijöistä ja niiden vaikutuksista koulutukselliseen syrjäytymiseen, esimerkiksi opiskelemattomuuteen tai opinnoista vetäytymiseen ja syrjään jäämiseen. (Korhonen & Rautopuro 2012a). Kiinnittymisen riskitekijöitä oppimisen ja opiskelun kannalta ovat opiskeluun kytkeytyvät motivaatiota, tunne-elämää ja itsesäätelyä koskevat ongelmat. (Korhonen 2014,16). Opintoihin kiinnittymisen heikkous voi näkyä käytännössä esimerkiksi opiskelijan epävarmuutena valitsemastaan opintoalasta, opintojen keskeyttämisen pohdinnoista ja opintojen pitämisestä vähemmän tärkeinä. Nämä tekijät ovat monesti myös yhteydessä oppimisen itsesäätelyn ongelmiin, jotka voivat näkyä esimerkiksi vaikeuksina ajanhallinnassa, oman osaamisen epävarmuutena ja tehtävien välttelyinä. Lisäksi motivaation puute ja tahtotilan laskeminen voivat liittyä oppimisen säätelyn ja hallinnan ongelmiin. (Korhonen & Rautopuro 2012b, 165.) Opintoihin kiinnittyminen voi jäädä pinnalliseksi opiskelijan elämäntilanteen vuoksi, sillä esimerkiksi opintojen-aikainen työssäkäynti voi haitata sitä. (Poutanen ym. 2012, 21). Merkitystä kiinnittymisen kannalta on myös sillä, miten merkittäväksi yksilö opiskelunsa kokee ja miten hän omalle alalleen sosiaalistuu. Omalle alalle sosiaalistuminen alkaa usein jo siitä, miten tärkeiksi omat opinnot kokonaisuutena koetaan ja kuinka opiskelijan sosiaalinen identiteetti alkaa muotou-

tua opiskeluun liittyvissä yhteisöissä. (Poutanen ym. 2012, 23.) Myös Mikkonen ja Korhonen (2018, 29) ovat huomanneet, että työläistäustaiset opiskelijat arvioivat usein oman sopivuutensa korkeakoulutukseen ja nykyiselle opintoalalleen alemmaksi kuin keskiluokkaiset nuoret.

Opintoihin kiinnittyminen on todella tärkeä asia, jotta yksilö voi opiskella tehokkaasti ja saavuttaa tavoitteensa, sekä kykenee saattamaan opiskelunsa loppuun asti. Myös tiedeyhteisön rakentuminen ja vastuulliseen ja aloitetykyisen kansalaisuuteen kasvaminen, ovat riippuvaisia siitä, millä tavalla opiskelijat kiinnittyvät opintoihinsa. Parhaiten kiinnittyminen onnistuu, jos opiskelijat ja opettajat tekevät yhteistyötä, ja opiskelija sosiaalistetaan akateemisen yhteisön aktiiviseksi ja täysivaltaiseksi jäseneksi opintojen alusta saakka. Kiinnittymisen pinnallisuus tai siihen liittyvät muut hankaluudet, ovat riski, joka voi johtaa opiskeluista syrjäytymiseen tai niiden lopettamiseen. Opiskelun suunnitelmallisuus ja asetetut tavoitteet, ovat kiinnittymisen kannalta tärkeitä seikkoja, sillä niissä korostuvat muun muassa opiskelijan itsesäätelytaidot sekä tavoitteisiin ja ajanhallintaan liittyvät asiat.

2.6 Opiskelijan taustan merkitys

Mikkonen ja Korhonen (2018, 29) ovat tehneet huomion, että työläistäustaiset opiskelijat erottuvan yliopistossa omana, keskiluokkaisista opiskelijoista poikkeavana ryhmänä. Heidän mukaansa työläistäustaisten opiskelijoiden opintopolut kulkevat monesti epätyypillisempää reittiä kuin keskiluokkaisilla nuorilla. Esimerkiksi ennen yliopisto-opintojen aloittamista he ovat voineet käydä ammatillisen koulutuksen tai olleet ammattikorkeakoulussa tai ansiotyössä. Työläistäustaiset opiskelijat myös epäilivät omaa soveltuvuuttaan yliopisto-opiskeluun enemmän kuin keskiluokkaisesta taustasta lähtöisin olevat nuoret. Tämä osaltaan hidastaa heidän siirtymistään toiselta asteelta yliopistoon. Lisäksi yliopisto-opiskelu ei näyttäyty työläistäustaisille opiskelijoille yhtä itsestään selvänä opiskeluvaihtoehtona kuin keskiluokkaisille nuorille. Yhteiskuntaluokalla on vaikutusta paitsi yliopisto-opintoihin valikoitumiseen, myös opintojen aikana. Mikkosen ja Korhosen (2018, 29) mukaan yhteiskuntaluokalla voi olla vaikutusta muun muassa yksilön taloudelliseen toimeentuloon ja opintojen aikaiseen työssä-

käyntiin. Työläistaustaisten opiskelijoiden opintojenaikainen työssäkäynti on tavallisempaa, ja he nostavat enemmän opintolainaa, kuin keskiluokkaiset nuoret. Työläistaustaiset opiskelijat kuvasivat itseään myös sivutoimisisiksi opiskelijoiksi muita useammin. Työssä käyminen näkyy siten, että heillä jää vähemmän aikaa opiskeluun. Akateemista opintoihin kiinnittymistä kuvattaessa puhutaan myös opiskeluaktiviteetteihin uhratusta ajankäytöstä. Mikkosen ja Korhosen (2018, 30) varovaisen johtopäätöksen mukaan, työläistaustaisten opiskelijoiden taloudelliseen toimeentuloon liittyvä epävarmuus ja runsaampi työssäkäynti, voivat vaikuttaa kielteisesti akateemiseen kiinnittymiseen.

Luokan ja sukupuolen kokemuksia tutkinut Käyhkö (2014, 4) kirjoittaa puolestaan siitä, miten se, että Suomessa on kouluttautumisen tieltä poistettu rakenteellisia esteitä, ei kuitenkaan ole poistanut kokonaan luokan, kasvuympäristön ja sukupuolen merkitystä yliopistossa opiskelevilta ihmisiltä. Tasa-arvoa edistävällä koulutuspolitiikalla on hänen mukaansa kuitenkin voitu avata nuorille aiempaa enemmän taustoista riippumattomia opiskelupolkuja. Käyhkö (2014, 4) korostaa, että perheen kulttuurisilla resursseilla ja ihmisen omalla elämänselityksellä on suuri merkitys yliopistossa. Erityisesti puutteelliseksi koetulla kulttuuripääomalla, on vaikutusta, jolloin työläistaustaiset opiskelijat tuntevat, hyvästä opiskelumenestyksestä huolimatta, etteivät täytä riittävän hyvin akateemisia ideaaleja. Käyhkö (2014, 4) on analysoinut työläistaustaisten naisten yliopistossa oloa erityisesti luokkanäkökulmasta käsin. Luokka näkyy naisten kokemuksissa siten, että he kokevat olevansa yliopistossa yksin ja omillaan. Heillä voi olla ulkopuolisuuden, vierauden ja vajavaisuuden tunteita sekä kulttuurisen pääoman riittämättömyyttä. Omaan mieleen mentaaliset kysymykset näkyvät varovaisuutena ja turvallisuushakuisuutena sekä sisäistyneenä epävarmuutena ja oman kyvykkyyden epäilynä. Luokka ei siis ole merkittävä tekijä vain yliopistoon hakeutumisen vaiheessa, vaan myös siinä, millaiset lähtökohdat ihmisillä on kohdata keski- ja yläluokkainen yliopistomaailma. Käyhkön (2014, 18) tutkimuksessa tulee hyvin esille, että vaikka sosiaalinen eriarvoisuus ja luokka eivät ole läsnä yliopistossa näkyvänä syrjintänä tai ulossulkemisena, ne ilmenevät opiskelijoilta odotettavina ääneen lausumattomina kulttuuristen normien omaksumisena ja yliopistopelin sääntöjen hallintana. Käyhkön (2014, 18) mukaan luokka on hiljaa läsnä oleva ja hankalasti artikuloitava, jopa torjuttu kysymys, joka peittyi muihin näkyvämpiin ja helpommin lähestyttäviin kysymyksiin.

Haltia, Jauhiainen ja Isopahkala-Bouret (2017, 23) ovat tutkineet ei-ylioppilastaustaisia korkeakouluopiskelijoita, ja todenneet, että yliopistossa opiskelevista enemmistö on ylioppilastaustaisia ja ei-ylioppilastaustaisten osuudeksi jää vain seitsemän prosenttia. Ammattikorkeakouluopiskelijoissa ei-ylioppilastaustaisia on sen sijaan selvästi enemmän, 33%. Korkeakoulutuksen eri sektoreilla ero näkyy niin, että ammattioppilaitoksessa opiskelleelle ammattikorkeakoulu on merkittävästi avoimempi ympäristö kuin yliopisto. Vain ammatillisen tutkinnon suorittaneet ja kahden maailman väliset ihmiset opiskelevat muita useammin ammattikorkeakoulussa, kun taas pelkän lukion suorittaneet voivat opiskella joko ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa. Korkeakoulutettujen ryhmistä ylioppilaat opiskelevat useammin yliopistossa ja korkeakouluttautuneet ei-ylioppilaat opiskelevat voivat opiskella kummalla tahansa korkeakoulutuksen sektorilla. Heidän tutkimuksensa mukaan selkeästi ylioppilastaustaisia olivat pelkän ylioppilastutkinnon suorittaneet sekä korkeakouluttautuneet ylioppilaat. He olivat niitä, jotka aiemmin olivat sosiaalistuneet lukion kulttuuriin ja tehneet valintojaan sen ohjaamina. Selkeästi ei-ylioppilaita olivat sen sijaan pelkän ammatillisen tutkinnon suorittaneet sekä korkeakouluttautuneet ei-ylioppilaat. Taustallaan heillä oli ammatillinen tutkinto, ja he olivat sosiaalistuneen ammatillisen koulutuksen kulttuureihin ja käytäntöihin. Omana ryhmänään olivat ne, joilla oli sekä toisen asteen ammatillinen tutkinto että ylioppilastutkinto suoritettuna eli kahden maailman väliset opiskelijat. (Haltia ym. 2017, 23.)

Korkeakouluttautuneiden ryhmät erosivat Haltian, Jauhiaisen ja Isopahkala-Bouret'n (2017, 31) mukaan toisen asteen tutkinnon suorittaneista siten, että he olivat sosiaalistuneet korkeakoulutukseen ja hankkineet pääomia, joita muilla ryhmillä ei ollut. Taustoiltaan ja elämäntilanteiltaan ryhmät erosivat toisistaan siten, että ei-ylioppilaiden ryhmät olivat vanhempia, heillä oli perhettä, ja he kokivat itsensä monesti vain sivutoimisiksi opiskelijoiksi. He olivat lähtöisin myös usein matalammasta perhetaustasta. Korkeakouluttautuneiden ryhmät olivat vanhempia, perheellistyneempiä, monesti sivutoimisia opiskelijoita ja lähtöisin matalammasta taustasta. Korkeakouluttautuneet ja erityisesti korkeakouluttautuneet ei-ylioppilaat, olivat muihin ryhmiin verrattuna useammin aikuisopiskelijoita. Yhteenvetona voi todeta, että ilman ylioppilastutkintoa yksilön on verrattain vaikeaa päätyä hakemaan jatkossa yliopistoon. Jatko-opintojen suunnan kannalta on suuri vaikutus sillä, sosiaalistuuko yksilö perusopetuksen jälkeen lukion vai ammatillisen koulutuksen kulttuuriin, sillä valinta ohjaa nuorten jatko-opintoihin hakeutumista pitkälle tulevaisuuteen.

Reay, Crozier ja Clayton (2009; 2010) ovat tutkineet Englannissa työläistaustaisia opiskelijoita ja heidän kokemuksiaan korkeakoulutuksen kentällä. Tulosten mukaan työläistaustaiset opiskelijat voivat kokea kuuluvansa sekä työväenluokkaiseen kotikulttuuriin että keskiluokkaiseen opiskelijakulttuuriin ja pystyvät liikkumaan näiden kahden välillä. Heidän katsotaankin olevan yksilöinä kohtuullisen muuntautumis- ja sopeutumiskykyisiä. Opiskelijan oma olemus kuitenkin vaikuttaa paljon siihen, miten hyvin hän sopeutuu opiskeluyhteisöön, ja millaisia kuulumisen tai ulkopuolisuuden kokemuksia hänelle opintojen aikana kertyy. Koulu jossain määrin myös uusintaa opiskelijan kulttuuripääomia ja olemusta. Tällöin sekä perhe- tausta että kokemukset koulussa vaikuttavat niin kertyviin opiskelukokemuksiin, kuin niihin suunnitelmiin, joita opiskelijat kykenevät tekemään tulvaisuutensa suhteen. Kaiken kaikkiaan yksilön taustalla voi olla sekä myönteisiä että kielteisiä vaikutuksia ihmisen opintohistoriaan ja myöhempään tulevaisuuteen. Paljon riippuu siitä, miten ihminen pystyy kohtaamaan keski- ja yläluokkaisen yliopistomaailman sekä miten hän kykenee sopeutumaan ja liikkumaan näiden kahden maailman välillä. (Reay ym. 2009; 2010.) Oman tutkimukseni kannalta Reayn, Crozierin ja Claytonin (2009;2010) huomiot ovat tärkeitä, sillä ne ovat auttaneet tulkitsemaan työläistaustaisten yliopisto-opiskelijoiden kertomuksia ja selittämään tutkimusaineistosta tekemiäni havaintoja.

2.7 Koulutuksellisen tasa-arvon haasteet

Mahdollisuuksien tasa-arvo on tasa-arvon muoto, josta nykyään kaikki merkittävät poliittiset liikkeet ovat samaa mieltä. Sen mukaan kaikilla tule olla yhtäläinen mahdollisuus elämässä menestymiseen. Erolan (2010, 318) mukaan mahdollisuuksien tasa-arvosta kertoo paljon se, missä määrin lasten tuleva asema ei riipu siitä, millainen heidän vanhempiansa yhteiskunnallinen asema on. Keskeisenä yhteiskunnallisen tasa-arvon indikaattorina pidetäänkin ylisukupolvisen liikkuvuuden muutosta. Ideaali meritokraattisessa yhteiskunnassa on, että yksilön omat kyvyt ja motivaatio määräävät hänen asemansa yhteiskunnassa. Modernisaation myötä sosiaalinen liikkuvuus on Suomessa kasvanut tiettyyn pisteeseen asti, ja nyt on nähtävissä sen tasoittumista. Mahdollisuuksien tasa-arvoa on maassamme tavoiteltu Erolan

(2010, 322) mukaan muun muassa vähentämällä lasten riippuvuutta vanhempiensa taloudellisista resursseista opintolaina- ja opintotukijärjestelmän avulla. Toisena keinona on käytetty korkeakoulupaikkojen määrän selvää kasvattamista. Koulutusekspansio ei ole kuitenkaan ollut paras keino lisätä ylisukupolvista tasa-arvoa, sillä se on kasvattanut koulutusinflaation vaaraa, jolloin koulutuksen ostovoima heikentyy työmarkkinoilla, eikä korkeakaan koulutus enää takaa tiettyä asemaa työelämässä. Nykyään on nähtävissä Erolan (2010, 322) mukaan selviä merkkejä siitä, että mahdollisuuksien tasa-arvoa on vaikea enää tehokkaasti parantaa vaikuttamalla koulutukseen aiemmin toimineilla tavoilla.

Nevala puolestaan osoittaa, että vanhempien sosioekonominen ja koulutustausta edelleen ohjaavat valikoitumista yliopistoihin 2000-luvun alun Suomessa. Tiedekorkeakoulujen uusissa opiskelijoissa ylempien toimihenkilöiden ja yrittäjien jälkeläiset ovat selkeästi yliedustettuina, ja työväestön lapset aliedustettuina, väestöosuuksiin verrattuna. Taloudellisen tilanteen muutokset näyttävät osaltaan ohjaavan alempien sosioekonomisten ryhmien nuorten siirtymistä yliopistokoulutukseen, mutta ylimpien ryhmien kohdalla vastaavaa on vaikea havaita. (2006, 309.) Kivinen ja Hedman (2016a, 92) puhuvat puolestaan siitä, miten mahdollisuuksien tasa-arvo ja korkea osaaminen, yhdenvertaisuuden politiikasta alkaen, kattaa koko ikäluokan yhtäläisesti. Tämän johdosta suomalaisen korkeakoulutuksen kansainvälinen taso on parempi kuin jotkut väittävät. Analyysien mukaan hyvinvointivaltion kansalaisille mahdollistamat maksuttomat opintoreitit korkeimpiin koulutusasteisiin saakka ovat kansallinen avaintekijä, kun tietotaloudet kilpailevat maailmanlaajuisesta globaalista talouskasvusta.

Vaikka mahdollisuuksien tasa-arvo on Suomessa edennyt Kivisen ja Hedmanin (2016, 95) mukaan kansainvälisesti tavallista pitemmälle, eivät erilaisista kodeista lähteneiden väliset erot ole kuitenkaan täysin hävinneet. Eliittiyliopistosta muistuttavat erot perhetaustassa ovat nykyään sisäänrakennettuja massayliopiston koulutuskäyttäytymiseen. Käytännössä tämä näkyy siten, että parhaita kannustimia lupaavat alat, kuten esimerkiksi arkkitehtuuri ja oikeus- ja lääketiede, houkuttelevat erityisesti hyväosaisten jälkeläisiä. Se, että akateemisesti koulutettujen vanhempien lapset päätyvät lähes seitsemän kertaa ei-akateemisten jälkeläisiä useammin yliopisto-opiskelijoiksi, kertoo Kivisen ja Hedmanin (2016, 94) mukaan siitä, että vaikka mahdollisuuksien tasa-arvo on edennyt maassamme pitkälle, eivät osallistumiserot ole täysin hävinneet yliopisto-opiskelun suhteen.

Käyhkö (2014, 4) puolestaan korostaa, että yliopistoinstituutiota on totuttu pitämään neutraalina yksilöllisen ja yhteiskunnallisen hyvän tuottajana. Suomessa koulutuspolitiikan keskeisiä lähtökohtia on pitkään ollut tasa-arvon tavoite, mutta siitä huolimatta Käyhkö (2014, 4) näkee, miten yliopistossa ja muissa koulutusinstituutioissa ilmenee sosiaalisia ja kulttuurisia eroja ja järjestyksiä, eivätkä opiskelijat ole yksilöitä vailla sosiaalista alkuperää. Kun huomio on keskittynyt mahdollisuuksien tasa-arvon korostamiseen, on se Käyhkön (2014, 4) mukaan haitannut luokan tunnistamista kouluttautumisen arjessa. Ajatus yhtenäisestä Suomesta piilottaa Käyhkön (2014, 16) mukaan perheiden ja nuorten erilaiset todellisuudet, elämänpiirit, arvostukset sekä toimijuuden ja kouluttautumisen erilaiset ehdot. Kotien tavat elää omanlaisiaan elämää, arvostukset ja elämänmuodot eivät tule esiin, koska keskustelua koulunkäynnistä käydään yleiseksi oletetuista keskiluokkaisista arvostuksista, elämänorientaatioista ja voimavaroista käsin.

Käyhkön (2006) mukaan sukupuoli- ja luokkasokeassa keskustelussa epätasa-arvoisia rakenteita ja suhteita suorastaan häivytetään, sivuutetaan ja pidetään näkymättömissä. Toistamalla puheita rakenteellisten tekijöiden merkityksettömyydestä sekä yhdistämällä nämä puheet yksilöllisyysretoriikkaan ja näköharhaan tasaveroisista mahdollisuuksista, ylläpidetään samalla luokkasuhteita ja piilotetaan eriarvoisuutta luoden samalla illuusiota yhteiskunnan luokattomuudesta. (Käyhkö 2006, 228.) Myös Nori (2011, 11-13) on huomannut, että tasa-arvon tavoitteet eivät enää viime vuosina ole innoittaneet suomalaista koulutuspolitiikkaa kuten ennen. Tilalle on tullut muunlaisia arvoja ja myös yliopistossa on askel askeleelta siirrytty kohti yritysmaailmasta tuttuja toimintaperiaatteita kuten kilpailuttamista, laadunvarmistusta, tehokkuuden maksimointia ja tulosohtausta.

Pöyliö ja Erola (2015, 30) ovat puolestaan kiinnittäneet huomionsa siihen, miten useissa länsimaissa eriarvoisuuden katsotaan viime vuosien aikaan selvästi lisääntyneen. Yhteiskunnassa vallitsevasta eriarvoisuudesta saadaan tietoa tutkimalla muun muassa sosiaalisen liikkuvuuden ja periytyvyyden yhteyttä. Sosiaalinen periytyvyys kertoo, missä määrin vanhemman sosiaalinen asema periytyy lapselle. Sosiaalinen liikkuvuus puolestaan ilmaisee, missä määrin lapsen ja vanhemman sosiaalinen asema eroavat toisistaan. Korkea sosiaalinen liikkuvuus kertoo Pöyliön ja Erolan (2015, 33) mukaan yhteiskunnan tasa-arvoisuudesta ja avoimuudes-

ta. Vahva aseman periytyvyys voidaan yhdistää sen sijaan eriarvoiseen yhteiskuntaan. Liikkuvuus voi suuntautua niin ylös- kuin alaspäinkin. Ylöspäin kulkeva liikkuvuus, kertoo lapsen paremmasta asemasta verrattuna vanhemman asemaan. Laadukkaan koulujärjestelmän, laajan sosiaaliturvan ja säänneltyjen työmarkkinoiden on uskottu takaavan ihmisille tasa-arvoiset mahdollisuudet saavuttaa haluamansa ammatillinen asema työelämässä. Verrattuna muihin pohjoismaihin, on sosiaalisen liikkuvuus Suomessa hieman suurempaa ja periytyvyys vähäisempää. Kokonaisuutena Pohjoismaat kuitenkin edustavat eurooppalaista keskiarvoa sosiaalisen periytyvyyden suhteen. Koulutuksellisen tasa-arvon näkökulmasta Suomessa on vielä paljon tehtävää, jos halutaan saavuttaa korkea sosiaalinen liikkuvuus ja matala sosiaalinen periytyvyys.

Koulutuksellisen tasa-arvon edistämiseksi on maassamme tehty vuosikymmenten aikana paljon työtä. Tämän seurauksena yksilöiden taustasta ja muista syistä johtuvat erot, ovat vuosien aikana selvästi kaventuneet. Edelleen kuitenkin näyttää siltä, että työtä tasa-arvon edistämiseksi tulee vielä jatkaa, sillä mahdollisuuksien tasa-arvo ei vielä ole pystynyt takaamaan kaikille ryhmille todellista tasa-arvoa koulutuksen kentällä. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma 2011-2016 (2012, 10) on ehdottanut, että koulutuksellisen tasa-arvon edistämisen tavoitteena olisi edelleen vähentää sosioekonomisen taustan vaikutusta koulutukseen osallistumisen suhteen. Se on mielestäni yhtä hyvä tavoite kuin muutkin suunnitelman päämäärät, joiden avulla pyritään vähentämään niin sukupuolten välisiä osaamis- ja koulutuseroja kuin parantamaan heikommassa asemassa olevien ryhmien asemaa sekä torjumaan koulutuksen sukupuolista eriytymistä ja edistämään sukupuolisensitiivisyyttä koulutuksessa. Unohtamatta tietenkään jokaisen yksilön mahdollisuutta luovuuden, osaamisen, oppimisen ja erilaisten lahjakkuuksien monipuoliseen kehittämiseen.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa käyn läpi tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimuskysymykset sekä esittelen tutkimuksen valmiin, Yhteiskuntatieteellisestä tietoarkistosta löytyneen Susanna Jokelan keräämän aineiston. Lisäksi kuvaan käytettyä tutkimusmenetelmää sekä pääaineiston että sivuaineiston analyysien kulun.

3.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Kirjoitusaineiston analyysin tarkoituksena on ollut nostaa esiin työläistaustaisten yliopistopöiskelijöiden oma näkökulma ja kokemuseräinen tieto aiheesta. Pääaineistosta saatuja tuloksia on vahvistettu sivuaineiston analyysillä ja siitä saaduilla tuloksilla. Tutkimuksessa olen hakenut vastausta kahteen tutkimuskysymykseen.

- 1) Mitkä tekijät ovat vaikuttaneet siihen, että opiskelijat ovat päätyneet opiskelemaan yliopistoon?
- 2) Millaisia kokemuksia työläistaustaisilla opiskelijoilla on yliopistossa?

Ennen tutkimusaineiston järjestämistä tutkijan tulee päättää analyysiyksiköt. Tuomen ja Sarajärven (2009, 110) mukaan analyysiyksikkö voi olla sana, lause, lauseen osa tai useita lauseita sisältävä ajatuskokonaisuus. Tässä tutkimuksessa analyysiyksikkönä ovat olleet lauseen osat, lauseet ja ajatuskokonaisuudet aina sen mukaan, mikä tuntui riittävältä vastukselta tutkimuskysymykseen ja muodosti kokonaisuuden, joka oli ajatuksellisesti yhtenäinen. Kirjoittajat olivat vastanneet apukysymyksiin hyvin eri tavalla, jolloin vastausten pituudet ja tarinan runsaus vaihtelivat suuresti eri kirjoittajien kesken. Sivuaineiston analyysit on tehty samalla tavalla kuin pääaineiston, ja niiden tulokset on kerrottu pääaineiston tulosten yhteydessä.

3.2 Tutkimusaineisto

Tietoarkistosta löytyi valmis Susanna Jokelan keräämä aineisto *Opiskelijoiden luokka-asema: kirjoitusaineisto 2009-2010*. Aineisto oli kerätty kirjoituspyynnöllä, joka oli suunnattu Helsingin, Tampereen, Jyväskylän, Rovaniemen, Turun, Kuopion ja Joensuun sosiaalitieteiden opiskelijoille. Vastaaajia pyydettiin kirjoittamaan kokemuksistaan yliopisto-opiskelijana niin, että heillä on ollut apunaan tutkijan tekemät apukysymykset. Kirjoituksissa vastaajat pohtivat omaa sosiaalista asemaansa ja kotitaustaansa suhteessa yliopisto-opiskeluun. Suurin osa vastaajista oli kertonut taustatiedoissa vanhempiansa ammatit. Arkistoitu aineisto sisälsi 45 opiskelijan tekstit, joista tähän tutkimukseen valikoitui osa-aineistoksi 23 kirjoitusta. Teksteistä on valittu ne, joissa kirjoittaja on kertonut, että hänen vanhemmillaan ei ole korkeakoulutusta ja he työskentelevät työntekijätasolla. Kirjoittajista naisia on 18 ja miehiä 5. Pääaineena yhdeksällä on sosiologia, neljällä sosiaalipolitiikka, kolmella sosiaalityö ja kahdella yhteiskuntapolitiikka. Valtio-opin, historian, antropologian, sosiaalipsykologian ja journalistiikan opiskelijoita on yksi kutakin.

Tutkimuksessa käytetyn valmiin aineiston sain tietoarkistosta sähköisessä muodossa. Siitä käyttööni sopivan 23 kirjoittajan osa-aineiston tulostin paperille luettavampaan muotoon muokkaamisen jälkeen, jolloin valmista aineistoa oli 81 liuskaa (fontti Optima 12, riviväli 2). Käyttämäni aineisto oli kerätty siten, että vastaajien avuksi oli laadittu viisi apukysymystä. Ne olivat 1) Miten luonnehtisit itseäsi? 2) Kertoisitko miten sinusta tuli yliopisto-opiskelija? 3) Millainen on ollut vaikein, millainen onnistunein entä millainen yllättävin kokemuksesi yliopisto-opiskelijana? 4) Mihin yhteiskuntaluokkaan itse määrittelisit kuuluvasi? 5) Koetko yliopistossa opiskelun muuttaneen elämäsi tai arvomaailmaasi? Tutkimustehtävän kannalta vastaukset apukysymyksiin 2, 3 ja 5 ovat olleet keskeisiä.

Täydentävänä aineistona tutkimuksessa on käytetty internet-keskustelu- ja internet-lehtiaineistoa. Sen avulla on ollut mahdollisuus täydentää pääaineistosta tehtyjä tulkintoja. Tutkimukseen neljästä keskustelufoorumien keskusteluketjusta on valittu ne puheenvuorot, joissa jollakin tavalla tulee esille puhujan oma sosiaalinen tausta ja se, millainen suhde hänellä on yliopisto-opiskeluun. Painotus on ollut työläistaustaisten ja keskiluokkaisten opiske-

lijoiden eroista käytävässä keskustelussa. Keskustelupalstat olivat: Vauva.fi, ylilauta.org, keskustelu.anna.fi, keskustelu.suomi24.fi. Lisäksi internetistä on poimittu neljän yliopistossa opiskelevan nuoren haastattelut, jotka ovat ilmestyneet Oulun ylioppilaslehdessä otsikolla *Miten duunaritaustasi vaikutti opiskeluihin?* ja Jyväskylän ylioppilaslehdessä *Kun duunarin poika opintielle lähti*. Opiskelijoiden pääaineet olivat kirjallisuus, englantilainen filologia, lääketiede ja tietotekniikka.

3.3 Kvalitatiivinen tutkimus ja kirjoitelmien sisällönanalyysi

Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2009, 157) mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Siihen sisältyy ajatus, että todellisuus on moninainen. Todellisuutta ei kuitenkaan voi pirstoa millä tavalla tahansa osiin, sillä tapahtumat muokkaavat toisiaan ja on mahdollista löytää monensuuntaisia suhteita. Laadullisessa tutkimuksessa pyrkimyksenä on tutkia kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tutkijan tulee aina myös huomioida omat arvolähtökohtansa, sillä ne muokkaavat sitä, miten hän ymmärtää tulkitsemaansa ilmiötä. Kun tietäjä ja tiedettävä kietoutuvat kiinteästi toisiinsa, on mahdotonta saavuttaa täydellistä objektiivisuutta. Siksi tulokset ovat aina tiettyyn aikaan ja paikkaan sidottuja. Laadullisessa tutkimuksessa pikemminkin siis löydetään tai paljastetaan tosiasioita, kuin todennetaan jo olemassa olevia totuusväittämiä. (Hirsjärvi ym. 2009, 157.) Analyysia tehdessäni olen pyrkinyt muistamaan edellä sanotun ja toimimaan niin, että oma subjektiivisuuteni ei ole liikaa vaikuttanut tutkimuksen kulkuun eikä aineistosta tehtäviin tulkeihin.

Luonteeltaan laadullinen tutkimus on empiiristä. Siinä korostuvat aineiston keräämis- ja analyysimenetelmät. On tärkeää, että empiirisessä tutkimuksessa nämä menetelmät kuvaillaan mahdollisimman tarkasti, jotta lukija voi arvioida tutkimusta ja sen uskottavuutta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 21.) Olen pyrkinyt kuvaamaan analyysin kulun mahdollisimman tarkasti, jotta tutkimuksen luotettavuudesta ei syntyisi epäilystä. Tärkeimmät lopputulokseen vaikuttaneet osiot olen kuvannut yksityiskohtaisemmin, kuin ne osiot, jotka ovat olleet siltoina seuraaviin vaiheisiin tai ovat vaiheita, jotka ovat jääneet pois, kun analyysi on lähtenyt uuteen suun-

taan. Analyysimenetelmänä tutkimuksessa olen käyttänyt aineistolähtöistä ja teoriasidonnaisista sisällönanalyysiä, jolla olen pelkistänyt ja ryhmitellyt aineistoa sekä luonut sanallisen kuvauksen tutkittavasta ilmiöstä. Ajatuksena on ollut järjestää aineisto tiiviiseen muotoon niin, että sen sisältämä informaatio ei katoa. Lisäksi päämääränä on ollut lisätä informaatioarvoa ja luoda hajanaisesta aineistosta selkeää, yhtenäistä ja mielekästä tietoa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.) Eskola ja Suoranta (2008, 137) kuvaavat sisällönanalyysiä siten, että sen avulla luodaan selkeyttä ja tuotetaan tutkittavasta asiasta uutta tietoa. Analyysissa aineisto järjestetään tiiviiseen muotoon informaatiota kadottamatta ja samalla hajanaisesta aineksesta muodostetaan uusi mielekäs ja selkeä kokonaisuus. Tähän olen analyysillä pyrkinyt.

TAULUKKO 1. Laadullisen tutkimuksen analyysimuodot (Tuomi & Sarajärvi 2009, 99).

	Viitekehys	Aineiston hankinta	Aineiston analyysi	Raportointi
Aineistolähtöinen	a) metodologia b) tutkittavasta ilmiöstä jo tiedetty	metodologia ohjaava vapaa	aineistolähtöinen	aineistolähtöinen
Teoriaohjaava	a) metodologia b) tutkittavasta ilmiöstä jo tiedetty	metodologia ohjaava vapaa	Teoriaohjaava aineistolähtöinen johon liitetään teoriaohjaava	teoriaohjaava
Teorialähtöinen	a) metodologia b) tutkittavasta ilmiöstä jo tiedetty	teorialähtöinen	teorialähtöinen	teorialähtöinen

Sisällönanalyysi voidaan jakaa kolmeen osaan: teorialähtöiseen, aineistolähtöiseen ja teoriaohjaavaan analyysiin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95). Teorialähtöinen analyysi on perinteinen luonnontieteissä hyödynnetty analyysimalli. Siinä analyysi pohjautuu jo olemassa olevaan teoriaan tai malliin. Malli tai teoria kuvataan tutkimuksessa ja sen mukaan myös määritellään valitut käsitteet. Tavoitteena on aikaisemman tuloksen testaaminen uudessa yhteydessä. Teorialähtöisestä analyysistä käytetään myös nimitystä deduktiivinen analyysi, joka tarkoittaa etenemistä yleisestä yksittäiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 97–98.)

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 100-112) puhuvat myös teoriaohjaavasta analyysistä. Analyysi perustuu tällöin induktiiviseen päättelyyn, ja teoria ohjaa lopputuloksen syntymistä. Sen voidaan ajatella olevan ikään kuin induktiivisen päättelyn alaluokka aineistolähtöisen analyysin rinnalle, jolla voidaan ratkaista aineistolähtöisen tutkimuksen ongelmakohtia. Ei ole mitään tarkkaa sääntöä siitä, missä vaiheessa teoria tulisi ottaa mukaan analyysiin, ja päätös onkin tutkijakohtainen ja aineistolähtöinen. Mitä lähempänä analyysin alkua teoria otetaan mukaan päättelyyn, sitä lähempänä ollaan deduktiivista teorialähtöistä päättelyä. Kun teoria otetaan mukaan vasta analyysin lopulla, ollaan lähempänä induktiivista aineistolähtöistä päättelyä. Sisällönanalyysia voidaan tehdä myös Eskolan (2015, 188) jaottelun mukaan kolmella tavalla. Ne ovat aineistolähtöinen, teorialähtöinen ja teoriasidonnainen tapa. Aineistolähtöisessä tavassa teoria on tarkoitus konstruoida aineistosta. Teorialähtöisessä analyysissä lähdetään liikkeelle teoriasta ja palataan siihen sen jälkeen, kun on käyty aineisto läpi. Teoriasidonnainen analyysi sijoittuu näiden kahden väliin. Siinä on kytkentöjä teoriaan mutta se ei pohjautu suoraan teoriaan tai nouse siitä.

Puhtaan aineistolähtöinen tutkimus on vaikea toteuttaa, sillä ajatus havaintojen teoriapitoisuudesta on yleisesti hyväksytty periaate. Ei siis ole olemassa objektiivisia havaintoja sinänsä vaan tutkimusasetelma, käytetyt käsitteet ja menetelmät ovat tutkijan asettamia ja vaikuttavat tuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96.) Aineistolähtöisen analyysin ongelmia voidaan pyrkiä ratkaisemaan teoriaohjaavalla analyysillä. Siinä päättelyä ohjaavat sekä valmiit mallit että käytössä oleva aineisto. Nämä vaihtelevat tutkijan ajatteluprosessissa, jota kutsutaan abduktiiviseksi päättelyksi, ja niitä voidaan yhdistellä pakolla, puolipakolla tai luovasti, ja välillä syntyy jotain aivan uutta. Aikaisemman tiedon merkitys on siinä, että se voi avata uusia ajatusuria, ei niinkään testata aiempia teorioita. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 96-97.)

Kolmas vaihe aineistolähtöisessä laadullisessa analyysissä on teoreettisten käsitteiden muodostaminen eli abstrahointi. Siinä erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja muodostetaan valikoidun tiedon perusteella teoreettiset käsitteet. Aineiston klusteroinnin eli ryhmittelyyn voidaan katsoa olevan osa abstrahointiprosessia. Käsitteellistäminen tapahtuu siten, että alkuperäisen informaation käyttäminen kielellisistä ilmauksista edetään sopiviin teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–111.) Teoriaohjaava sisällönanalyysi eroaa aineistolähtöisestä analyysistä siinä, miten empiirinen aineisto liitetään

abstrahoinnissa teoreettisiin käsitteisiin. Aineistolähtöisessä analyysissä teoreettiset käsitteet luodaan aineistosta mutta teoriaohjaavassa ne tuodaan valmiina. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 117.) Omassa tutkimuksessani analyysin yläluokat ovat alkujaan Coten ja Levinen (1997) kehittämät, ja myöhemmin Korhosen ja Rautopuron (2012) omassa tutkimuksessaan käyttämät opintoihin hakeutumisen viisi ulottuvuutta. Tulososiossa esittelen tässä vaiheessa syntyneet korkeakoulutukseen hakeutumisen viisi motivaatiota.

Kiviniemen (2015, 74) mukaan laadullista tutkimusta voi ajatella prosessina. Kun aineistonkeruun väline laadullisessa tutkimuksessa on ihminen eli tutkija itse, kehittyvät aineistoon liittyvät tulkinnat ja näkökulmat vähitellen tutkijan tietoisuudessa tutkimusprosessin kuluessa. Tällöin tutkimustoiminta voidaan ymmärtää oppimistapahtumana. Kiviniemi (2015, 77) painottaa, että laadullinen aineisto ei sinällään kuvaa todellisuutta. Enemmän todellisuus välittyy tutkijan tarkasteluperspektiivien ja tulkinnallisten prismojen välittämänä. Olen kokenut oppineeni tutkimuksen kuluessa paljon valitsemastani aiheesta. Alussa olleet lähtökohdat täydentyivät, mutta mukaan tuli myös paljon uutta, joka monipuolisti tietämystäni asiasta.

Tuomen ja Sarajärven (2009, 108- 113) mukaan aineistolähtöinen sisällönanalyysi voidaan jakaa prosessina kolmeen vaiheeseen. Ensimmäinen vaihe on pelkistäminen eli redusointi. Sen aikana aineistosta karsitaan pois epäolennaista tietoa. Pelkistämisen jälkeen on vuorossa aineiston ryhmittely eli klusterointi. Siinä aineistosta etsitään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Käsitteet voidaan luokitella ja ryhmitellä luokiksi ja alaluokiksi sekä nimetä ilmiötä kuvaavan aiheen mukaan. Tämän jälkeen on vuorossa aineiston käsitteellistäminen eli abstrahointi. Sen aikana tutkimustehtävän kannalta oleellinen tieto erotellaan ja muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Ryhmittely ja käsitteellistäminen voivat mennä myös päällekkäin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111), kuten tässä tutkimuksessa tapahtui.

Kiviniemen (2015, 79) mukaan aineistolähtöisyyden teorianmuodostuksessa tulee mahdolliseksi tutkimuskohteelle ominaisten käsitteiden huomioon ottaminen abstrahointivaiheessa. Ajatellaan, että kohteella on oma luontainen ajattelutapa ja käsitteistö, jolloin tutkijan tehtävänä on pyrkiä vangitsemaan se ja tuomaan esille keskeisenä analysoinnin ja tulkinnan keinona ja välineenä. Kiviniemi (2015, 79-80) tähdentää, että käytännön analysoiminen voi suunnata tutkijan mielenkiintoa myös uudella tavalla. Tällöin tutkittava asia vaikuttaa siihen,

millaisiin teorioihin ja ilmiökenttiin tutkijan kannattaa jatkossa syventyä. Tutkimuskohteen selkiytyminen antaa lisäksi viitteen siitä, mihin teoreettisiin näkemyksiin tutkijan kannattaa jatkossa kiinnittää huomionsa. Tämän osan analyysin tekemisestä koin vaikeimmaksi.

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä on tarkoitus tehdä päätelmiä ja tulkintoja. Teoriaa ja johtopäätöksiä verrataan keskenään sekä muodostetaan samalla uutta teoriaa. Tuloksissa tulee esittää luokittelun pohjalta syntyneet kategoriat tai käsitteet ja niiden sisällöt. Tutkijan tavoitteena on ymmärtää tutkittavien oma näkökulma analyysin jokaisessa vaiheessa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–113.) Laadullista tutkimusta tehdään yleensä ilman hypoteesia. Omia työhypoteeseja eli arvauksia siitä, mitä analyysi voi tuoda mukanaan, voi toki olla olemassa. (Eskola & Suoranta 2008, 19–20.) Hypoteesittomuus näkyy tässä tutkimuksessa siten, että en ole laatinut tutkimuskohteelle tai tutkimuksen tuloksille tiukkoja ennako-oletuksia, jotka olisivat rajanneet tutkimuksen toteuttamista. Tarkoituksena on ollut oppia aiheesta jotakin uutta tutkimuksen edetessä.

3.4 Hakeutumisen motivaatioiden teorialähtöinen tulkinta

Analyysin aluksi luin kertomukset läpi useaan kertaan. Ensimmäisillä kerroilla pyrin saamaan aineistosta kokonaiskuvan. Seuraavaksi kysyin aineistolta tutkimustehtävän mukaisen ensimmäisen kysymyksen: *Mitkä tekijät ovat vaikuttaneet siihen, että opiskelijat ovat päätyneet opiskelemaan yliopistoon?* Tässä vaiheessa aineisto jakautui kahteen osaan, joista ensimmäisestä osasta keräsin vastaukset ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Erotin tummentamalla tekstistä kohdat, joissa tuli tutkimusongelman kannalta oleellista tietoa esille. Sen jälkeen keräsin yhteen kunkin kirjoittajan vastaukset, ja jaoin ne eri ryhmiin sen mukaan, miten vastaukset erosivat toisistaan. Aluksi sain kuusi toisistaan eroavaa luokkaa, jotka nimesin: *pärrääminen koulussa, yliopisto ei itsestään selvä valinta, avoimen kautta yliopistoon, ponnistelujen kautta yliopistoon, yliopisto itsestään selvä valinta sekä uusi suunta ja sopivampi tulkinto.*

Tämän jälkeen luin pelkistetyt ja alaluokkiin jaetut ilmaukset jälleen läpi ja yhdistin ne kolmeksi ylemmäksi luokaksi. Yhdistämisen tein sen mukaan, mitkä ryhmät tuntuivat luontevasti

kuuluvan yhteen. *Pärjääminen koulussa ja yliopisto itsestään selvä valinta* muodostivat luokan *yliopisto luonnollinen valinta*. *Välivaiheiden kautta yliopistoon* luokka muodostui, kun yhdistin toisiinsa alaluokat *yliopisto ei itsestään selvä valinta*, *avoimen kautta yliopistoon* ja *uusi suunta ja sopivampi tutkinto*. Kolmanteen ryhmään jäi *ponnistelujen kautta yliopistoon* alaluokka yksinään. Ryhmittely oli nyt niin valmis, kuin osasin sen tehdä, mutta kuinka jatkaa tästä eteenpäin?

TAULUKKO 2. Esimerkkejä aineiston redusoinnista 1. tutkimuskysymyksen osalta.

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus
Olen aina pärjännyt koulussa hyvin ja korkean keskiarvon vuoksi lukioon meneminen tuntui luonnolliselta. Lukiossa kiinnostuin sosiaalipsykologiasta ja päätin hakea lukemaan sitä Tampereelle.	Pärjääminen koulussa
Itselleni yliopistotutkinto ei ole ollut mikään tavoite itsessään.	Yliopisto ei itsestään selvä valinta
Innostus ja kiinnostus yliopisto-opiskeluun lähti avoimen yliopiston kautta, jossa ensimmäisenä suoritin psykologian perusopinnot.	Avoimen kautta yliopistoon
Pääsin sisään vihdoinkin kolmannella yrittämällä, ja tiedän että äidin puolen suku on saavutuksestani ylpeä.	Ponnistelujen kautta yliopistoon
Lukiossa taas tiesin hakevani vain yliopistoon.	Yliopisto itsestään selvä valinta
Opiskelin vuoden amk:ssa, mutta en ollut tyytyväinen opetuksen tasoon, joten päätin hakea yliopistoon opiskelemaan sosiologiaa tai sosiaalipolitiikkaa, joista olin kiinnostunut amk:n aikana.	Uusi suunta ja sopivampi tutkinto

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen osalta analyysissä otettiin teoria mukaan tässä vaiheessa. Koska en ollut tyytyväinen saamiini kolmeen yhdistettyyn luokkaan, aloin pohtia, voisiko asian toteuttaa toisin. Löysin Coten ja Levenen (1997) teorian opintoihin hakeutumisen motiiveista, joka tuntui kertovan paremmin niistä syistä, joiden vuoksi opiskelijat hakeutuvat opiskelemaan yliopistoon. Päätin kokeilla, miten aineistosta löytämäni vastaukset kertomusten apukysymykseen *Kertoisitko miten sinusta tuli yliopisto-opiskelija?* sopisivat Coten ja Levenen (1997) teoriasta lähtöisin olevaan viiteen hakumotivaatioon, ja auttaisiko uusi jako paremmin vastaamaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Keräsin kirjoituksissa olleet vastaukset ha-

kumotivaatioiden viiden ulottuvuuden alle. Vastauksia oli yhteensä 23 eli jokainen vastaaja oli kertonut jotakin asiasta. Hakumotivaatiot olivat *ura-materialistinen, henkilökohtais-älyllinen, humaani, odotusperustainen ja jäsentymätön/sitoutumaton motivaatio*.

TAULUKKO 3. Esimerkkejä aineiston abstrahoinnista 1. tutkimuskysymyksen osalta.

Alkuperäinen ilmaus	Opintoihin hakeutumisen motivaatio
Innostuin sosiaalityöstä, koin saavani siitä paremman ammatillisen tutkinnon kuin hallinnon tradenomin tutkinto.	Ura-materialistinen motivaatio
Pidin kirjoista ja piirtämisestä ja haaveilusta. En siksi itse pidä yllättävänä, että päädyin lukemaan antropologiaa	Henkilökohtais-älyllinen motivaatio
Unelmanani oli saada ammatti sosiaaalialalta, mieluiten seurakunnasta.	Humaani motivaatio
Vanhempien sanattomat viestit siitä, että pitää tähdätä korkealle, keskiluokkainen elämäntapa ja tapa vähätellä hyviä arvosanoja saivat minut haluamaan korkealle	Odotusperusteinen motivaatio
Jostain syystä, jota en tiedä tai muista enää, ajattelin kokeilla hakea yliopistohaussa muiden mukana ja kuinka ollakaan pääsin yliopistoon sisään.	Jäsentymätön/sitoutumaton motivaatio

Tämän jälkeen luin läpi sivuaineiston internet-lehtihaastattelut ja keskustelupalstojen tekstit nähdäkseni, tukisiko sieltä löytyvä tieto pääaineiston tulosta ensimmäisen tutkimuskysymyksen osalta. Kolmessakymmenessä kirjoituksessa viidestäkymmenestäkolmesta oli vastattu niin, että ryhmittelyä oli mahdollista tehdä. Analyysin mukaan ura-materialistinen motivaatio vaikutti olevan kuudella vastaajalla kolmestakymmenestä. Henkilökohtais-älyllistä motivaatiota puolestaan ilmaisi yksitoista kirjoittajaa. Ainakin osittain odotusperustaisesta motivaatiosta kirjoitti kolmetoista vastaajaa. Humaania motivaatiota tai jäsentymätöntä/sitoutumatonta motivaatiota en internetaineistosta löytänyt. Toteankin, että tulos on saman suuntainen kuin pääaineistossa ilmennyt. Pitkälle vietyjä tulkintoja ei voi tehdä, mutta vaikuttaa siltä, että ih-

misten on ollut helppo kertoa siitä, millaisiin opintoihin heitä kotona on kannustettu tai millaisia heidän omat tulevaan työhön liittyvät motiivinsa koulutukseen hakeutumisessa ovat olleet. Tärkeänä näyttäytyy myös halu edetä omien henkilökohtaisten oppimiseen ja kehittymiseen tähtäävien pyrkimysten mukaan yliopistoon opiskelemaan. Uskoisin, että humaani motivaatio saattaisi ilmetä kirjoituksissa silloin, jos vastaajat opiskelisivat jotakin tiettyä alaa, jossa pyritään auttamaan muita ihmisiä. Tällaista palstaa en kuitenkaan internetistä löytänyt. Alla esimerkkejä ura-materiaalisesta, henkilökohtais-älyllisestä ja odotusperustaisesta motivaatiosta sivuaineiston osalta.

Vanhempien koulutustaustat eivät ole olleet opintojeni innoittajina vaan työllistyminen. 22

Opiskelen terveystieteiden tiedekunnassa, eli työllistyminen tulee olemaan varmaa ja hyvää. 31

Silti vanhempani ovat aina olleet mielissään siitä, että pojalla on haluja lukea. 4

Vaihdoin lopulta amikseen oikeasti kiinnostavan alan perässä. Valmistuin, huomasin opiskelumotivaatiota olevankin yhtäkkiä kosolti, hain yliopistoon lukemaan englantia (oma intohimo, what can you do), pääsin sisään. 32

Olen itse peräisin hyvin köyhästä perheestä, mutta kotona koulunkäyntiä arvostettiin ja opiskeluun kannustettiin. Niinpä yliopistoon meneminen tuntui aika selvältä, vaikka siihen ei mitään taloudellisesta tukea saatukaan. 34

Tosin mua ja mun siskoa on ihan lapsesta lähtien kannustettu opiskelemaan ja tavoittelemaan unelmia, niin ehkä tämä sitten on vaikuttanut asiaan. 48

3.5 Opiskelijakokemusten aineistolähtöinen kategoriointi

Seuraavassa vaiheessa luin kertomukset läpi aineiston toisesta osiosta pitäen mielessä toista tutkimuskysymystä, ja etsien vastausta kysymykseen: *Millaisia kokemuksia työläistaustaisilla opiskelijoilla on yliopistossa?* Etenin niin, että aloin kerätä yhteen samankaltaisia vastauksia. Samalla kiinnitin huomiota siihen, miten eri tavalla ihmiset olivat vastanneet apukysymykseen. Osa vastuksista oli lyhyitä ja ytimekkäitä ja helppoja tunnistaa. Osa vastuksista oli pitkiä ja tarinointi polveilevaa, jolloin niistä oli vaikeampi erottaa oleellista tietoa. Aluksi otinkin talteen pitempiä ajatuskokonaisuuksia, jotka myöhemmin pilkoin pienempiin osiin lau-

seiksi tai lauseen osiksi sen mukaan, minkä alaotsikon alle vastaus näytti kuuluvan. Pelkistin alkuperäisiä ajatuskokonaisuuksia tiiviimmiksi ilmauksiksi. Vaikeutta tuotti sen päättäminen, minkä otsikon alle kukin vastaus oikeasti kuuluisi. Osan vastauksista olisi voinut asettaa useamman alle, mutta olen pitäytynyt siinä, että kukin vastaus esiintyy vain yhden kerran.

TAULUKKO 4. Esimerkkejä aineiston redusoinnista 2. tutkimuskysymyksen osalta.

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus
Onnistunein kokemus oli varmasti se että valitsin heti alkuun suuntauksen joka sopi minulle täydellisesti.	Valinnut oikean alan
Oppimisen itsenäisyys ja vapaus on se mikä innostaa sekä sopii minulle.	Oppimisen itsenäisyys ja vapaus
Eivät opiskelut ole muuttaneet arvomaailmaani, ne ovat vain terävöittäneet sitä, antaneet vastauksia moneen kysymykseen mutta herättäneet varmaan yhtä montaa uutta kysymystä!	Arvomaailma ei ole muuttunut
Vaikka arvostan toimeentuloa ja hyviä töitä, ovat perusarvoni kuitenkin toisenlaiset.	Perusarvot toisenlaiset
Ajoittain on tuntunut, että minulla on liikaa takamatkaa sivistyksellisesti, jotta voisin pärjätä opiskeluissani hyvin. Tämä on tosin koko ajan ollut ristiriidassa aktuaalisten tapahtumien kanssa, koska ainakin numeraalisten arvioiden mukaan olen menestynyt opiskeluissani erittäin hyvin.	Opinnoissa pärjääminen tärkeää
Opiskelijan taustoilla ei sinällään ole merkitystä opiskelulle. Yliopisto-opiskelu on kiinni omasta halusta opiskella	Opiskelu kiinni omasta halusta

Seuraavassa vaiheessa kävin läpi alkuperäisiä ilmauksia ja etsin niistä eroavaisuuksia ja/tai samankaltaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Ryhmittelin samaa asiaa kuvaavat ilmaukset yhteen ja yhdistin ne omiksi luokiksi. Erilaisia luokkia muodostui yhteensä 25 kappaletta. Tämän jälkeen nimesin kunkin luokan sisältöä kuvaavalla nimellä. Tämän myötä pyrin tiivistämään aineistoa ja yhdistämään yksittäiset tekijät yleisempien käsitteiden alle (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110). Seuraavaksi jatkoin alaluokkien yhdistämistä sisältöjen perusteella tarkoituksena muodostaa alaluokista sopivia yläluokkia. Tässä vaiheessa kuitenkin alkoi tuntua, että synty-

neet luokat eivät vielä antaisi riittävää vastausta toiseen tutkimuskysymykseen. Aloin pohtia, kuinka edetä tästä järkevästi eteenpäin.

TAULUKKO 5. Esimerkki aineiston klusteroinnista 2. tutkimuskysymyksen osalta.

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
Tietoisuus omista arvoista kasvanut Opiskelu ei ole muuttanut arvomaailmaa Yliopisto-opiskelu ei ole muuttanut itseä dramaattisesti	Arvomaailma ei ole muuttunut
Perusarvot toisenlaiset Tärkeää on ihminen itse ei hänen statuksensa Loppitutkinnosta huolimatta kaikilla sama ihmisarvo	Perusarvot toisenlaiset
Helppo sopeutua akateemiseen joukkoon Tuntee olevansa omiensa joukossa Yhteiskuntaluokka ei esillä opiskeluryhmässä	Ei tunne itseään ulkopuoliseksi
Elämä muuttunut helpommaksi Pystyy vaikka mihin jos on tahtoa Omanarvontunne kasvanut	Opiskelu muuttanut parempaan suuntaan
Motivaatio huipussaan ja pärjää opinnoissa On todistanut että on kyennyt tähän Menestynyt opinnoissa hyvin	Opinnoissa pärjääminen tärkeää
Yliopisto-opiskelusta hävinnyt mystiikka Tavallisia ihmisiä tavallisista perheistä Yliopiston arkisuus yllätti	Yliopisto arkipäiväistynyt

Ohjauskeskustelun ja pohdinnan jälkeen aloin koota aineistosta muodostuneita alaluokkia viiden erilaisen kirjoituksissa esille tulleen aihealueen mukaan. Aineistossa esille nousseet opiskelukokemusten ulottuvuudet on nimetty: *ajattelu- ja arvomaailma, käsitykset yliopistosta, kuulumisen tunne, opintojen merkitys ja oppimisen hallinta*. Kukin ulottuvuus muodostaa ikään kuin janan, jolloin aineistosta esiin nousseet asiat ja ilmaukset asettuvat jollekin koh-

dalle janaa. Tällöin kunkin ulottuvuuden alla esiintyy neutraaleja sekä myönteisiä koettuja ja kielteisiksi miellettyjä kokemuksia. Yhdessä ne muodostuvat kokemusten kokonaisuuksia.

TAULUKKO 6. Alaluokkien mukaan kootut opiskelukokemusten ulottuvuudet.

Ajattelu- ja arvomaailma	Käsitykset yliopistosta	Kuulumisen tunne	Opintojen merkitys	Oppimisen hallinta
arvomaailma ei ole muuttunut	yliopisto arkipäiväistynyt	ristiriita nykytilanteen ja taustan välillä	opinnoissa pärjääminen tärkeää	oppimisen itsenäisyys ja vapaus sopii
Yliopisto muuttanut ajattelu- ja arvomaailmaa	kritiikki yliopistoa kohtaan	ero itsen ja muiden välillä	pärjäämisen ja oman kokemuksen välillä ristiriitaa	itsenäisyys tuo myös vaikeuksia
opiskelu muuttanut parempaan suuntaan	hienoa olla yliopistossa	ero oman ja muiden taustan välillä	opiskelu kiinni omasta hausta	niskasta kiinni ottaminen
perusarvot toisenlaiset		ristiriita omien ja läheisten odotusten välillä	valinnut oikean alan	paljon vaivannäköä
kaikki eivät ole tasatilanteessa syntyessään		tuki läheisiltä	sosiaalinen nousu	onko valinnut oikean alan?
		ei tukea läheisiltä	ei tunne itseään ulkopuoliseksi	

Ulottuvuudet on pyritty kokoamaan siten, että ne kuvaisivat mahdollisimman laajasti niitä kokemuksia, joista työläistäustaiset opiskelijat aineistossa kertovat. Monesti sisällönanalyysillä tehtyjä tutkimuksia arvostellaan siitä, että niissä kuvataan analyysi hyvin tarkasti, mutta silti ne jäävät keskeneräisiksi. Tällöin tutkija on kyllä järjestänyt aineiston, mutta ei ole kyennyt tekemään siitä johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 103.) Olen pyrkinyt yhdistämään

aineistosta tekemäni huomiot teoriaan ja tekemään sen jälkeen johtopäätöksiä, jotta analyysi ei jäisi vain aineiston järjestämisen tasolle.

Kuvatakseni opiskelukokemusten ulottuvuuksia sanallisesti kokosin opiskelijoiden vastauksia tiiviimmin yhteen ja poistin päällekkäisyyksiä, jotta näin, minkä verran samankaltaisia vastauksia kertyi kunkin ulottuvuuden alle, ja toisaalta havaitakseni, miten vastaukset erosivat toisistaan. Tässä vaiheessa oli hetkiä, kun tuntui, että jotkut vastaukset voisi sijoittaa useamman ulottuvuuden alle. Tällöin olen luottanut siihen ajatukseen, että tämä vastaus näyttää sopivan tähän, ja sijoittanut sen sitten sinne. Toivon, että valinnat ovat kokonaisuuden kannalta onnistuneita, enkä ole tehnyt niiden suhteen suuria virheitä. Tämän jälkeen kirjoitin kuvauksen jokaisesta opiskelukokemuksen ulottuvuudesta. Kuvausten tarkoitus on kertoa siitä, millaisia kokemuksia työläistaustaisilla opiskelijoilla on yliopistossa. Aineistositaatit on valittu siten, että ne mahdollisimman osuvasti kuvaisivat aineiston laatua ja toisivat esille sen, miten kirjoittajat ovat kuvanneet ajatuksiaan ja käsityksiään asioista. Tekstikatkelmat on pyritty valitsemaan niin, että ne paitsi elävöittävät tekstiä myös perustelevat aineistosta tekemiäni tulkin-toja. Selkeyden ja luettavuuden vuoksi olen sisentänyt ja kursivoinut lainaukset.

Saatuani pääaineiston analyysin toisen tutkimuskysymyksen osalta loppuun, luin vielä sivuaineiston läpi toinen kysymys mielessäni. Kävin vastaukset läpi samassa järjestyksessä kuin ensimmäistä tutkimuskysymystä käsitellessäni, ja poimin 53 kirjoituksesta erilleen ne kohdat, joista löysin vastauksia toiseen tutkimuskysymykseen. Internet-aineistosta löytyi yhteensä 22 vastausta. Vastaukset olivat samankaltaisia kuin pääaineistossa, mistä päättelin, että näin ihmiset tästä asiasta kertovat, riippumatta siitä, missä tai miten keskustelua käydään. Kun jaoin vastaukset viiden kokemusulottuvuuden alle, tuli vastauksia yhteensä 29 kappaletta, sillä joidenkin kirjoittajien vastaus jakautui sisällön suhteen useamman ulottuvuuden alle. Ajattelu- ja arvomaailmaan liittyviä vastauksia löytyi sivuaineistosta kaksi. Yliopistoon liittyvistä käsityksistä puhui myös vain kaksi kirjoittajaa. Ylivoimaisesti eniten internetaineistossa oli kuuluminen tunne aihealueen alle sijoitettavia vastauksia, yhteensä 17 kappaletta. Oppimisen hallintaan liittyviä vastauksia löytyi viisi ja opintojen merkityksestä kertovia kolme.

TAULUKKO 7. Sivuaineiston jakautuminen vastausten mukaan eri ulottuvuuksiin.

Ajattelu- ja arvomaailma	Käsitykset yliopistosta	Kuuluvuuden tunne	Oppimisen hallinta	Opintojen merkitys
2	2	17	5	3

Sivuaineiston tulos on toisen tutkimuskysymyksen osalta on saman suuntainen kuin pääaineistosta löytynyt. Vastausten painottuminen kuulumisen tunteen alle, johtunee kysymyksen asettelusta, joka internet-keskustelujen avauksissa oli melko suppea. Pääosin oli kysytty, millä tavalla työläistausta on vaikuttanut yliopistossa opiskeluun, millaista on tulla työläis-taustaisesta kodista yliopistoon ja miten on sopeutunut yliopistoon. Tällöin ihmiset ovat kuvaillleet kokemuksiaan ja niissä on nousut esille niitä tunteja ja ajatuksia, joiden voidaan ajatella kuvaavan heidän kuulumisen tai kuulumattomuuden tuntejaan. Alla kolme erilaista esimerkkiä kuulumisen tunteeseen liittyvistä vastauksista sivuaineiston osalta.

Ennen opiskelun aloitusta en ollut edes ajatellut, että olisin jotenkin erilainen kuin muut. Nyt sen kyllä tiedostaa, että olen poikkeus. 13

Nyt kun on oltu akateemisessa maailmassa yli kymmenen vuotta niin onhan se porukoiden kanssa juttelu vähän hankalaa. 29

En tuntenut mitenkään itseäni huonommaksi kuin muut. 52

4 TULOKSET

Tässä luvussa esittelen tutkimuksessa saadut tulokset. Ensin käsittelen ensimmäiseen tutkimuskysymykseen saadut tulokset ja esittelen vastusten jakautumisen korkeakoulutukseen hakeutumisen viiden motivaation mukaan. Sen jälkeen käyn läpi toiseen tutkimuskysymykseen saadut tulokset ja esittelen viisi opiskelukokemusten ulottuvuutta.

4.1 Korkeakoulutukseen hakeutumisen viisi motivaatiota

Tutkimuksen ensimmäiseen kysymykseen löytyi pääaineistosta yhteensä 23 vastausta eli jokainen kirjoittaja oli kertonut jotakin asiasta. Ura-materialistisen motivaation luonnehdintaa kuvaavan vastuksen oli antanut kymmenen kirjoittajaa. Henkilökohtais-älyllinen motivaatio näytti olevan kuuden vastaajan syy hakeutua yliopistoon opiskelemaan. Humaania motivaatiota ilmaisi vain kaksi vastaajaa pääaineistossa. Jäsentymätöntä/sitoutumatonta motivaatiota ilmaisi myös kaksi kirjoittajaa. Odotusperustaisen motivaation mukaan ilmoitti toimivansa puolestaan kolme vastaajaa.

Sivuaineistossa hakeutumisen motivaatiot jakoutuivat siten, että ura-materialistinen motivaatio oli kuudella kirjoittajalla. Henkilökohtais-älyllistä motivaatiota ilmaisi puolestaan yksitoista vastaajaa. Odotusperustaisesta motivaatiosta kertoi kolmetoista kirjoittajaa. Internetaineistosta ei löytynyt humaniksi motivaatioksi tai jäsentymättömäksi/sitoutumattomaksi motivaatioksi tulkittavia vastauksia lainkaan. Molempien aineistojen kirjoittajien antamat vastaukset näihin viiteen luokkaan jaettuna antavat mielestäni riittävän vastauksen ensimmäiseen tutkimuskysymykseen: *mitkä tekijät ovat vaikuttaneet siihen, että opiskelijat ovat päätyneet opiskelemaan yliopistoon?*

TAULUKKO 8. Korkeakoulutukseen hakeutumisen motivaatioiden määrät aineistoissa.

Motivaatio	Pääaineisto	Sivuaineisto
Ura-materialistinen	10	6
Henkilökohtais-älyllinen	6	11
Odotusperustainen	3	13
Humaani	2	0
Jäsentymätön/sitoutumaton	2	0

Alla on esimerkkien avulla kerrottu, millä tavalla kirjoittajat kertomuksissaan puhuivat syistään hakeutua opiskelemaan yliopistoon, ja niiden avulla selviää tarkemmin, millä tavalla viisi korkeakoulutukseen hakeutumisen motivaatiota ilmenivät tutkimuksen aineistossa. Ura-materialistisesta motivaatiosta puhuttiin esimerkiksi näin:

Hain yliopistoon, koska sille oli sopiva hetki, koska koin työelämässä olevani vielä liian nuori haluamallani alalla ja koska tajusin kuitenkin haluavani enemmän johtotehtäviin ja papereita pyörittelemään kuin jatkuvaan ohjaustyöhön. 9N

Suvulleni ja varmaan laajemminkin sosiaaliselle ympäristölleni ominaista on ollut korostaa hyötyä kaikessa siinä mitä tekee. Niinpä luonnollinen vaihtoehto ammatin valintaan olisi valita ura, josta on selkeä tulevaisuuden näkymä ja näin ollen "hyötyä". 12N

Innostuin sosiaalityöstä, koin saavani siitä paremman ammatillisen tutkinnon kuin hallinnon tradenomin tutkinto. Pääsin sisään ensi yrittämällä, ilmeisesti yksilä parhaista pisteistä sinä vuonna. 23N

Yksilön omaa kehitystä, sivistystä ja oppimista korostava henkilökohtais-älyllinen motivaatio puolestaan ilmeni aineistossa muun muassa alla olevilla tavoilla:

Olin kauan haaveillut aloittavani yliopisto-opinnot. Nuorempana minulla ei siihen ollut mahdollisuutta. Halusin yliopistoon, koska halusin oppia muutakin kuin olemaan kouluttaja Puolustusvoimissa sekä näyttää, että minusta on myös tähän. 8M

Kai voisin itseäni kuvailla analyyttiseksi, jolloin halu tietää asioiden perinpohjaiset taustavaikuttajat kuin vain suorittaa tehtäviä tuntematta perusteita on ollut syynä alan valinnalleni. Opiskelijan oman kriittisen ajattelun kehittäminen ja keskusteluun kannustaminen olivat kuitenkin itselleni tärkeimpiä motiiveja hakea yliopistoon. 11N

Historia tuntui sopivalta välivaihtoehdolta, koska siinä yhdistyvät filosofishenkinen monipuolisuus ja yhteiskunnallinen jämäkkyyks. Jokin varsin korkea koulutus oli joka tapauksessa mielessäni, koska olen aina pitänyt teoreettisista ja kulttuurillisista aiheista. 16M

Odotusperustaista motivaatiota ilmaisi pääaineistossa vain kolme kirjoittajaa, mutta sivuaineistossa jopa kolmetoista kertoi syyksi hakeutua yliopistoon opiskelemaan juuri sen, ja siksi alle on valittu yksi esimerkki pääaineistosta ja kaksi sivuaineistosta:

Vanhempien sanattomat viestit siitä, että pitää tähdätä korkealle, keskiluokkainen elämäntapa ja tapa vähätellä hyviä arvosanoja saivat minut haluamaan korkealle. Lisäksi vanhemmat painostivat hakemaan jatkokoulutukseen, vaikka oma perimmäinen salattu toiveeni olisi ollut pitää välivuosi työskennellen. 10N

Perhe ja suku ovat aina tukeneet kouluttautumista ja opiskelua, vaikka suurin osa onkin matala- tai keskipalkkaisia duunareita. Siinä mielessä en ole koskaan joutunut tasapainottelemaan "kahden maailman välillä". 33

Olen itse peräisin hyvin köyhästä perheestä, mutta kotona koulunkäyntiä arvostettiin ja opiskeluun kannustettiin. Niinpä yliopistoon meneminen tuntui aika selvältä, vaikka siihen ei mitään taloudellisesta tukea saatukaan. 34

Humaania motivaatiota ja jäsentymätöntä/sitoutumatonta motivaatiota pääaineistossa esiintyi vain kaksi kumpaakin. Sivuaaineistossa näitä motivaation muotoja ei esiintynyt ollenkaan.

Molemmat esimerkit on siksi valittu vain pääaineistosta:

Työhöni uupuneena ja uutta suuntaa etsivänä hakeuduin vuonna 2003 sosiaalipsykologian peruskurssille avoimeen yliopistoon avovaimoni kehotuksesta. Tuo kurssi oli sinänsä mullistava, että se synnytti kipinän yliopistoon pyrkimiseen ja eritoten muiston siitä, että nautin opiskelusta suunnattomasti. ... Ehkä tärkeimpänä itse koin sen että vihdoinkin sain oikeutuksen ns. viralliselta taholta tehdä elämässäni sellaisia asioita, joihin uskoin ja joita kohtaan tunsin intohimoa. 19M

Innostus ja kiinnostus yliopisto-opiskeluun lähti avoimen yliopiston kautta, jossa ensimmäisenä suoritin psykologian perusopinnot. Jostain syystä, jota en tiedä tai muista enää, ajattelin kokeilla hakea yliopistohaussa muiden mukana ja kuinka ollakaan pääsin yliopistoon sisään. Tulos oli yllätys myös itselleni; mutta erittäin hauska sellainen. 18N

4.2 Opiskelukokemusten ulottuvuudet

Ajattelu- ja arvomaailma

Opiskelijoiden ajattelu- ja arvomaailman kehitys yliopistossa tuli aineistossa esille siten, että osa kertoi niiden muuttuneen selvästi. Toiset taas kokivat, että muutosta ei ollut tapahtunut juuri ollenkaan. Osa puolestaan koki yliopisto-opintojen muuttaneen itseä jonkin verran. Oma arvomaailma oli esimerkiksi saattanut terävöityä tai oli löytynyt uusi ammatti-identiteetti. Ne, jotka kokivat yliopistoelämän muuttaneen itseä eniten, ilmaisivat sen esimerkiksi sanomalla, että näkemykset ja maailmankuva olivat avartuneet tai oma ajattelu oli muuttunut analyyttisemmäksi ja kriittisemmäksi. Muutos koettiin yleensä positiivisena vaikka kielteisiäkin kokemuksia vastausten joukossa oli.

Vaikka olinkin ladannut paljon odotuksia opiskeluihin, minulle tuli kuitenkin yllätyksenä se, kuinka paljon itse muutuin prosessin myötä. Arvomaailmani on muuttunut ja täsmentynyt, koen saaneeni välineitä käsitellä erilaisia asioita ja ns. oma ääneni on vahvistunut. Itse koen, että muutokset ovat pelkästään positiivisia. 19M

Yliopisto-opiskelu on muuttanut ajatteluani siten, että se on nykyään paljon analyyttisempää ja kriittisempää. Olen myös kyynistynyt hiukan opiskellessani. 22M

Opiskelijat, jotka kokivat, että heidän arvomaailmansa oli säilynyt hyvin pitkälle samanlaisena kuin ennenkin, ilmaisivat sen kertomalla esimerkiksi siitä, miten yliopisto-opiskelu ei ole muuttanut omaa arvomaailmaa radikaalisti tai dramaattisesti, tai että heillä oli jo valmiiksi hyvä, suvaitseva ja terve arvomaailma. Osa ilmaisi, että tietoisuus omista arvoista ja asenteiden muodostumisesta oli selvästi kasvanut opiskelun myötä. Joku kirjoittaja korosti, että kaikki eivät ole tasatilanteessa syntyessään ja kertoi samalla arvostavansa ihmistä, inhimillisyyttä, eettisyyttä ja tavallista elämää. Joku kertoi, että omat perusarvot ovat toisenlaiset: perhe, ihmissuhteet ja terveys, ei raha ja hyvä työ. Toinen korosti, että tärkeää on se, millainen ihminen itsessään on ja mitä hän haluaa, ei hänen statuksensa. Osa oli sitä mieltä, että kunkin tulisi kuitenkin voida valita elämässään oma polkunsaa.

Kuten jo mainitsin, niin en koe olevani yhtään erilainen kuin puoli vuotta sitten. Olen oppinut enemmän ja ymmärrän ympäröivää maailmaa aina vaan paremmin mitä enemmän luen. 7N

Eivät opiskelut ole muuttaneet arvomaailmaani, ne ovat vain terävöittäneet sitä, antaneet vastauksia moneen kysymykseen mutta herättäneet varmaan yhtä monta uutta kysymystä! 14N

Käsitykset yliopistosta

Aineistosta nousi esille, että yliopistossa oleminen ja opiskelu siellä muuttivat opiskelijoiden käsityksiä yliopistosta ja korkeakoulututkinnon arvosta. Moni koki, että yliopisto-opiskelusta hävisi ikään kuin jonkinlainen mystiikka ja se muuttui ajan myötä arkipäiväisemmäksi. Osa ilahtui siitä, miten suuri osa muista opiskelijoista oli lähtöisin ihan tavallisista perheistä, ja ettei ihmisen tarvitsekaan olla erityisen lahjakas voidakseen pärjätä yliopistossa. Jonkun kokemus oli, että enemmän on kyse omasta halusta ja sisukkuudesta.

Yllätyksiä yliopistoelämä on tarjonnut varsin vähän, tai sitten niihin on vain niin tottunut. Yllättävin kokemus yliopistossa oli arkisuudessa. 2N

Ilahduttavinta yliopistossa on ollut huomata, että suurin osa opiskelijoista on ihan tavallisia ihmisiä tavallisista perheistä. 6M

Osa opiskelijoista esitti vahvaakin kritiikkiä yliopistoa kohtaan. Esille tuli, että yliopistotutkinto ei takaa joidenkin opiskelijoiden mielestä välttämättä hyvää asiantuntijuutta. Osa koki, että opintoja tehdään enemmän opintopisteiden kuin korkean osaamisen vuoksi. Osa ajatteli, että korkeakoulututkintojen arvostus olisi ylipäättään maassamme heikentynyt ja osaaminen samaan aikaan kapeutunut. Joku ilmaisi jopa häpeävänsä omia opintosuorituksiaan vaikka arvosanat olisivat olleet hyviä. Myös opiskelijoiden ja opettajien välisen kunnioituksen väheneminen mainittiin sekä opetuksen ajoittain matalaksi koettu laatu.

Toisaalta kyllä arvostan vankkaa asiantuntijuutta, varsinkin laaja-alaista osaamista, mutta pelkkä yliopistotutkinto ei sitä takaa. 3N

Opiskelijat ja jopa opettajatkaan eivät kunnioita toisten halua opiskella vaan tulevat ja lähtevät tunneilta miten lystäävät. Osalla yliopiston lehtoreis-

ta/professoreista ei ole minkäänlaista pedagogista valmiutta pitää oppitunteja. Eivät osaa laittaa tietokoneita päälle. Artikulointi on epäselvää tai sitten puhutaan jostain aivan muusta kuin itse asiasta. 8M

Kuulumisen tunne

Aineistossa monet tekivät eroa itsensä ja muiden yliopisto-opiskelijoiden välillä. Useampi kirjoitti siitä, miten vaikeaa oli heittäytyä molempiin arvomaailmoihin kokonaisvaltaisesti. Toisaalta oma sitoutumattomuus saatettiin kokea myös hyvänä asiana. Osa oli tullut kriittiseksi vanhempiansa ja sukulaistensa elämäntyyliä kohtaan. Joku myös mietti, ajautuuko hän sukunsa ulkopuolelle sen vuoksi, että opiskelee yliopistossa. Toiset opiskelijat kertoivat taistelevansa sellaista ajatusmaailmaa vastaan, että korkeammin koulutetut olisivat jollakin tavalla muita ihmisiä parempia. Toinen kertoi, ettei samaistu rikkaiden kanssa ja suosii mieluummin niin sanottua duunarimeininkiä. Joillakin oli sellainen käsitys, että akateemisten lapset tuntuivat yliopiston enemmän kodikseen kuin työläistaustaiset opiskelijat. Useamman parhaat ystävät tulivatkin samanlaisista perheistä kuin he itse olivat lähtöisin. Osa toi esille, että ylemmästä luokasta tulevilla olisi erilainen suhtautuminen yliopisto-opiskeluun ja se näyttäytyisi enemmän itsestäänselvytenä. Yliopiston hierarkkisuus ja keski- ja yläluokkaisuus oli yllätys muutamalle kirjoittajalle.

Jossain määrin ensimmäisenä vuotena oli havaittavissa joitain piirteitä siitä, että akateemisten vanhempien lapset tunsivat yliopiston hieman enemmän kodikseen, kuin itse taas aloitin yliopistoelämään tutustumisen aivan puhtaalta pöydältä. 2N

Minulle tämä on ollut todella suuri ratkaisu henkilökohtaisella tasolla, johon en ole saanut paljoakaan tukea perheeltäni, ja taas niille, joiden koko suku on valtiotieteilijöitä, opiskelu tuntuu lähinnä itsestäänselvyydeltä. 20N

Eroa oman ja muiden taustan välillä korosti se, että jotkut eivät halua kertoa uusille opiskelukavereille esimerkiksi vanhempiansa ammatteja. Jonkun oli hankala ymmärtää, miksi oikeastaan häpeää taustaansa. Useamman kohdalla oli käynyt niin, että vanhojen kavereiden kanssa puhuttiin eri asioista kuin uusien. Taustalla koettiin olevan merkitystä ja luokkaretki ylöspäin nähtiin useimmiten positiivisena asiana. Perheen asenteiden nähtiin vaikuttavan lapsiin paljon, mutta ajateltiin myös, että jos alemman luokan lapsella oli tarpeeksi muita sosiaalisia

suhteita, voi hän päätyä eri alalle kuin vanhempansa. Useampi koki, että kaikki ei ole itsestä kiinni ja monet eivät pääse opiskelemaan pitkälle vaikka haluaisivatkin. Kaikilla ei myöskään nähty olevan samoja valmiuksia opiskella yliopistossa. Joku korosti, että on ansainnut opiskelupaikan omalla työllään, ei vain vanhempien ansiosta. Joillakin vastaajilla tavallisen työn tekijöiden arvostaminen oli kasvanut yliopistossa opiskelun aikana. Joku korosti, että myös akateemisen maailman ulkopuolella on huippuosaamista. Joku korosti, että loppututkinnosta huolimatta kaikilla on sama ihmisarvo, ja että jokainen tulisi ottaa omana itsenään eikä arvostaa vain saavutuksia.

Toisaalta minulle sillä ei juuri ole merkitystä, koska en koe yhteiskunnallisen statuksen olevan tärkeä osa ihmistä: tärkeämpää on se, millainen ihminen on ja mitä hän haluaa. 15N

Arvostan yhä enemmän ruumiillisen työn tekijöitä, lastenhoitajia, siivoojia, puuseppiä jne. ihmisiä, jotka haluavat tehdä rehellisesti työtä ja haluaisivat tehdä sen kiireettömästi ja kerralla kunnolla ja huolella. 17N

Oppimisen hallinta

Aineistossa oli esillä paljon puhetta omasta oppimisesta ja opinnoista. Osa opiskelijoista nautti yliopisto-opiskelun itsenäisyydestä ja vapaudesta paljon. He liittivät onnistumisen tunteet esimerkiksi siihen, millä tavalla hyvien opettajien tunneilla näkemykset ja maailmankuva avartuivat ja miten keskustelut sujuivat. Tärkeänä asiana esiin nousi myös se, että yliopisto-opiskelu ja tiedemaailma koetaan sekä kannustavina että innostavina. Myös se oli tärkeä asia, että yliopiston koettiin tarjoavan itselle monipuoliset ja omanhenkiset opinnot. Muutama kirjoittaja korosti sen tärkeyttä, että oli valinnut heti suuntauksen tai alan, joka sopi itselle täydellisesti. Lisäksi se seikka, että kokee ymmärtävänsä asiat ja ne jollakin tavalla yhdistyvät tavalliseen elämään, koettiin hyvänä asiana.

Oppimisen itsenäisyys ja vapaus on se mikä innostaa sekä sopii minulle. 7N

Pidän tiedeyhteisön hengestä, siitä että voi mennä juttelemaan tai lähettää sähköpostia professoreille ja tutoreille jos on jotain epäselvyyksiä opintoihin liittyen. 15N

Osalle opiskelun itsenäisyys ja vapaus puolestaan tuntui vaikealta. Myös opintojen ja koko tutkinnon vaativuus oli yllättänyt monet työläistaustaiset opiskelijat. Joukossa oli myös niitä, jotka kokivat, että on helppoa mennä siitä, mistä aita on matalin kun kukaan ei ole valvomassa opiskelua. Itsenäisyyden vaikeus näkyi myös siinä, että joutui itse miettimään ja selvittämään opintoihin liittyviä asioita. Toisille ylipäätään alkuun pääseminen ja oman tahdin ja opiskelutyylin löytäminen tuotti vaikeuksia. Myös kirjatenttien paljous ja kontaktiopetuksen vähäisyys mainittiin. Osa toivoi, että olisi saanut ylipäätään enemmän tukea ja ohjausta opinnoissaan.

Yllättävin kokemus varsinaisena opiskelijana oli se, miten paljon tenttejä yliopistoelämään kuuluu. 7N

Eniten yllätyksiä on tuonut opintojen hajanaisuus ja oman motivaation tärkeys opintojen etenemisessä, varsinkin kun ei ole lukujärjestystä jonka mukaan käydään milloin milläkin kurssilla tai luennolla. 15N

Opintojen merkitys

Työläistaustaisille opiskelijoille kokemus, että selviytyy ja pärjää yliopisto-opinnoissa, oli hyvin tärkeä. Pärjäämisen lisäksi merkitykselliseksi koettiin, että oli valinnut oikean alan ja oli todella kiinnostunut siitä aiheesta, mitä opiskelee. Joillekin oli tärkeää, että oli päässyt todistamaan sekä itselle että muille, että pystyy yliopistossa opiskeluun. Jollekin yliopisto-opintojen osoittautuminen liian koulumaisiksi oli pettymys. Tämä näkyi etenkin niiden vastauksissa, joilla oli kokemuksia myös muista toisen asteen jälkeisistä opinnoista. Moni koki onnistumisen hetkiä kun menestyi tentissä vaikka olisi aiemmin pitänyt itseään muita huonompana oppilaana. Aineistossa moni pohti omaa oppimistaan suhteessa aiempaan ja vertasi nykyistä suoriutumistaan muun muassa aiempaan lukiossa pärjäämiseen.

Akateeminen maailma oli tietenkin täysin uusi ja kiehtova ympäristö minulle. Jotkin yliopisto tuntui olevan täynnä todella viisaita tutkijoita. Olin todella innostunut lukemaan mielenkiintoisia tenttikirjoja ja suoriuduinkin kursseista kiitettävien arvosanoin. Motivaationi oli huipussaan ja olin tyytyväinen alavalintaani. 5N

Koen onnistumisen hetkiä kun pärjään tenteissä. Olen aina pitänyt itseäni huonompana oppilaana kuin muut, mutta huomaankin, että osaan asioita jos olen niihin kiinnostunut. 15N

Aineistossa muutama kirjoitti ja kuvaili verrattain laajasti omaa epävarmuuttaan opiskelijana sekä pohti mahdollisia syitä siihen. Joku oli tehnyt huomion, että itsellä on ikään kuin sivistyksellinen takamatka muihin nähden. Toiset kokivat, että opiskelijan taustalla ei sinällään ole merkitystä opiskelulle ja tietylle alalle suuntautuminen on vain yksilöstä itsestään ja omasta kiinnostuksesta kiinni. Monelle oli kuitenkin iloinen yllätys, että akateemisesta maailmasta voisi löytyä tulevaisuudessa oma paikka. Aineiston kirjoittajista osa pohti omia opintojaan ja niiden merkitystä todella syvästi ja analyttisesti, voisi sanoa, että jopa terapeuttisesti. Jäi vaikutelma, että heille oli todella tärkeää, että joku oli oikeasti kiinnostunut heidän ajatuksistaan ja kokemuksistaan.

Ehkä se voisi olla yllättävintä, ettei yliopisto-opinnoista oikein koskaan haaveillut ja nyt tuntuu että akateemisesta maailmasta voisi se oma paikka löytyäkin. 13N

Ehkäpä vaikeinta on ollut oman epävarmuuden kohtaaminen. Ajoittain on tuntunut, että minulla on liikaa takamatkaa sivistyksellisesti, jotta voisin pärjätä opiskeluissani hyvin. Tämä on tosin koko ajan ollut ristiriidassa aktuaalisten tapahtumien kanssa, koska ainakin numeraalisten arvioiden mukaan olen menestynyt opiskeluissani erittäin hyvin. 19M

Kirjoittajien antamat vastaukset, viiden opiskelukokemuksen ulottuvuuden alle jaettuna, antavat vastauksen toiseen tutkimuskysymykseen: *millaisia kokemuksia työläistäustaisilla opiskelijoilla on yliopistossa?* Kirjoituspyynnössä oli korostettu subjektiivisen kokemuksen merkitystä ja yhteiskuntaluokkien sekä yliopiston suhdetta, joten tämä näkyy vastauksissa vahvasti.

5 TULOSTEN YHTEENVETO

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mitkä tekijät ovat vaikuttaneet siihen, että työläis-taustaiset opiskelijat ovat päätyneet opiskelemaan yliopistoon ja millaisia kokemuksia heillä on yliopistossa. Tässä luvussa tarkastelen saatuja tuloksia teorian ja aikaisempien tutkimusten valossa. Kerron myös omia ajatuksiani, jotka ovat syntyneet tutkimuksen kuluessa ja toivoak-seni valottavat omalta osaltaan aihetta. Aluksi käsittelen ensimmäisen tutkimuskysymyksen *Opiskelemaan hakeutumisen syyt* -otsikon alla, ja sen jälkeen toiseen kysymykseen liittyviä aiheita *Työläistaustaisena yliopistossa* -otsakkeen alla. Lopuksi pohdin vielä jatkotutkimusai-heita.

5.1 Opiskelemaan hakeutumisen syyt

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, *mitkä tekijät ovat vaikuttaneet siihen, että opiskelijat ovat päätyneet opiskelemaan yliopistoon*, vastauksena aineistoista löytyi viisi erilaista haku-motivaatiota, jotka kukin osaltaan kertovat jotakin hakijoiden syistä hakeutua opintojen pa-riin. Suurimmalla osalla pääaineiston vastaajista oli ura-materialistinen motivaatio. Henkilö-kohtais-älyllistä ja humanista motivaatiosta kertovia vastauksia löytyi jonkin verran. Odo-tusperustaisen motivaation mukaan ilmoitti toimivansa muutama vastaajaa. Jäsentymätön-tä/sitoutumatonta motivaatiota ilmaisevia vastuksia ei pääaineistossa ollut kuin kaksi. Sivuai-neiston vastuksista odotusperustaista motivaatio ilmaisevia kirjoituksia oli eniten. Henkilö-kohtais-älyllistä motivaatiota ilmaisi myös melkein yhtä monta kirjoittajaa. Ura-materialistiseksi motivaatioksi tulkittava vastaus oli muutamalla. Humanista tai jäsentymätön-tä/sitoutumatonta motivaatiota ei sivuaineistosta löytynyt ollenkaan.

Yliopistoon voidaan myös Jussilan ja Ahrion (2007, 14) mukaan hakea monessa eri tarkoituksessa. Toiset tavoittelevat tutkintoa, toiset täydentävät aiempia opintojaan ja osa on puolestaan sellaisia opiskelijoita, joille opiskelu sinänsä ei ole ensisijainen tavoite. Ne opiskelijat, jotka ovat saaneet ensimmäisen opiskelupaikan, jakautuvat kahteen ryhmään, niihin, joille paikka on ensisijainen ja he ovat päässeet sisälle, minne ovat halunneet, ja niihin, joille paikka on toissijainen. He opiskelevat usein parantaakseen mahdollisuuksiaan päästä myöhemmin haluamaansa opiskelupaikkaan ja jättävät opintonsa, jos pääsevät ensisijaiseen kohteeseen. On myös niitä, jotka tyytyvät toissijaiseen opiskelupaikkaan ja opiskelevat siinä täysipainoisesti. Jussilan ja Ahrion (2007, 14) mukaan ne ihmiset, joille opiskelupaikka tuo jo toisen tutkinto-oikeuden, hakevat joko toissijaisesta vaihtoehdosta ensisijaiseen tai uuden mielenkiinnon kohteen mukaista uutta paikkaa. Tässä ryhmässä ovat myös ne, jotka ovat suorittaneet jo aiemman ammattikorkeakoulututkinnon, ja nyt täydentävät ja kohottavat omaa osaamistaan. Ne, joilla on jo aiempi yliopistotutkinto, suorittavat usein työelämän tarpeisiin tähtäävää koulutusta tai omaa tiedonintressiä tukevaa opiskelua. Osa opiskelee siksi, että täydentää aiempia opintojaan joko osa-aikaisesti tai täyspäiväisesti. On myös niitä, jotka ovat hankkineet opiskelupaikan saadakseen opintososiaalisia etuja tai yliopisto-opiskelijan statuksen.

Jussilan ja Ahrion (2007) jaottelu on toisenlainen kun tässä tutkimuksessa käytetty jako, mutta kertoo osaltaan samasta asiasta. Kun opiskelemaan hakeutumisen syyt liittyvät tutkinnon saamiseen tai pyrkimykseen vastata työelämän tarpeisiin, puhutaan samoista asioista kuin ura-materialistisessa motivaatiossa. Jos ihminen hankkii opiskelupaikan saadakseen opintososiaalisia etuja tai yliopisto-opiskelijan statuksen, voidaan ne tulkita ura-materialistisiksi motivaatioiksi mutta myös henkilökohtais-älyllisiksi motivaatioiksi. Sen sijaan, jos opintojen syynä on ihmisen oma tiedonintressi tai oman osaamisen kohottaminen, voidaan ajatella, että hänellä on pääosin henkilökohtais-älyllinen motivaatio. Jaottelut eivät ole mielestäni täysin tarkkoja vaan menevät osittain päällekkäin, joten ymmärrän niiden olevan enemmän suuntaa antavia kuin varmaa tietoa asiasta.

Ahrion (2012, 223) on tutkinut aihetta pitemmälle väitöskirjassaan. Hänen mukaansa opiskelupaikkaa voidaan hakea neljän toisistaan erottuvan logiikan kautta. Ne ovat saman kaltaisia kuin ihmisten yliopisto-opiskelua koskevat ennako-odotukset. Ensimmäisen logiikan mu-

kaan haetaan korkeaa ja parasta mahdollista koulutusta itseä kiinnostavalta alalta. Näen tässä yhtäläisyyksiä ura-materialistisen motivaation kanssa. Toisen logiikan mukaan opinnoilla tavoitellaan omien työelämätaitojen vahvistumista tai tiettyä ammattia. Myös tämä logiikka muistuttaa eniten ura-materialistista motivaatiota. Kolmannen logiikan tarkoituksena on päästä yliopistoon sisään ja henkilö voi tavoitella akateemisen opiskelijan statusta ja sosiaalista elämä. Tässä liikutaan ura-materialistisen ja henkilökohtais-älyllisen motivaation välitasossa. Neljännen logiikan mukaan henkilö haluaa varmistaa akateemiset opiskelumahdollisuudet, jotka voivat olla tutkintotavoitteisia tai harrastusluontoisia. Neljännen logiikan kohdalla on vaikea sanoa, minkä motivaation alueelle se tarkasti sijoittuu, mutta ajattelen, että vaikuttamassa voi olla ura-materialistisen tai henkilökohtais-älyllisen motivaation lisäksi esimerkiksi humaani motivaatio. Tätä jaottelu ei kuitenkaan varmasti kerro. Koska Ahrion jaottelu perustuu siihen, millaisia ennako-odotuksia ihmisillä on yliopiston suhteen, tuntuu luonnollisesta, että odotusperustaista tai jäsentymätöntä/sitoutumatonta motivaatiota kuvaavaa logiikkaa ei hänen tutkimuksessaan löytynyt.

Mikkonen ja Korhonen (2018, 29) ovat kirjoittaneet, miten työläistaustaiset opiskelijat erottuvat omana, keskiluokkaisista opiskelijoista eroavana ryhmänä. Heidän mukaansa työläistaustaisten opiskelijoiden opintopolut kulkevat epätyypillisempää reittiä kuin keskiluokkaisilla nuorilla. Ennen yliopisto-opintojen aloittamista he ovat voineet olla ansiotyössä tai käydä ammatillisen koulutuksen tai olleet ammattikorkeakoulussa. Työläistaustaiset opiskelijat epäilivät myös omaa soveltuvuuttaan yliopisto-opiskeluun enemmän kuin keskiluokkaiset nuoret. Lisäksi yliopisto-opiskelu ei näyttäytynyt työläistaustaisille opiskelijoille yhtä itsestään selvänä valintana kuin keskiluokkaisille nuorille. Omassa tutkimuksessani tuli myös esille, että monella vastaajalla oli jo aiempaa koulutusta tai he olivat olleet työelämässä mukana. Omaa sopivuutta yliopisto-opintoihin oli epäillyt moni kirjoittaja. Useampi vastaaja korosti myös sitä, miten yliopistoon hakeutuminen ei ollut itselle ollenkaan itsestään selvä valinta.

Yliopisto-opiskelussa itselleni merkityksellistä on ollut saada opiskella kiinnostavia asioita. Tärkeä on ollut myös yliopisto-opiskelijan status ja ja sen vaikutus identiteettiin sekä opiskelun vaikutus omaan elämään ja sen rakentumiseen mieleiseksi. Ajattelen, että monen muunkaan epätyypillisestä taustasta tulevan kohdalla ei varmaan ole yhtä selvää syytä, miksi on hakeutunut opiskelemaan yliopistoon. Todennäköisempänä pidän, että kyse on syiden ryp-

päästä, joka ihmiselle itselleen selkiytyy ehkä vasta pitkän ajan kuluttua, kenties ei koskaan. Tärkeää on kuitenkin, että opiskelemaan on päästy ja siitä on selviydytty, ja näin saavutettune tavoitteet, jotka ovat merkityksellisiä. Vaikka tämä tutkimus ei tuonutkaan juuri uutta tietoa ihmisten syistä hakeutua yliopistoon opiskelemaan, niin minuun teki suuren vaikutuksen se sitkeys ja vaiva, jota jotkut kirjoittajat olivat nähneet päästäkseen opiskelemaan. Jäi vaikutelma, että mikään muu vaihtoehto ei olisi ollut heille riittävän hyvää ja palkitsevaa. Alla on yksi kuvaus siitä helpotuksesta, minkä opiskelija koki, kun viimein oli saavuttanut tavoitteensa.

Niin minusta sitten vuonna 2007 vihdoinkin tuli yliopisto-opiskelija. Se oli ehdottomasti elämäni hienoimpia hetkiä ja kokemuksia. Vuosien yrittämisen jälkeen osasin todellakin arvostaa sitä mahtavaa etuoikeutta. 19M

Itse olen miettinyt vuosien aikana paljon koulutuksellista tasa-arvoa. Olen huolissani siitä, mihin muun muassa Nevala (2006, 309) on kiinnittänyt huomiota. Hänen mukaansa vanhempien sosioekonominen asema ja koulutustausta ohjaavat yhä valikoitumista yliopistoihin. Myös taloudellisen tilanteen muutokset ohjaavat alempien sosioekonomisten ryhmien nuorten siirtymistä yliopistokoulutukseen, kun sen sijaan ylimpien ryhmien kohdalla vastaavaa ei juuri havaita. Kivinen ja Hedman (2016, 94-95) puolestaan kirjottavat siitä, miten mahdollisuuksien tasa-arvo ja korkea osaaminen sekä yhdenvertaisuuden politiikka kattavat sinänsä koko ikäluokan. Hankaluutena kuitenkin on, että vaikka mahdollisuuksien tasa-arvo on Suomessa edennyt kansainvälisesti katsoen tavallista pitemmälle, eivät erilaisista taustoista tulevien väliset erot ole hävinneet mihinkään, sillä kotitaustaerot ovat nykyään sisäänrakennetut massayliopiston koulutuskäyttäytymiseen. Kuulostaa masentavalta. Kuin kaikki ponnistelut todellisen koulutuksellisen tasa-arvon saavuttamiseksi jäisivät puolitiehen. Kaipaan todellista muutosta, vaikka ymmärrän, että on kyse suuresta asiasta, jota ei ehkä koskaan saada muutetuksi. Ja kuten Pöyliö ja Erola (2015, 34-25) kirjoittavat, vaikka koulujärjestelmän avulla pyrittäisiin miten lähelle yhteiskunnallista tasa-arvoa, niin vanhempien toiminta voi kumota sen, sillä he pyrkivät turvaamaan lapsilleen mahdollisimman hyvän aseman ja tällöin institutiot eivät pysty tasaamaan yksilöiden mahdollisuuksia toivotulla tavalla. (ks. Lucas 2001). Luettuni työläistaustaisten opiskelijoiden yliopistokokemuksista, niin tulevaisuutta ajatellen toivon kuitenkin, että yksikään ihminen, jolla on paloa opiskella korkealle, ei joutuisi jää-

mään pois taustansa tähden, sillä se olisi suuri menetys yksilön elämänkulun ja yhteiskunnan kehityksen kannalta.

Kivinen, Hedman ja Kaipainen (2012, 559-560) ovat tutkineet koulutusmahdollisuuksien yhdenvertaisuutta ja korkeakoulutuksessa tapahtuneiden muutosten seurauksia erityisesti työmarkkinoiden näkökulmasta. Heidän mukaansa eliittiyliopistosta muistuttavat suuret erot erilaisista kotitaustoista tulevien mahdollisuudessa päästä yliopistoon opiskelijaksi näyttävät kaventuvan nykyään eri koulutusalojen väliseksi eroiksi. Mikkonen ja Korhonen (2018, 29-30) ovat puolestaan nostaneet esille sen, miten yhteiskuntaluokalla on yhteys ihmisten yliopisto-opintoihin valikoitumiseen. He puhuvat strategisesta tiedosta, jolla on vaikutusta siihen, millaiseen koulutukseen nuoret ylipäätään hakevat. Työläistaustaisten opiskelijoiden vanhemmilla ei ole omakohtaista kokemusta korkeakoulumaailmasta eikä usein myöskään riittävää strategista tietoa, jotta he voisivat auttaa ja ohjata jälkikasvuun korkeakoulutukseen. Keskiluokkaisista perheistä tulevat nuoret sen sijaan tunnistavat vanhempiansa toiveen korkeakoulutukseen hakeutumisesta, sekä ne suorat ja epäsuorat keinot, joilla vanhemmat kannustavat ja valmentavat lapsiaan. Koulutuksen periytyvyydestä puhuvat myös Saari, Aarnio ja Rytönen (2015, 5). Heidän mukaansa koulutusvalinnan ja vanhempien koulutustason välinen yhteys paikantuu siten, että sosioekonominen tausta on välillisessä yhteydessä strategiseen tietoon ja kulttuuripääomaan.

Omassa aineistossani ihmiset kertoivat jonkin verran asioita, jotka voi tulkita siten, että työläistaustaisten opiskelijoiden perheissään oli puutetta strategisesta tiedosta, jonka avulla vanhemmat olisivat voineet ohjata lapsiaan korkeakoulutuksen. Useamman vastaajan kokemus olikin, että oli aivan omaa ansiota, että oli päätyntä opiskelemaan yliopistoon. Aineistoa lukiessa jäi sellainen vaikutelma, että osa vastaajista jopa koki, että oli hyvä olla riippumaton vanhemmista ja heidän avustaan, ja näin ollen saada tehdä itse omat koulutusvalinnat. Tällöin myös luokkanousu koettiin omaksi saavutukseksi, johon oltiin varsin tyytyväinen. Ei ainakaan oltu täytetty vain perheen ja suvun odotuksia ja toiveita, vaan itse valittu oma tie ja tulevaisuus.

Nori (2011, 45) on kiinnittänyt huomiota korkeakouluopintojen hakeutumistutkimuksiin. Hänen mukaansa on ollut vaikea saada tietoa siitä, miten valikoituminen korkeakoulutuk-

seen todellisuudessa tapahtuu, sillä tutkimukset eivät juuri ole kertoneet, ketkä oikeasti lähtevät tavoittelemaan opiskelupaikkaa eli ketkä itsevalikoitumisen lopulta läpäisevät. Isevalikointi toimii siinä mielessä tehokkaasti, että moni jättää hakematta yliopistoon, koska ei usko, että tulisi hyväksytyksi. Nori (2011, 47) korostaa että kaiken taustalla vaikuttaa yhteiskunta, jonka rakenne ja toimintapolitiikat kehystävät yksilöiden ja perheiden elämää. Ihmisten koulutusvalintoja suuntaavat paitsi työelämä ja koulutusjärjestelmä myös kotoa saadut pääomat ja aiemmat koulutuskokemukset, jotka voivat joko lannistaa tai kannustaa itsevalikoitumiseen.

Tutkimukseni tuloksen pohjalta voin todeta, että jokainen kirjoittaja aineistossa oli läpäissyt itsevalikoinnin. Kaikkien kohdalla se ei ollut ollut helppoa, ja moni oli kulkenut aika mutkikkaan polun, ennen kuin lopulta oli hakenut opiskelemaan yliopistoon. Osa oli tarvinnut paljon ulkopuolista tukea ja kannustusta. Etenkin aiemmilla opettajilla oli ollut paljon vaikutusta, sillä jos he olivat nähneet oppilaansa kyvykkyyden ja lahjat sekä kannustaneet häntä, oli yksilön rohkeus hakea yliopistoon kasvanut merkittävästi. Näin päättelen aineistoni pohjalta, sillä moni mainitsi jonkin tahon, joka oli uskonut ja tukenut, ja sen myötä yksilön luottamus omaan itseensä oli vahvistunut, ja näin tehnyt itsevalikoinnin mahdolliseksi. Tämän myötä hakeutumisen motivaatioksi on saattanut tulla odotusperustainen motivaatio, mutta uskoakseni se on voinut olla vaikuttamassa myös muiden motivaatioiden taustalla, sillä ilman uskoa omaan itseen ja omiin kykyihin, ei ihmiselle luultavasti edes tule mieleen hakeutua korkeakoulutukseen. Osalle aineiston kirjoittajista oli kertynyt myös hyviä oppimiskokemuksia, esimerkiksi avoimen yliopiston puolelta, ja he olivat sen vuoksi uskaltaneet hakeutua yliopistoon.

Omassa tutkimuksessani tuli esille myös huomio, että yksi syy kannustaa jälkikasvua yliopistoon, on se, että vanhemmilla ei ole oma korkeakoulutusta. Tulkintani mukaan vanhemmat ovat ehkä tunnistanee sen aiheuttamat puutteet omassa elämässään, eivätkä halua niiden jatkuvan lastensa tulevaisuudessa, ja siksi ponnekkaasti kannustavat heitä kouluttautumaan korkealle. Ainakin itselleni se on ollut yksi syy tukea lapseni kouluttautumistavoitteita. Myös mielikuvat hyvästä elämästä ja sen osatekijöistä näyttäisivät olevan vaikuttamassa siihen, miksi koulutusta pidetään perheissä tärkeänä. Tämä näkyi sekä pääaineiston vastauksissa että sivuaineiston kirjoituksissa vahvasti. Tässä mielessä tutkimukseni tulos poikkeaa niistä aiheita

käsitelleistä tutkimuksista, joissa tuloksena on ollut, että vanhempien oma korkeakouluttamattomuus ja strategisen tiedon puute toimii esteenä jälkikasvun kouluttautumiselle. Omassa aineistoissani etenkin odotusperustaisen motivaation mukaan toimivat opiskelijat kirjoittivat siitä, miten kotona ja suvussa heiltä odotettiin ja kannustettiin korkeakoulutuksen hankkimiseen.

Vanhempien sanattomat viestit siitä, että pitää tähdätä korkealle, keskiluokkainen elämäntapa ja tapa vähätellä hyviä arvosanoja saivat minut haluamaan korkealle.
10N

Opiskelemaan hakeutumisen syyt, niin oman tutkimukseni kuin muiden tutkimusten osalta, näyttäisivät olevan ihmisillä taustasta riippumatta melko samankaltaisia. Hakeutumista suuntaavat ne odotukset ja toiveet, joita ihmisillä on tulevaisuuden suhteen sekä se, millä tavalla heitä kotona, koulussa tai muissa ympäristöissä on kannustettu koulutuksen suhteen. Myös omat vanhemmalla iällä kertyneet hyvät opiskelukokemukset, ovat voineet olla merkittävässä roolissa, kun viimein on haettu yliopistoon. Työläistaustaisuus voi näkyä jarruttavana tekijänä korkeakoulutukseen hakeutumisessa muun muassa silloin, kun yliopistoa ei osata pitää yhtä selvänä valintana, kuin mitä se on keskiluokkaisesta taustasta tuleville opiskelijoille. Ja kuten Nori (2011, 11-13) korostaa, ovat korkeakoulutukseen pääsyn esteet vaihdelleet hyvin paljon eri aikakausina. Jarruttavana tekijänä on voinut olla sosiaalisen taustan lisäksi ikä, kieli, sukupuoli tai asuinpaikka. Viime vuosikymmeninä opiskelijoiden taustoissa on tapahtunut moninaistumista korkeakoulutuksen laajenemisen vuoksi, niin silti on hyvä muistaa, että ihmisen opintojen suunta ja pituus eivät riipu vain yksilön kyvyistä tai ansioista, vaan opiskelua ja elämää koskevat valinnat muotoutuvat edelleen lapsuudenkodissa ja kuvastavat perheen taloudellisia, kulttuurisia ja sosiaalisia olosuhteita.

5.2 Työläistaustaisena yliopistossa

Toiseen tutkimuskysymykseen, *millaisia kokemuksia työläistaustaisilla opiskelijoilla on yliopistossa*, esille aineistosta nousi viisi erilaista opiskelukokemuksen ulottuvuutta, jotka olivat:

ajattelu- ja arvomaailma, käsitykset yliopistosta, kuulumisen tunne, opintojen merkitys ja oppimisen hallinta. Alla tarkastelen saatua tulosta suhteessa muihin tutkimuksiin.

Teoriaosassa puhuttiin aluksi koulutuksen periytymisestä. Myrskylän (2009) mukaan yleinen käsitys on, että perheen sosiaalinen asema, varallisuustaso ja koulutustaso heijastuvat lasten tulevaan sosiaaliseen asemaan. Työläistaustaiset yliopisto-opiskelijat ovat kuitenkin tästä poikkeava ryhmä, sillä yliopistotutkinnon myötä he tulevat ylittämään sen, mitä heiltä yleisesti taustansa perusteella on odotettu. Tutkimukseni aineistossa tuli esille, että suurella osalla kirjoittajia oli sellainen mieli, että yliopisto-opintojen myötä tulevaisuus tuo heidän elämänsä ainakin joitakin muutoksia suhteessa lapsuuden perheen asemaan. Useampi vastaaja mainitsi korkeakoulutuksen mukanaan tuoman todennäköisesti paremman taloudellisen aseman. Monen kertomuksessa tuli esille kuitenkin myös arvostus omaa taustaa kohtaan, eikä moni haluaisi tinkiä siihen liittyvistä arvoista uudessakaan tilanteessa. Moni painotti oman perheen ja läheisten merkitystä. Oman ajattelu- ja arvomaailman säilyminen oli usealle hyvin tärkeä asia, ja he korostivat taustastaan lähtöisin olevia arvoja.

Toinen asia, mikä tässä tutkimuksessa tuli esille, oli kuulumisen tunne. On monitahoinen ilmiö, millaiseen suhteeseen kuulumisen tunne asettuu suhteessa siihen, miten merkittäviksi opiskelija opintonsa kokee ja miten hän omalle alalleen sosiaalistuu. Omalle alalle sosiaalistuminen alkaa monesti jo siitä, miten merkityksellisiksi omat opinnot koetaan ja miten opiskelijan sosiaalinen identiteetti saa muotoutua opiskeluun liittyvissä yhteisöissä. (Poutanen ym. 2012, 23.) Vahva kuulumisen tunne vaikutti olevan niillä opiskelijoilla, jotka kertoivat, että ovat valinneet juuri itselleen sopivan alan. Osa vastaajista koki kuitenkin myös hankaus- ja sopimattomuutta yliopistoympäristöön ja pohti omaa taustaansa ja sen vaikutusta kuulumattomuuden kokemuksille.

Opiskelijan kuulumisen tunteen muodostuminen yliopistokontekstissa on sidoksissa osallisuuden kokemiseen pitkän ajan kuluessa. Opiskelija voi kokea kuuluvansa sosiaaliseen vertaisyhteisöön, akateemiseen tutkimusyhteisöön tai akateemiseen opetus-oppimisyhteisöön. Kuuluminen erilaisiin yhteisöihin tulee esille opiskelijoiden arkeen liittyvissä käytänteissä ja sosiaalisissa suhteissa, joiden varaan heidän elämänsä ja opiskelunsa rakentuu. Kuulumisen tunne rakentuu monien kohtaamisten ja toistuvan yhdessä tekemisen myötä pitkällä aikavälillä.

lillä hitaasti. (Poutanen ym. 2012, 36.) Kuulumisen tunne on kokemuksena yleensä hyvin henkilökohtainen. Sosiaalinen ympäristö ja yhteisöt voivat monin tavoin vahvistaa tai heikentää sitä omilla odotuksillaan ja käytännöillään. Yhteisöön osallistuminen lähtee aktiivisesti käyntiin jos opiskelija kuulumisen tunteensa kautta samaistaa itsensä yhteisön jäseneksi ja yhteisö vielä vahvistaa tätä kokemusta. (Poutanen ym. 2012, 21.)

Tutkimuksessani tuli esille, että osa koki sopivansa ja kuuluvansa yliopistoympäristöön jo opintojen alussa hyvin. Moni kirjoittaja koki yliopiston kannustavana ja innostavana oppimisympäristönä ja näin ilmaisi omaa kuulumisen tunnettaan. Osalla kuulumisen tunne syntyi sen sijaan hitaammin, ja osa kirjoittajista koki selvästi, että esimerkiksi molempiin arvomaailmoihin oli vaikea sopeutua kokonaisvaltaisesti. Tästä maailmojen erosta johtuvasta vierauden ja kuulumattomuuden tunteesta on kirjoittanut myös Mari Käyhkö (2014, 4). Vaikka Suomessa on kouluttautumisen tieltä poistettu rakenteellisia esteitä, eivät luokan, kasvuympäristön ja sukupuolen merkitys ole hävinneet yliopistossa opiskelevilta ihmisiltä. Käyhkö (2014, 4) tähdentää, miten perheen kulttuurisilla resursseilla ja ihmisen omalla elämänhistorialla on suuri merkitys yliopistossa. Erityisesti puutteelliseksi koettu kulttuuripääoma vaikuttaa siihen, että ihminen hyvästä opiskelumenestyksestä huolimatta ei tunne täyttävänsä akateemisia ideoita. Omat mielensisäiset kysymykset voivat näkyä varovaisuutena ja turvallisuushakuisuutena sekä sisäistyneenä epävarmuutena ja oman kyvykkyyden epäilyinä. (Käyhkö 2014, 4.) Tämän tutkimuksen aineistossa näistä asioista puhuttiin paljon. Vaikeaksi koettiin kahteen erilaiseen arvomaailmaan mukautuminen. Osa huomioi selvästi eron itsensä ja kaltaistensa sekä ylemmästä luokasta tulevien opiskelijoin välillä.

Mielenkiintoista myös on, että parhaimmat ystäväni yliopistossa tulevat samankaltaisista perheistä kuin omani, ja vieraimmiksi koen yläluokista tulevat opiskelijat ja professorien lapset. Heillä on niin erilainen suhtautuminen opiskeluun ja yliopistoelämään kuin minulle. 20N

Työläistaustaiset opiskelijat voivat Reayn, Crozierin ja Claytonin (2009; 2010) mukaan kokea kuuluvansa yhtä hyvin sekä työläistaustaiseen kotikulttuuriin että keskiluokkaiseen opiskelukulttuuriin, ja he pystyvät liikkumaan näiden kahden välillä sujuvasti. Tästä syystä työläistaustaiset opiskelijat voidaan mieltää kohtuullisen sopeutumisen- ja muuntautumiskykyisiksi. Kuitenkin opiskelijan oma olemus vaikuttaa paljon siihen, miten hyvin hän sulautuu opiske-

luuyhteisöön ja millaisia kuulumisen tai ulkopuolisuuden kokemuksia hänelle kertyy opintojen aikana. Kun omaa aineistoani tarkastelee edellä kuvatusta näkökulmasta, valaisee se kuvaa myönteisesti. Vaikka kirjoittajat kuvasivatkin arvomaailmojen eroa aika usein hankaluuksien kautta, niin samaan aikaan voi nähdä, että he kaikesta huolimatta ovat menestyneet yliopistoympäristössä verrattain hyvin. Sopeutuessaan uuteen ympäristöön, he kertovat samalla halustaan ja kyvystään säilyttää siteet taustaansa ja parhaassa tapauksessa ovat ammentaneet siitä voimaa opintoihinsa ja minuutensa rakentamiseen. Se että opiskelijan oma olemus vaikuttaa hänen kykyynsä sopeutua ja siihen, millaisia kokemuksia hänelle kertyy, on myös kiinnostava kysymys. Lähtökohtahan on, että ihminen tulee yliopistoon sellaisena, kuin hän sillä hetkellä on. Sen jälkeen alkaa kehitys, joka on riippuvainen sekä opiskelijasta itsestään ja hänen toiminnastaan että yliopistoyhteisöstä, jonka tehtävä on tutkia ja antaa laadukasta ja korkeaa tieteellistä opetusta.

Mäkinen (2012, 69) korostaa, että opiskelijan opintoihin kiinnittyminen riippuu siitä, miten opiskelija osallistetaan akateemisen yhteisön hyväksytyksi, aktiiviseksi ja täysivaltaiseksi jäseneksi. Tärkeää on huomioida, että opiskelijoilla on monia samanaikaisia ja peräkkäisiä jäsenyyksiä erilaisissa opiskeluyhteisöissä. Siksi tulee tehdä näkyviksi ja kehittää niitä työskentelytapoja, jotka lisäävät opettajien ja opiskelijoiden yhdessä työskentelyä. Mäkinen (2012, 69) kutsuu tapaa neuvottelevaksi kiinnittymiseksi. Siinä selviää, millaisia asenteita opiskelijoilla on, ja mitä he uskovat akateemisen työskentelyn olevan. Neuvotteleva kiinnittyminen lisää luottamusta ja sen varassa molemmat osapuolet voivat ottaa hallittuja riskejä ilman epäonnistumisen pelkoa. Omassa aineistossani osa opiskelijoista kertoi, miten he nauttivat saamastaan opetuksesta ja kanssakäymisestä opettajien kanssa. Osalla kokemukset eivät olleet kuitenkaan yhtä kannustavia, ja he kokivat jääneensä yksin puurtamaan ja ihmettelemään yliopiston käytäntöjä.

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella on vaikea sanoa, milloin kyseessä on opiskelijan ominaisuuksista johtuvat hankaluudet ja milloin yhteisön toiminnasta ja ominaisuuksista lähtöisin olevat syyt. Näkisin kuitenkin, että jos ihmisellä on vahva työläistäusta ja arvot, jotka eivät ole sopusoinnussa keskiluokkaisen ympäristön kanssa, niin tiedossa saattaa olla hankaluuksia. Mäkisen esittämää neuvottelevan kiinnittymisen mallia pidän hyvänä ratkaisuna ongelmaan, sillä sen avulla voidaan saada näkyville ihmisten asenteita ja ajatuksia akateemises-

ta työtavasta. Näen kuitenkin, että tarvetta olisi jonkinlaiselle luokka-/kulttuurisensitiiviselle kiinnittymisen työtavalle. Siinä opiskelijat opintojen alussa perehdytettäisiin tietoon luokkastaustan mahdollisista vaikutuksista opiskelijan opintoihin kiinnittymiseen. Luokka-/kulttuurisensitiivinen lähestymistapa nostaisi esiin näkemyksen, että ihmisen tausta ei ole toisarvoinen asia yliopistossa, vaan perhetaustalla ja siihen mennessä kertyneellä elämäkokemuksella, on vaikutusta akateemisessa yhteisössä. Lähestymistapa toisi esille myös ne vahvuudet, jotka työläistäusta on voinut opiskelijalle antaa sekä valmiudet, joiden avulla he voivat rikastuttaa ja moninaistaa akateemista yhteisöä.

Akateemista opintoihin kiinnittymistä kuvattaessa puhutaan opiskeluaktiviteetteihin uhratusta ajankäytöstä. Mikkosen ja Korhosen (2018, 30) mukaan työläistäustaisten opiskelijoiden taloudelliseen toimeentuloon liittyvä epävarmuus ja runsaampi työssäkäynti voi vaikuttaa kielteisesti akateemiseen kiinnittymiseen. Epävarmuutta aiheuttavista tekijöistä omassa aineistossa nousi esille juuri se, että kaikki eivät saaneet taloudellista tukea kotoa ja opintojenaikainen työssäkäynti saattoi häiritä opiskelua. Osa pohti myös sitä, onko tutkintoon uhrattu aika ja raha oikeasti kaiken vaivan arvoista. Moni huomioi eron itsensä ja keksiluokkaisempien tovereidensa välillä juuri siinä, että muiden opintoja rahoittivat vanhemmat, mutta heidän itsensä oli tultava toimeen omillaan. Tässä mielessä tämä tutkimus vahvistaa osaltaan sitä kuvaa, että työläistäustaisen opiskelijan kiinnittyminen voi vaarantua taloudellisen epävarmuuden vuoksi.

Sen olen kuitenkin huomannut etten yhtään samaistu rikkaiden ihmisten kanssa ja että kaveriporukassa melkein kaikki saavat itse paiskia töitä elantonsa eteen.
14N

Opintojen merkitys ja oman oppimisen hallinta on tärkeä osa yliopisto-opiskelua. Korhonen (2005, 63-64) on tutkinut yliopisto-opiskelun aikana syntyviä merkittäviä oppimiskokemuksia. Hänen mukaansa ihminen voi yliopisto-opinnoista löytää omalle kehitykselleen kasvu-alustan, jossa opinnot tarjoavat aineksia asiantuntijuuden rakentamiselle tai oman mielenkiinnon kohteiden selkiyttämiseksi ja itsensä kehittämiseksi. Tämä kertoo siitä, että opiskelija on kyennyt luomaan yhteyksiä opiskelusta tavoitteisiinsa, aiempiin kokemuksiinsa tai tulevaisuuden odotuksiinsa. Merkityksellisiä opintojenaikaisia asioita olivat esimerkiksi sopivan aineyhdistelmän valinta työelämää silmällä pitäen. Tärkeäksi koettiin myös laajemman kokonaisnäkemyksen saavuttaminen ja opiskelun sivistykselliset päämäärät. Myös kiinnostavan

alan löytyminen opintojen aikana oli merkityksellistä. Joskus ala löytyi vasta opintojen loppuvaiheessa, mutta toisilla ehkä jo yliopisto-opintoihin hakeuduttaessa suunta tuntui olevan selvä. (Korhonen 2005, 63-64.) Omassa aineistossani näistä aiheista puhuttiin paljon. Etenkin opintojen merkitys ja oppimisen hallinta ulottuvuuksien alle sijoittuvat vastaukset kertoivat hyvin samoista asioista kuin Korhosen (2005, 64) tutkimuksessa, jonka mukaan merkittäviin oppimiskokemuksiin kuuluvat myös yliopisto-opintojen vaikeudet ja haasteet, jotka saattoivat toisinaan tuntua ahdistavilta, hahmottomilta ja stressaavilta. Omasta osaamisesta saatettiin olla epävarmoja. Epävarmuus etenkin opintojen alkuvaiheissa ei ollut harvinaista, vaan on enemmänkin kehityshaaste, jossa opiskelija joutuu pohtimaan omia valintojaan ja opiskeluun sitoutumistaan. Toisille teorian ja käytännön välisen ristiriidan kohtaaminen opiskelussa osoittautui merkitykselliseksi kokemukseksi. (Korhonen 2005, 64.) Edellä esitellyt asiat tulivat selvästi esille omassa aineistossani. Erityisesti opinnoissa selviytymistä pohti moni kirjoittaja. Monelle itsenäinen opintojen suunnittelu ja sen miettiminen, mitä heidän tulisi valita, jotta lopputulos olisi hyvä, huoletti useita opiskelijoita. Jotkut olivat miettineet myös alan vaihtamista. Moni kirjoittaja puhui hyvin avoimesti tästä opintojen alkuvaiheeseen kuuluvasta kehityshaasteesta ja voi ajatella, että se ei erottele työläistäustaista opiskelijaa muista, mutta työläistäustainen näyttää helposti liittävän sen omaan taustaansa ja siitä johtuviin seikkoihin.

Itsenäisyys tuo myös vaikeuksia, kun joutuu yksin miettimään ja selvittämään opintoihin liittyviä asioita. Mitä opintoja kannattaa ottaa ja miten löytää aina tarvittavan tiedon. Tähän mennessä vaikeinta on ollut se, että miten etenen opinnoissani ja mitä otan, että saisin mahdollisimman hyvät tiedot työelämään. 7N

Korhosen (2005, 65) tutkimuksessa tuli myös esille, että joskus opiskelija tekee yliopistossa verrattain sattumanvaraisia valintoja ja toisille opiskelu saattaa olla paljolti ajelehtimista. Vapaus opinnoissa saattoi tuottaa opiskelijoille paljon päänvaivaa ja pohdintaa siitä, ovatko tehdyt valinnat lopulta kannattavia ja pitäisikö sittenkin suuntautua toisin. Opintojen teoreettisuus ja etäisyys saatettiin kokea hankalaksi. Motivaatio ja opintoihin sitoutuminen saattoivat olla koetuksella opintojen aikana. Kaiken kaikkiaan opiskelijan ajattelu ja käsitykset ovat yliopisto-opintojen aikana voimakkaan työstämisen ja muutoksen kohteena. (Korhonen 2005, 65.) Edellä kuvattu asia näkyi myös omassa tutkimuksessani. Opiskelukokemusten ulottuvuudet, ajattelu- ja arvomaailma ja käsitykset yliopistosta, sisälsivät tästä ajattelun ja käsitysten muuttumista kertovia huomioita. Osalle oli merkittävää, että heillä oli jo valmiiksi hyvä,

terve ja suvaitseva arvomaailma. Osa koki, että heidän perusarvonsa erosivat muiden opiskelijoiden vastaavista. Näen, että osalle työläistaustaisista opiskelijoista on hyvin tärkeää, että rahan ja statuksen tavoittelun sijaan, jonka he liitävät muihin opiskelijaryhmiin, heillä on muita tavoitteita. Yliopisto-opiskelu on silloin enemmän arvojen ja ajatusten terävöitymistä sekä kriittisen ja realistisemmän maailmankuvan kasvattamista ja oman asiantuntijuuden kehittämistä.

Ahrion (2012, 233) on erottanut väitöstutkimuksessaan neljä erilaista opiskelunaikaista elämäntyyliä. Niissä nykyisyys ja tulevaisuus sekä opiskeltava asia ovat erilaisessa asemassa keskenään. Ne myös kuvaavat mielestäni hyvin omassa aineistossani esille tulleita opiskelijoiden kuvaamia kuulumisen ja kuulumattomuuden kokemuksia. Ensimmäiseen elämäntyyliin Ahrion (2012, 233) mukaan kuuluvat opiskelukaverit ja yliopistotutut, joiden kanssa vietetään aikaa opintojen parissa mutta myös niiden ulkopuolella. Elämäntyyliin kuuluu opiskelijatapahtumiin osallistumista, tutorporukassa olemista, yliopistolla ja sen kahviloissa oleilua tai vapaa ajan viettämistä opintoihin kuuluvissa harjoitteluryhmissä ja ryhmätöiden parissa. Kuulumisen tunnetta ja yhteisyyttä voi löytyä oman alan opiskelijoiden tai oman vuosikurssin kautta. Jos oman alan opiskelijat eivät tunnu sopivilta, voi kiinnittyminen tapahtua muiden yliopisto-opiskelijoiden kautta. Oman piirin löytäminen voi viedä aikaa ja siihen voi liittyä opintoalan vaihtaminen. (Ahrion 2012, 233.) Työläistaustaisista opiskelijoista muutama kertoi, että vasta opintosuunnan vaihtamisen jälkeen oli alkanut viihtyä yliopistolla ja kokea kuuluvansa porukkaan.

Toisessa elämäntyyliässä opiskelijan elämä pysyy samanlaisena kuin ennenkin, varsinkin jos hän jää kotipaikkakunnalleen. Aikaa tai tarvetta yliopistoympyröihin kiinnittymiseen ei ole. Etenkin aikuisopiskelijoilla, perheellisillä ja vakituisesti työssäkäyvillä on elämässä usein muita kiintopisteitä ja tärkeitä puitteita. Lukiosta tulevilla paikkakuntalaisilla perhe on lähellä eikä uusia kavereitakaan tarvitse hankkia. Ennen opintoja alkaneet muut aktiviteetit myös voivat olla yliopistopiirejä tärkeämpiä. Jälkikäteen opiskelijaryhmän ulkopuolelle jääminen voi kuitenkin harmittaa. (Ahrion, 2012, 233.) Omassa aineistossani muutama kirjoittaja oli pahoillaan, että oli jäänyt pois monista tarjolla olleista aktiviteeteistä. Syynä näytti olevan se, että ei yksinkertaisesti oltu edes osattu ajatella, että mukana voisi olla. Useampi pohti juuri tässä kohtaa myös omaa taustaansa ja sen vaikutusta pois jäämiseen. Tässä kohtaa ajattelen,

että työläistausta saattaa olla vaikuttamassa siihen, että ei osata, rohjeta tai huomata hakeutua yliopiston tarjoamiin vaikuttamisen paikkoihin. Tämä onkin ymmärrettävää, sillä jos kohtaa ei ole saatu mallia siihen, niin ei se voi sujua luonnostaan uudessa ympäristössä.

Kolmannessa opiskeluaikaisessa elämäntyylissä Ahrion (2012, 233) mukaan elämä asettuu yliopiston ja opiskeltavan asian ympärillä. Kiinnittymis- tai kiinnittymättömyyskohteena toimivat opetusyhteisö ja opinnot. Olennaista on, että ala tuntuu itselle sopivalta, ja oma vierauden kokemus on yleensä syynä opiskelupaikan vaihdolle. Vierauden kokemus voi liittyä laitokseen ja sen ilmapiiriin tai itse oppiaineeseen, mutta myös opiskelutovereihin ja heidän erilaisuuteensa. Vieraus voi liittyä myös tulevaisuuteen, tulevaan ammattikuvaan tai työtehtäviin. Opiskeltavaa asiaa kohtaan koettu epävarmuus tai motivaation puute voi heijastua opintomenestykseen. Omassa aineistossani monet korostivat taustaeroa itsensä ja keski- tai yläluokkaisten opiskelijoiden välillä. Joku kertoi taistelevansa ajattelutapaa vastaan, että korkeammin koulutut olisivat parempia ihmisiä kuin muut. Osa näki kuitenkin, että yliopistossa opiskelevilla oli usein parempi ja vakaampi tausta kuin muilla, ja lapsuudenperheen ongelmien uskottiin vaikeuttavan ihmisen myöhempiä opintoja. Osa inhosi vastakkainasettelua yliopiston ja ammattikorkeakoulun välillä. Toiset kertoivat häpeävänsä jollakin tavalla taustaansa, mutta heidän oli vaikea artikuloida mistä se todella saattoi johtua. Moni näki luokasta toiseen siirtymisen kuitenkin positiivisena asiana ja odotti, jo mitä hyvää se toisi mukanaan.

Neljännessä elämäntyylissä opiskeluaikaista toimintaa katsotaan tulevaisuudesta käsin. Merkityksellisempää on opiskelun tuoma mahdollisuus työllistyä akateemiseen ammattiin kuin itse opiskeltava asia, opetusjärjestelyt tai elämä eriaikaisella vyöhykkeellä. Opintojen mieli voi olla myös siinä, että halutaan näyttää itselle tai muille, että pystyy suorittamaan akateemisen tutkinnon. (Ahrion, 2012, 233.) Tulevaisuus ja siihen liittyvät odotukset korostuivat myös työläistaustaisten opiskelijoiden kirjoituksissa. Moni oli hakeutunut yliopistoon, jotta jatkossa työllistyisi mahdollisimman hyvin mieleiselle alalle. Osa tunnusti, että osa yliopistopuolesta oli, että sai näyttää itselle ja muille, että pystyi siihen. Joku huomioi, että kaikilla ei ole valmiuksia opiskella korkeakoulutusta, ja vaikka omasta kyvykkyydestä ei olisi tunnettu ylemmyyttä, niin itsestään ja omasta osaamisesta sai kuitenkin olla ylpeä.

Onnistunein kokemus on se, että olen todistanut itselleni kykeneväni tähän ja toisaalta sellaiset hetket, kun on istunut koneella ja epäillyt, että syntyykö tekstiä ollenkaan ja sitten sitä vaan alkaa jostakin pulputa eikä syntynyt edes juurikaan hävetä. 19M

Aholan, Asplundin ja Vanhalan (2018, 9) mukaan korkeakoulutukseen hakeutuvat ihmiset ovat hyvin valikoitunutta joukkoa. Myös Nori (2011, 13) on kiinnittänyt huomiota siihen, miten yliopistot karsivat itsevalikoinnin läpäisseitä hakijoita valintakokeiden ja ennalta määrättyjen pääsyvaatimusten avulla. Menestyminen opiskelijavalinnoissa riippuu useista tekijöistä, kuten hakijan yksilöllisistä tekijöistä ja perhetaustasta, joka saattaa ilmetä henkisenä ja kulttuurisena opiskeluun kannustamisena tai taloudellisena tukena. Itsevalikoituminen ja yliopistojen pääsykarsinnat muodostavat Norin (2011, 13) mukaan monisyisen yhteyden, joka näkyy lopulta yliopisto-opintojen aloittamisena tai niistä karsiutumisena. Valmennuskurssit omalta osaltaan vahvistavat valikoitumista. Valmennuskursseille osallistuminen on Aholan, Asplundin ja Vanhalan (2018, 9) mukaan kytköksissä hakijan perhetaustaan, sillä korkeakoulujen valintakokeeseen valmentavan kurssin käyneiden osuus on suurin niillä hakijoilla, joiden molemmilla vanhemmilla on korkeakoulutus. Suhtautuminen valintakokeisiin tuli tämän tutkimuksen aineistossa esille vain lyhyesti erään kirjoittajan mainitessa asiasta ja paheksuessa rikkaiden vanhempien maksamia kursseja. Useampi vastaaja sen sijaan mainitsi, että ei saanut tukea kotoaan. Tätä ei kuitenkaan koettu vain pahana asiana, vaan lähinnä omaa itsenäisyyttä tukevana seikkana. Useampi kirjoittaja myös koki, että heillä säilyi jonkinlainen oma vapaus, kun he olivat yliopistossa perheensä ensimmäisenä. Tällaista vapautta ei sen sijaan nähty olevan niillä, joiden yliopisto-opiskelu nähtiin joko keskiluokkaisesta taustasta johtuvana itsestänselvyytenä, tai heillä ei ollut ollut edes vapautta valita, sillä joku muu oli päättänyt sen heidän puolestaan.

Tutkimuksen alussa oli puhetta koulutuksellisesta tasa-arvosta ja sen haasteista. Suomessa ollaan nyt tilanteessa, jossa koulutustason nousu vaikuttaa hidastuvan. Jyrkimpien kantojen mukaan sosiaalisen nousun katsotaan jopa pysähtyneen ja sääty-yhteiskunnan tekevän paluuta (OPH 2013, 16.) Tämä on huolestuttavaa erityisesti työläistaustaisia opiskelijoita ajatellen. Jos akateemisesti koulutettujen vanhempien jälkeläisellä on edelleen 6,8 kertaa parempi mahdollisuus päätyä yliopisto-opiskelijaksi kuin ei-akateemisen perheen jälkeläisellä (OPH 2013, 27), on tilanne suorastaan huono. Omassa aineistossani ihmiset pääosin kokivat kiitol-

lisuutta, kun olivat saaneet opiskelupaikan yliopistossa. Huomion, että kaikki eivät olleet asian suhteen tasatilanteessa, ilmaisi moni kirjoittaja. Tutkimuksen aineistoon kirjoittajien voidaan katsoa olevan etuoikeutettuja. Myös Nori (2011, 225) on kirjoittanut, että vaikka eri yhteiskuntaryhmien osallistuminen korkeakoulutukseen on tasoittunut, niin silti sosiaalisen taustan mukainen valikoituminen ei ole hävinnyt. 1960- ja 70-lukujen hyvän kehityksen valossa nykyinen tilanne voi tuntua jopa pettymykseltä. Hyvinvointivaltion rakentamisen alussa tavoiteltiin tasa-arvoista yhteiskuntaa, jossa kouluttautuminen ei ole riippuvainen sosiaalisesta asemasta. Ainakin itse koen pettäneeni että maassamme koulutuksellisen tasa-arvon näkymät tällä hetkellä eivät ole niin myönteiset kuin voisivat parhaassa tapauksessa olla.

5.3 Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tulosten puolesta voidaan todeta, että työläistaustaiset opiskelijat eivät merkittävästi eroa muista yliopistossa opiskelevista ihmisistä. Heidän syynsä ja motivaationsa hakeutua opiskelemaan näyttäisivät olevan samanlaisia kuin muillakin ryhmillä. Jonkinlaiseksi eroksi voidaan kuitenkin katsoa, että jotkut työläisperheestä ponnistavat yksilöt ovat valmiita tekemään todella paljon töitä päästäkseen yliopistoon opiskelemaan ja ovat hyvin kiitollisia, kun pääsevät todistamaan osaamisensa.

Työläistaustaisten opiskelijoiden kokemukset yliopistossa vaikuttavat myös olevan samansuuntaisia kuin muiden ryhmien edustajien. Merkittäväksi näyttäisi nousevan se, millä tavalla opiskelija kiinnittyy opintoihinsa. Työläistaustaisten opiskelijoiden akateemisiin opintoihin kiinnittyminen saattaa olla heikompaa kuin muilla, kuten Mikkonen ja Korhonen (2018, 31) ovat todenneet. Kuulumisen tunteella ja sen kehittymisellä näyttäisi olevan kiinnittymisen kannalta keskeinen merkitys. Tämän tutkimuksen aineistossa kirjoittajat kuvasivat monin erilaisin tavoin sitä, miten he kokivat sopivansa ja sopeutuvansa yliopistoon. Moni teki selvän eron itsensä ja keskiluokkaisten opiskelijoiden välillä. Tämän kuulumisen tunteen ja toisten kohdalla vierauden kokemuksen voidaan ajatella kertovan jotakin siitä, millä tavalla opiskelijat ovat kiinnittyneet yliopistoyhteisöön ja opintoihin. Heikompi kiinnittyminen voi ilmetä muun muassa oppimisen hallinnan ongelmina. Kiinnittymisen heikkoudesta voivat kertoa

myös ne kokemukset, kun opiskelija epäilee valittua opintoalaa tai pohtii alan vaihtamista. Itsesäätelyn vaikeuksista voivat kertoa lisäksi epävarmuus omasta osaamisesta ja muut hankaluudet opintojen sujumisessa. Voidaan ajatella että ne, jotka kokivat hallitsevansa hyvin oppimista ja pärjäävänsä hyvin, ovat paremmin kiinnittyneitä kuin ne, joilla epävarmuuden tunteet hallitsivat ajatuksia. Osa työläistaustaisista opiskelijoista näytti kiinnittyvän opintoihinsa oikein hyvin ja sen voi päätellä siitä, miten positiivisesti he puhuivat omasta alastaan ja opinnoissa menestymisestään sekä viihtymisestään yliopistoympäristössä.

Tulevan kehityksen kannalta olisi hyvä, jos yliopistossa aiempaa enemmän kiinnitettäisiin huomiota opiskelijoiden opintoihin kiinnittymiseen. Tarvetta voisi olla jonkinlaiselle luokkai- tai kulttuurisensitiiviselle kiinnittymisen työtavalle, jonka avulla opiskelijat perehdytettäisiin luokkataustan mahdollisiin vaikutuksiin opintoihin kiinnittymisen osalta. Luokka- tai kulttuurisensitiivinen lähestymistapa tekisi näkyväksi sen, että perhetausta vaikuttaa paitsi ihmisen puhe- ja käytöstapoihin myös hänen asenteisiinsa ja koko olemukseensa. Akateemisessa ympäristössä sillä voi olla joko myönteisiä tai kielteisiä seurauksia. Lähestymistavan vahvuus olisi siinä, että se nostaisi esille opintoja hankaloittavien asioiden lisäksi ne vahvuudet, joita ihmisellä taustansa vuoksi voi olla. Tärkeä huomio on lisäksi se, että opiskelija, tulipa hän millaisista perheestä tahansa, altistuu yliopistossa kasvu- ja kehitysprosessille, joka etenee kunkin kohdalla omalla tavallaan. Henkilökohtaiset erot ovat suuret, eikä kyseessä ole vain yksilöllinen prosessi vaan pikemmin yhteisöllinen, kuten Mäkinen (2012, 67) korostaa. Hänen mukaansa opintoihin kiinnittyminen on yhteisöllinen prosessi, joka kattaa koko opiskeluyhteisön eikä ole vain opiskelijoiden yksilöllistä opintoihin paneutumista tai yksittäisten käytänteiden tuotosta.

Tämän tutkimuksen tärkeä tulos on myös se, että työläistaustaiset opiskelijat voivat kokea kuuluvansa sekä työväenluokkaiseen kotikulttuuriin että keskiluokkaiseen opiskelijakulttuuriin. He myös pystyvät liikkumaan näiden kahden kulttuurin välillä kohtuullisen sujuvasti, sillä he ovat monesti melko sopeutumis- ja muuntautumiskykyisiä, kuten Reay, Crozier ja Clayton (2009; 2010) ovat todenneet. Sama huomio tuli esille myös tässä tutkimuksessa. Pelkästään jo se, että kirjoittajat ovat halunneet kirjoittaa omista kokemuksistaan yliopistossa, kertoo siitä, että he ovat pystyneet toimimaan ja menestymään tässä ympäristössä. Se, että he kiinnittävät huomiota kitkaan kahden maailman välillä, ei ole vain huono asia vaan voi ker-

toa myös arvostuksesta omaa kokemusta kohtaan. Osa opiskelijoista kokikin, että omasta taustasta oli hyötyä etenkin ajattelu- ja arvomaailman kehittymisen kannalta. Puhe valmiiksi hyvästä ja terveestä arvomaailmasta vahvistaa kuvaa oman taustan arvostamisesta.

Tämä tutkimus on nojautunut Käyhkön (2014, 4) tekemään huomioon, että ihmisen luokkatausta näkyy yliopisto-opiskelijoiden kokemuksissa, etenkin niissä, joissa työläistäustaiset tuntevat olevansa yliopistossa yksin ja omillaan. Heillä on ulkopuolisuuden, vierauden ja vajavaisuuden tunteita sekä kulttuurisen pääoman riittämättömyyttä. Aineistosta löytyikin paljon ennakkokäsitykseni mukaista puhetta siitä, millä tavalla opiskelijat kokivat taustansa kytkeytyvän yliopistossa oloon ja opiskeluun siellä. Tavallaan tämän tutkimuksen punaisen langan voisi tiivistää aineistosta poimittuun lauseeseen: *”Yliopisto-opiskelija voisi siis olla ”ihan tavallisen perheen tavallinen lapsi”, kyse on omasta halusta ja sisukkuudesta tehdä töitä opintojen eteen. Näin siis periaatteessa”*. Katkelma kuvaa hyvin sitä ristivetoa, joka nousi aineiston analyysin aikana esiin. Vaikka opiskelijoina työläistäustaiset eivät juuri eroa muista, niin silti he eivät pääse pakoon sitä seikkaa, että he ovat yliopistossa myös jollakin tavalla luokkansa edustajia. Kuten Käyhkö (2014, 16) toteaa, perheiden erilaiset arvostukset, todellisuudet, elämänpiirit sekä kouluttautumisen ja toimijuuden erilaiset ehdot näkyvät siinä, millaista on olla ja toimia paikassa, jota leimaavat yleiseksi oletetut keskiluokkaiset arvostukset, elämänorientaatiot ja resurssit. Käyhkö (2014, 15) korostaa onneksi myös, että moni työläistäustainen opiskelija näkee oman taustansa ja kaksi erilaisin arvostuksin toimivaa maailmaa yleensä rikkautena ja voimavarana. Ne ovat ikään kuin kahdenlaiset silmälasit, joilla maailmaa katsotaan. Sama asia tuli esille omassa aineistossani. Ihmiset halusivat pitää kiinni molemmista itselleen arvokkaista maailmoista ja olla lojaaleja niille, vaikka näkivätkin, että yliopisto-opintojen aikaan tapahtui omasta taustasta etäännyttä.

Opiskelijan oma olemus vaikuttaa siihen, miten hän sopeutuu opiskeluyhteisöön ja millaisia kuulumisen tai ulkopuolisuuden kokemuksia hänelle opintojen aikana kertyy. Koulu myös uusintaa opiskelijan kulttuuripääomia ja olemusta niin, että perhetausta ja koulussa saatavat kokemukset vaikuttavat opiskelukokemuksiin ja suunnitelmiin, joita ihmiset tekevät tulevaisuutensa suhteen (Reay, Crozier & Clayton 2009; 2010). Ajattelen, että osa opiskelijoiden kuvaamista ajattelu- ja arvomaailman muutoksista tai säilymisestä ennallaan voisi selittyä tämän teorian kautta. Kun oma olemus ja tottumukset kietoutuvat yliopistossa kertyvien ko-

kemusten kanssa yhteen, voi syntyä tai jäädä tapahtumatta jotakin, mitä ei ennalta voi aavistaa ja mikä ehkä yllättää opiskelijan itsensäkin. Vaikuttaisi siltä, että kun opiskelija tulee yliopistoon, hän tuo mukanaan koko aiemman kehityshistoriansa ja sen hetkisen olemuksensa. Vuorovaikutus yliopistoinstituution ja siellä kohdattujen ihmisten kanssa sitten muokkaa häntä tiettyyn suuntaan, jonka yksilö voi tulkita myönteiseksi tai kielteiseksi kehitykseksi, sopeutumiseksi tai sopeutumattomuudeksi. Aineistoa lukiessa tuli monesti olo, että osa työläistäustaisia katsoi maailmaa enemmän työväenluokkaisesta näkökulmasta käsin ja osa näki asiat ja tapahtumat keskiluokkaisemmasta perspektiivistä. Toisaalta erot olivat kuitenkin melko hienovaraisia. Ehkä tämä kertoo sitä, että monet suomalaiset perheet ovat keskenään aika samanlaisia. Suuri vaikutus on varmaankin myös melko yhtenäisellä varhaiskasvatuksella ja perusopetuksella, jotka tasaavat perhetaustan aiheuttamia eroja ainakin jonkin verran.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on ollut nostaa esiin työläistäustaisten yliopistopöiskelijöiden oma näkökulma ja kokemusperäinen tieto siitä, miksi he ovat hakeutuneet yliopistoon opiskelemaan ja millaisia opiskelukokemuksia heillä on. Tarkoitus on ollut osallistua myös koulutuksellisesta tasa-arvosta käytävään keskusteluun ja tuoda esille huoli sen heikkenevästä suunnasta. Kuten edellä on käynyt ilmi, yhteiskuntaluokalla on merkitystä yliopistossa. Luokkaa tosin melko vähän korostetaan, jos oletus on, että kaikki kuuluvat samaan keskiluokkaan. Opiskelijan työläistäusta kannatta huomioda koulutuksen kentällä siksi, että se voi lisätä koulutuksellista epätasa-arvoa. Ajattelen, että jos se otetaan huomioon, voidaan asialle tehdä jotakin, eikä taakka jää yksittäisen opiskelijan kannettavaksi.

On hyvä ajatella, että työläistäusta voi olla yksilölle myös vahvuus. Jos opiskelija itse huomaa tämän ja arvostaa sitä, hän pystyy myös paremmin hyödyntämään sitä. Ainakin se voi antaa ihmiselle luokkanäkökulman yhteiskuntaan, mikä ei ole huono asia yhteiskunnan rakentamisen kannalta. Tämän tutkielman anti alan tutkimuksen kannalta on siinä, että se vahvistaa jo aiemmin tehtyjä havaintoja ja tuloksia sekä nostaa esille työläistäustaisen opiskelijan kokemuksen yhteiskuntaluokan vaikutuksesta siihen, millaista yliopistossa on opiskella ja millä tavalla opintoihin pystyy kiinnittymään. On tärkeää kehittää malleja, jotka voivat parantaa koulutuksellista tasa-arvoa ja vahvistaa opintoihin liittyviä käytäntöjä.

6 POHDINTA JA ARVIOINTI

Tässä luvussa puntaroin aluksi tutkimuksen analyysin jälkeistä etenemistä ja tutkielman kirjoittamista. Sen jälkeen pohdin tutkimuksen luotattavuutta, eettisyyttä ja tutkijan subjektiviteetin merkitystä tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin kannalta.

6.1 Pohdintaa

Tutkimus ei ole vielä valmis aineiston analysoinnin jälkeen. Tarvitaan vielä tulosten selvennystä ja tulkintaa. Tulkinta on sitä, että tutkija miettii analyysin tuloksia ja tekee omia johtopäätöksiään niistä. Tulkinnassa aineiston analyysissä esiin tulleita merkityksiä pohditaan ja selkiytetään. Empiirisessä tutkimuksessa puhutaan tutkimuksen validiudesta eli siitä, mittaako tutkimus sitä, mitä oli tarkoitus mitata. Tulkinta on osa tätä tutkimuksen pätevyuden pohdintaa. Synteesistä puhutaan, kun tutkimuksen pääseikat kootaan yhteen ja saadaan vastaus tutkimuksessa asetettuihin ongelmiin. Johtopäätökset puolestaan perustuvat laadittuihin synteeseihin. Silloin pohditaan, mikä on tulosten merkitys tutkimusalueelle ja voisiko niillä olla jotakin laajempaa merkitystä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 224-225.)

Pro gradu –tutkielman teossa vaikein osuus teorian kirjoittamisen ja sisällönanalyysin jälkeen oli ehdottomasti tulosten tulkinta ja selvennys. Tutkimuksen alussa mielessä pyöri useampia vaihtoehtoisia ajatuksia siitä, millaisia mahdollisia yhteyksiä syntyvillä tuloksilla voisi olla teoriaan. Siinä vaiheessa, kun analyysi alkoi valmistua, täytyi kuitenkin pohtia, mihin omat voimavarat ja taidot riittävät. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen osalta valmis teoria tuki hyvin tuloksista tehtäviä tulkintoja. Toisen kysymyksen osalta eteenpäin vieväksi tieksi osoittautui puolestaan opiskelukokemusten ulottuvuuksista kuulumisen tunne. Sen saattoi yhdistää

ajatukseen opintoihin kiinnittymisestä, mistä oli mahdollista jatkaa sitten eteenpäin. Tässä vaiheessa tutustuin opintoihin kiinnittymistä koskeviin näkemyksiin ja täydensin niillä teoriaosaa. Koen, että opintoihin kiinnittymisen tielle lähteminen on johtanut kohtuullisen luotettavaan lopputulokseen. Kiinnittymiseen liittyvät näkemykset selittävät melko hyvin kaikkia niitä opiskelujen aikana syntyviä kokemuksia, joita työläistäustaisilla opiskelijoilla yliopistossa voi kirjoitusaineiston mukaan olla, ja ne kattavat niin ajattelu- ja arvomaailmaan liittyviä huomioita kuin käsityksiä yliopistosta ja kuulumisen tunteeseen liittyviä alueita sekä opintojen merkitykseen ja oppimisen hallintaan liittyviä asioita.

Eskolan ja Suorannan (2008, 243) mukaan laadullisen tutkimuksen raportointiin ei ole olemassa mitään ainoa oikeaa mallia. Perinteinen määrällisen tutkimuksen raportointimalli on kuitenkin käyttökelpoinen myös kvalitatiivisen tutkimusraportin pohjana. Tässä tutkimuksessa olen noudattanut tätä ohjetta ja pyrkinyt tekemään tutkimusraportin siten, että se täyttää pro gradu –tutkielman vaatimukset sisällön ja muodon suhteen. Eskola ja Suoranta (2008, 243) kannustavat jokaista etsimään raportoinnin suhteen myös omaa persoonallista tapaa esittää asiat. Tutkielmassani tämä tulee ilmi kielenkäytössä ja kirjoittamistavassa. Olen pyrkinyt ilmaisuun, joka kunnioittaa sekä tutkittavien taustaa että omaani ja välittää asiat aiheeseen sopivalla tavalla.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus

Kvalitatiivisen tutkimuksen haastavin vaihe on aineiston analyysi. Laadullinen tutkimus vaatii tutkijalta luovuutta, oppineisuutta ja herkkyyttä aineistolle. Tutkimuksen tärkein tavoite on inhimillisen ymmärryksen lisääminen, joten tutkijan tulisi kyetä tulkitsemaan oivaltavasti ja kohdallisesti saamiaan tuloksia. Oivaltava tutkinta syntyy empirian ja teorian vuoropuhelusta, joka toteutuu, jos tutkija pystyy ottamaan haltuun aineistonsa ja rakentamaan siitä tutkimustehtävän kannalta uutta tietoa ja ymmärrystä sisältävän kokonaisuuden. (Syrjänen, Eronen & Värri, 2007, 8.) Olen tässä tutkimuksessa pyrkinyt ottamaan aineiston haltuun mahdollisimman hyvin, käsittelemään sitä johdonmukaisesti ja puolueettomasti sekä välttämään ylitulkintaa. Tutkimuksen heikentävänä tekijänä voidaan kuitenkin pitää sitä, että kuulun itse

samaan joukkoon kuin tutkittavat, mikä on väistämättä vaikuttanut siihen, millä tavalla olen aineistoon suhtautunut ja sitä ymmärtänyt ja tulkinut.

Tuomen ja Sarajärven (2009, 85-86) mukaan laadullisella tutkimuksella ei tehdä tilastollisia yleistyksiä, vaan pyrkimyksenä on kuvata jotakin tapahtumaa, ilmiötä tai tiettyä toimintaa ja antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. Tällöin keskiöön nousevat ne henkilöt, joilta tietoa kerätään. Heidät tulee valita siten, että he ovat mahdollisimman sopivia tutkittavaksi ja heillä on omia kokemuksia tutkimuksen kohteena olevasta asiasta. Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt valitsemaan aineiston niin, että sen avulla olen voinut vastata riittävän hyvin tutkimuskysymyksiin. Työläistaustaiset yliopisto-opiskelijat tietävät itse, mitkä syyt ovat vaikuttaneet heidän yliopistoon pyrkimiseensä ja sen, millaista on opiskella yliopistossa. Siksi heidän ajatuksensa ja kokemuksensa ovat olleet tutkimuksen lähteenä arvokkaita.

Tutkimuksen tarkoitus on ollut tuoda esiin työläistaustaisten yliopisto-opiskelijoiden oma näkökulma ja kokemuksiin perustuva tieto aiheesta. Tutkimuksen tuloksia tarkastelevassa luvussa on käytetty suoria lainauksia tulkinnan lomassa. Niiden tarkoitus on ollut tehdä näkyväksi, mitä ja miten opiskelijat itse kertovat asioista. Olen tietoinen tekemieni tulkintojen rajallisuudesta. Ne ovat aikaan ja paikkaan sidottuja, ja olen vastuussa tekemistäni valinnoista. Joku toinen olisi voinut toisessa tilanteessa tulkita aineistoa hyvin eri tavalla.

Luotettavuuden kriteereinä pidetään uskottavuutta, siirrettävyyttä, varmuutta ja vahvistuvuutta. Uskottavuus ilmaisee sen, vastaako tutkijan tekemä tulkinta ja käsitteellistäminen tutkittavien omia käsityksiä (Eskola & Suoranta 2008, 211). Uskottavuutta on usein mahdoton tarkistaa. Koska itse kuulun työläistaustaisiin yliopisto-opiskelijoihin, olen kokenut aineistoa lukiessani ja tulkintaa tehdessäni oman ymmärrykseni lisääntyneen sen suhteen, mitkä asiat ovat vaikuttamassa ihmisten hakeutuessa yliopistoon opiskelemaan ja millaisia kokemuksia heille opiskelun aikana on kertynyt sekä millä tavalla se on vaikuttanut heidän ajatteluunsa ja kokemuksiinsa. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimustulosten siirrettävyyttä ei usein ole mahdollista, sillä sosiaalinen todellisuus on monesti niin monimuotoista, että yleistettävyydelle ei ole riittäviä edellytyksiä (Eskola & Suoranta 2008, 211). Sen sijaan tutkijan ennako-oletusten huomioon ottamisella voidaan lisätä tutkimuksen varmuutta, ja siksi olen pyrkinyt kertomaan tekemäni esioletukset. Olen muun muassa olettanut taustalla olevan vai-

kutusta siihen, millaiselta yliopistossa on olla. Vahvistuvuudesta puhutaan, kun tehdyt tulokset saavat tukea muista samaa ilmiötä tarkastelleista tutkimuksista (Eskola & Suoranta 2008, 211-212). Tämän tutkimuksen tulokset saavat osittain vahvistusta muiden tutkimusten tuloksista, mikä vahvistaa luotettavuutta.

Tutkimustekstissä tulisi kertoa mahdollisimman tarkasti siitä, mitä analyysissä on tapahtunut. Realistisessa luotettavuusnäkemyksessä, jossa tutkimustekstiä pidetään ikkunana todellisuuteen, käytetään perinteistä validiteetin eli pätevyyden käsitettä. Tämä jaetaan kahteen osaan: ulkoiseen ja sisäiseen. Sisäinen validiteetti kuvaa tutkimuksen teoreettisten ja käsitteellisten määrittelyjen sopusointua ja ulkoinen puolestaan osoittaa tutkijan tieteenalan hallinnan ja tieteellisen otteen. (Eskola & Suoranta 2008, 212.) Tämän arvioiminen jää hyvin pitkälle lukijan vastuulle. Olen pyrkinyt kuvaamaan analyysin tarkasti ja tavoitellut selkeyttä teoreettisessa ja käsitteellisessä määrittelyssä. Koen kuitenkin olevani vielä melko aloittelija tieteenalan hallinnan ja tieteellisen otteen suhteen. Tämä näkynee lopputuloksessa.

Mäkelän (1992, 53) mukaan analyysin arvioitavuus tarkoittaa sitä, että lukija pystyy seuraamaan tutkijan päättelyä ja hänelle annetaan edellytykset hyväksyä tutkijan tulkinta tai riitauttaa se. Analyysin kattavuus puolestaan merkitsee Mäkelän (1992, 53) mukaan sitä, että tulkinta- ja luokittelusäännöt on esitetty niin selkeästi, että toinen tutkija voi niitä seuraten päätyä samaan tulokseen. Pyrkimykseni on ollut antaa lukijalle riittävät edellytykset seurata päätelyäni ja joko hyväksyä tai hylätä sen. Olen myös tavoitellut analyysin kattavuutta esittämällä luokittelun ja tulkinnan niin selkeästi, että periaatteessa toinen tutkija voisi päätyä samaan lopputulokseen.

Laadullista tutkimusta ei Vilkan (2005, 160) mukaan voi sellaisenaan toistaa, sillä jokainen tutkimus on ainutkertainen. Samoilla tulkintasäännöillä toisen tutkijan tulisi kuitenkin löytää muiden tulkintojen ohella myös se tulkinta, johon tutkija tietystä laadullisessa tutkimuksessa on päätenyt. Silloin voidaan puhua käytännön toistettavuudesta, ja tutkimuksella on tällöin alan tutkimuskentässä merkitystä. Tutkimuksen toteutusosassa olen pyrkinyt kuvaamaan analyysin vaiheita ja kulkua riittävän avoimesti, tarkasti ja laajasti, jotta lukijalla olisi mahdollisuus tehdä päätelmiä tutkimuksen pätevyydestä ja tulosten luotettavuudesta.

Tutkimuksessa validiutta voidaan parantaa käyttämällä useita menetelmiä. Tätä kutsutaan triangulaatioksi. Menetelmätriangulaatiossa tutkimusaineiston hankinnassa käytetään useita tiedonhankintamenetelmiä. Aineistotriangulaatiossa puolestaan hyödynnetään useita eri aineistoja tai eri tiedon kohteita. Tutkijatriangulaatio tarkoittaa sitä, että käytetään useampaa tutkijaa aineistonkeräämisessä sekä etenkin analyysissä ja tulkinassa. Teoriatranguaatiiossa taas tutkimusaineiston tulkinassa hyödynnetään monia teoreettisia näkökulmia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 228.) Tässä tutkimuksessa validiutta on pyritty parantamaan käyttämällä useampaa eri aineistoa. Ensin olen analysoinut pääaineiston ja sen jälkeen tehnyt sivuaineiston analyysin nähdäkseni, tukeeko se pääaineiston tulosta.

Tutkimusaineistojen keruussa on hyvä pyrkiä tarkoituksenmukaiseen ja ekonomiseen ratkaisuun. Hankintatapa ei vaikuta siihen, miten hyvin lopullinen työ onnistuu. Valmiit aineistot harvoin sopivat sellaisenaan tutkimuskäyttöön, ja tutkija voi joutua muokkaamaan niitä omien tavoitteidensa mukaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 181.) Tutkimusongelmani ratkaisemiseen valitsin valmiin aineiston, sillä koin, että kirjoitusaineistossa olleet apukysymykset muodostivat hyvän rungon, jonka varaan saatoin rakentaa analyysin. En kokenut aineiston muokkaamista vaivalloiseksi, vaan pikemminkin se auttoi etenkin analyysin alussa jäsentämään työtä. Aineistosta jätin pois vastaukset ensimmäiseen kysymykseen *Miten luonnehtisit itseäsi?* ja neljänteen *Mihin yhteiskuntaluokkaan itse määrittelisit kuuluvasi?* sillä niitä ei löytynyt vastauksia tutkimuskysymyksiini. Sen sijaan toiseen apukysymykseen *Kertoisitko miten sinusta tuli yliopisto-opiskelija?* annetuista vastauksista saattoi löytää melko vaivattomasti vastaukset ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Lisäksi oli ilo huomata, miten hyvin vastaukset kolmanteen kysymykseen *Millainen on ollut vaikein, millainen onnistunein entä millainen yllättävin kokemuksesi yliopisto-opiskelijana?* ja viidenteen *Koetko yliopistossa opiskelun muuttaneen elämäsi tai arvomaailmaasi?* auttoivat vastaamaan toiseen tutkimuskysymykseen.

Valmiisiin aineistoihin kuten muihinkin tutkimusaineistoihin tulee suhtautua kriittisesti, ja on punnittava niiden luotettavuutta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 184). Valitsemani kirjoitusaineisto on siinä mielessä luotettava, että se oli jo alkujaan kerätty opinnäytetöitä varten ja arkistoitu Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkistoon. Sitä oli myös käytetty kahdessa muussa opinnäytetyössä ennen tätä. Kirjoituspyynnössä oli pyydetty vastaajia kirjoittamaan vapaa-

muotoisesti kokemuksistaan yliopisto-opiskelijana. Siinä oli korostettu vastaajan subjektiivisen kokemuksen merkitystä sekä yhteiskuntaluokkien ja yliopiston suhdetta. Lähes kaikki vastaajat olivat kertoneet myös vanhempiansa ammatit ja sen, onko heidän suvussaan akateemisia ihmisiä vai ei. Se, että kirjoittajat olivat ilmoittaneet vanhempiansa ammatin, oli edellytys sille, että saatoin erottaa kokoaineistosta omaa tutkimustani varten osa-aineiston, joissa vastaajina olivat vain työläistaustaiset yliopisto-opiskelijat.

Aineiston koolla ei Eskolan ja Suorannan (2008, 61-64) mukaan ole laadullisessa tutkimuksessa välitöntä vaikutusta eikä merkitystä tutkimuksen onnistumisen kannalta. Aineiston tarkoituksena on toimia tutkijan apuna, kun hän rakentaa tutkittavasta ilmiöstä käsitteellistä ymmärrystä. Siksi yhtä tärkeää on saada kokoon sopivan kokoinen laadullinen aineisto kuin pystyä kehittämään teoreettinen herkkyyts tutkittavaa ilmiötä kohtaan. Voidaan sanoa, että aineistoa on silloin tarpeeksi, kun sen avulla kykenee vastaamaan tutkimusongelmaan riittävän kattavasti ja kun tulkinta ei nojaa valitun ja rajatun aineiston satunnaisuuksiin. Tässä tutkimuksessa aineistoa on ollut siinä määrin riittävästi, että tulkintoja ei ole tehty vain satunnaisen havaintojen pohjalta vaan ne perustuvat laajempaan vastausjoukkoon. Tämän tutkimuksen pääaineisto oli kooltaan 23 kertomusta ja sivuaineisto 53 kirjoitusta. Aineisto ei kokonaisuudessaan ole kovinkaan suuri, joten pitkälle meneviä yleistyksiä ei tämän tutkimuksen perusteella voi tehdä. Kvalitatiivisessa aineistossa voidaan kuitenkin puhua yleistettävyydestä siinä mielessä, että jos aineisto on koottu järkevästi, voidaan joitakin yleistyksiä pyrkiä tekemään tutkimuksen tulkinnoista. (Eskola & Suoranta 2008,65-66.) Aineisto on koottu siinä mielessä järkevästi, että kirjoittajat olivat kaikki työläistaustaisia yliopisto-opiskelijoita, joilla oli tutkimusongelman vastaamiseen sopivaa tietoa. He myös kirjoittivat juuri niistä aiheista, joista tutkimuksessa haluttiin saada selkoa. Kirjoitelmat sopivat aiheen tutkimiseen verrattain hyvin. Kirjoittajat olivat lisäksi kiinnostuneita tutkimuksesta, sillä he olivat antaneet luvan tekstinsä tallentamiseen jatkokäyttöä varten. Tutkimuksen kohde, työläistaustaiset yliopisto-opiskelijat, täyttivät tutkittavan joukon tunnusmerkit myös hyvin.

Tutkimuksen yleistettävyyttä parantaa mahdollisuus vertailuasetelmaan (Eskola & Suoranta 2008, 66). Tässä tutkimuksessa se on toteutettu tekemällä analyysi myös sivuaineistolle, jotta nähtäisiin, tukeeko vai horjuttaako se pääaineistosta saatuja tuloksia. Pääaineiston ja sivuaineiston analyysit olivat molempien tutkimuskysymysten osalta samansuuntaiset, joten voi-

daan ajatella, että ne vahvistavat saatuja tuloksia. Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään usein pieneen määrään tapauksia, jotka pyritään analysoimaan mahdollisimman tarkasti. Aineiston muodostaa silloin harkinnanvarainen näyte (Eskola & Suoranta 2008, 18). Tässä tutkimuksessa saatuja tuloksia ei voi laajassa mielessä yleistää, sillä kyseessä on näyte, joka kertoo tämän joukon todellisuudesta ja kokemuksista. Voidaan kuitenkin todeta, että vaikka jokaisen työläistaustaisen yliopisto-opiskelijan syy hakeutua yliopistoon opiskelemaan ei löydy viiden hakumotivaation joukosta, niin osalla syy voi löytyä. Opiskelukokemusten osalta voidaan sanoa, että kaikilla opiskelijoilla kertyy yliopistossa erilaisia kokemuksia opiskelusta ja opetuksesta. Tällöin voidaan ajatella, että myös muilla työläistaustaisilla opiskelijoilla voi olla samankaltaisia kokemuksia kuin ne, joita tässä tutkimuksessa on tullut esille.

6.3 Tutkimuksen eettisyys

Arja Kuula (2006) painottaa tutkimuseettisiä periaatteita. Erityisesti hän korostaa tutkittavien yksityisyyden suojaa, ihmisarvon kunnioittamista ja tasa-arvoa. Tutkimuksen aihe vaikuttaa siihen, miten tiukkoja toimia tarvitaan. Tärkeää on, että tutkittavat tietävät, millaiseen tutkimukseen he ovat osallistumassa. Hyvä tutkimus noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä, joka lisää luotettavuutta ja uskottavuutta. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkimuksen tavoitteet ja kysymysasettelut, aineiston kerääminen ja käsittely, tulosten esittäminen ja aineiston säilytys eivät loukkaa tiedeyhteisöä, tutkittavaa kohderyhmää eivätkä hyvää tieteellistä tapaa. Laajasti ottaen eettisyyden tulisi olla kaiken läpäisevä periaate kaikessa tutkimuksessa ja sen yhteiskunnallisessa tehtävässä. (Vilkkä 2005, 29–31, Pohjola 2007, 11-15.) Tutkimusta tehdessä tutkijan eteen tulee monia eettisiä kysymyksiä, jotka hänen on huomioitava tutkimusta tehdessään ja siitä raportoidessaan. Eettisesti hyvä tutkimus edellyttää, että tutkimuksenteossa noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 23.) Tutkimusta tehdessäni olen pyrkinyt toteuttamaan näitä periaatteita. Tutkimuksen uskottavuutta ja luotettavuutta parantaa se, että tutkimus tehdään tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeiden mukaan. Olen pyrkinyt noudattamaan tarkkuutta ja huolellisuutta tutkimustyön eri vaiheissa ja kertomaan tutkimuksen tuloksista rehellisesti. Myös tiedonhankinnassa sekä tutkimus- ja arviointimenetelmissä olen pyrkinyt eettisesti kestävien ja tieteellisen tutkimuksen kriteerien

mukaiseen toimintaan. Lisäksi olen pyrkinyt ottamaan huomioon muiden tutkijoiden työn viittaamalla heidän julkaisuihinsa asianmukaisesti ja antamalla siten niille kuuluvan merkityksen ja arvon. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Aineistolähtöisessä ja teoriaohjaavassa analyysissä aineiston hankinta, eli se, miten tutkittava ilmiö määritellään käsitteenä, on vapaa suhteessa teoriaosaan. Teorialähtöisessä analyysissä sen sijaan se, mitä ilmiöstä jo tiedetään, määrää sen, miten aineiston hankinta järjestetään ja miten tutkittava asia käsitteenä määritellään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 98.) Tässä mielessä olen ollut hyvin vapaa valitsemaan sekä valmiin kirjoitusaineiston että vapaasti internetistä löytyvän keskustelu- ja internet-lehtiaineiston. Sisällönanalyysissä dokumenttina voi olla liki mikä tahansa kirjalliseen muotoon saatettu materiaali, ja analyysimuoto sopii hyvin myös strukturoimattoman tekstiaineiston analyysiin (Tuomi & Sarajärvi 2009 103). Ajattelen, että tässä tutkimuksessa aineiston valinta on eettisesti melko kestäväällä pohjalla. Sivuaineiston kohdalla olen pohtinut sitä, että ihmiset, jotka ovat kirjoittaneet verkkoon, eivät ole alkujaan tarkoittaneet kommenttejaan tai kertomuksiaan tutkimusaineistoksi. Olen huomionut tämän ja pyrkinyt toimimaan kunnioittavasti. Keskustelut ja internet-lehtihaastattelut sisälsivät tutkimuksen kannalta kiinnostavaa tietoa ja toivat lisävarmuutta siihen, että työläistaustaisilla ihmisillä on tietynsuuntaisia kokemuksia ja käsityksiä yliopistosta, minkä vuoksi on ollut perusteltua käyttää niitä tutkimusaineistona.

Tässä tutkimuksessa tutkittavien anonymiteetti on ollut melko hyvin suojattu, sillä valmis Tietoarkistosta saatu pääaineisto oli jo valmiiksi muutettu sellaiseksi, että kirjoittajat säilyvät tunnistamattomina. Alkuperäiseen tutkimukseen osallistuneet olivat lisäksi antaneet suostumuksen kertomustensa tallentamiseen jatkokäyttöä varten. Anonymiteettiä olen lisännyt vielä siten, että olen käyttänyt aineistonäytteissä vain kirjoittajalle annettua numeroa ja kirjainlyhennettä N tai M viitatessani kirjoittajaan ja hänen sukupuoleensa. Sivuaineistona olleen verkkoaineiston keräsin internetistä itse. Nämä kirjoitukset ovat vapaasti internetistä löytyviä avoimia aineistoja, mutta niitä tulee kohdella samalla tavalla kunnioittavasti kuin muitakin aineistoja. Myös sieltä poimitut tekstinäytteiden tunnisteet olen esittänyt vain lukuina ja kirjaimina, jotta kirjoittajia ei voisi tunnistaa.

Eskolan ja Suorannan (2008, 210-212) mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa arvioinnin lähtökohtana on tutkijan avoin subjektiviteetti, joka ilmaisee, että tutkija on tutkimuksen keskeinen tutkimusväline. Kun luotettavuuden kriteeri on itse tutkija, koskee luotettavuuden arviointi koko tutkimusprosessia. Pohjola (2007, 23) puolestaan toteaa, että tutkimus ei ole teknistä toimintaa vaan tutkija-subjektin valintojen ja ajattelun tulos. Omien lähtökohtien, asenteiden ja arvojen punnitseminen on siksi tärkeää. Olen tutkimusta tehdessäni pyrkinyt noudattamaan edellä mainittuja periaatteita ja kertomaan, millä tavalla olen edennyt ja mitä ratkaisuja olen kulloinkin tehnyt. Koska tutkijan ei pidä sekoittaa omia asenteitaan, uskomuksiaan tai arvostuksiaan tutkimuskohteeseen, vaan hänen on oltava mahdollisimman objektiivinen (Eskola & Suoranta 2008, 16-17), olen pyrkinyt lukemaan kirjoitelmat sellaisina kuin ne ovat sekä näin tavoittamaan tutkittavien oman näkökulman ja lähestymään ilmiötä sellaisena kuin se on. Koen onnistuneeni tässä melko hyvin. Sain näet tehdä löytöjä, jotka poikkeavat siitä, mitä ennalta aiheesta ajattelin.

Tutkimusta tehdessä on tärkeää perustella omat taustasitoumuksensa, sillä ne ohjaavat tutkimuksen lukijaa ja antavat viitteen tulosten luotettavuudesta ja yleistettävyydestä (Syrjänen, Eronen & Värri, 2007, 8). Olen pyrkinyt kirjoittamaan auki omat ennako-oletukseni tutkimusprosessin kulun aikana. Plagioinnin välttämiseksi olen pyrkinyt lisäksi lähdeviitteiden avulla osoittamaan, mikä on muiden tuottamaa tekstiä, ja erottamaan sen selkeästi itse kirjoittamastani tekstistä. Uskon onnistuneeni siinä kohtalaisen hyvin, jolloin lukijan on mahdollista arvioida tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä tutkielmaa lukiessaan.

Olen kokenut tutkimusprosessin ajan eduksi, että olen työläistäustainen yliopisto-opiskelija. Kiinnostus aihetta kohtaan on säilynyt koko tutkimusprosessin ajan, ja olen kokenut etuoi-keutena saada lukea muiden samankaltaisesta taustasta olevien kertomuksia. Käsitkseni taustan merkitystä sille, millä tavalla ihminen sopeutuu ja selviytyy akateemisessa ympäristössä, on vahvistunut. Kiinnostavaa on ollut myös lukea, mitä muiden tutkijoiden tulokset samankaltaisesta aiheesta kertovat: tausta ei selitä kaikkea, ja yliopistossa kertyvät kokemukset ovat henkilökohtaisia sekä yksilöön sidottuja. Tämän tutkimuksen jälkeen koen olevani siinä suhteessa tavallinen yliopisto-opiskelija, että olen saanut elää läpi yliopistossa opiskelimen prosessin, jossa vaiheet seuraavat toisiaan eikä omaa kehitystään ja lopputulosta ennakolta pysty tietämään. Osaan nyt paremmin suhteuttaa kokemukseni siihen yhteisölliseen

prosessiin, joka on olennainen osa yliopistossa oloa ja opintoihin kiinnittymistä. Lisäksi tärkeää on ollut tehdä se löytö, että vaikka moni kirjoittaja koki ristivetoa taustansa ja yliopiston välillä, niin silti voi ajatella, että moni oli kuitenkin melko hyvin sopeutunut joukkoon ja kykeni liikkumaan näiden kahden maailman välillä sujuvasti. Työläistäistaisuuden voi näin ollen ajatella olevan enemmän vahvuus kuin heikkous, vaikka siltä ei aina tuntuisikaan.

6.4 Jatkotutkimusaiheet

Pääaineistoa valitessani kirjoitusaineistosta jäi käyttämättä 22 kirjoitusta. Jatkossa olisi kiinnostavaa paneutua niihin ja katsoa, eroavatko keskiluokkaisten, yrittäjien ja maalta lähtöisin olevien yliopisto-opiskelijoiden vastaukset ja kokemukset työläistäistaisien opiskelijoiden vastauksista jollain olennaisella tavalla. Lisäksi mielessäni on alkanut kyteä ajatus siitä, millä tavalla työläistäistaiset maisterin tutkinnon suorittaneet menestyvät työelämässä. Täytyvätkö heidän tulevaisuuden odotuksensa, vai onko jotakin, joka estää, hidastaa tai haittaa etenemistä akateemisilla työmarkkinoilla. Koska yhteiskuntaluokka on tekijä, joka vaikuttaa niin yliopistoon hakeutumisen kuin yliopistossa opiskelemisen aikana, niin voi ajatella, että ihmisen tausta vaikuttaa myöhemmin myös siihen, miten hän sopeutuu ja menestyy keskiluokkaisessa työelämässä. Esimerkiksi Päivi Vuorinen-Lampila (2018, 11-13) on tutkinut tuoreessa väitöskirjassaan korkeakoulutuksen vaikutuksia työelämään. Työssä tarkasteltiin korkeakoulutettujen tutkinnollaan saavuttamien työelämätulosten eriytymistä ja tämän yhteyttä koulutusalaan sekä muihin tutkinnon suorittaneiden taustaan liittyviin tekijöihin. Tulosten mukaan korkeakoulututkinto oli erilainen resurssi erilaisista taustoista tuleville henkilöille ja eri aloilta valmistuneille. Tutkinto ei tuottanut kaikille yhtä korkeita työelämätuloksia. Eriytymisen syyt liittyvät koulutusekspansioon sekä moniin työelämän ja yhteiskunnallisen kontekstin muutoksiin. Tutkimusraporttia laatiessani olen havahtunut pohtimaan myös omalle kulttuuriselle ja luokkataustalleen uskollisena pysymisen teemoja. Akateeminen yhteisö, koulutus ja akateemisen työn raportoinnin perinne haastaa yhteisöön tulijan vääjäämättä muutokseen, kasvuun ja sopeutumiseen. Jääkö tässä aiemman elämän ja luokkataustan välittämän ilmaisullisen sävyn säilyttämiseen tilaa, on kysymys, jota käsittääkseni on tutkittu vielä verrattain vähän.

7 LOPUKSI

Pro gradu -tutkimusprosessi oli mielenkiintoinen mutta aivan erilainen kuin tutkimuksen alussa osasin ajatella. Aluksi mietin kohderyhmääni eli työläistaustaisia yliopisto-opiskelijoita ja sitä, millä tavalla keräisin riittävän määrän laadukasta aineistoa pro gradu -tutkielmaa varten. Onneksi Yhteiskuntatieteellisestä tietoarkistosta löytyi syksyllä sopiva valmis aineisto. Vaikka sen avulla ei mullistavia tuloksia löytynytäkään, niin se uusintaa alalla aiemmin tehtyä tutkimusta ja lisäksi kasvatti omaa tietämystäni aiheesta. Sivuaineiston analyysi vahvisti pääaineistosta tehtyjä tulkintoja. Siten hyväksi ratkaisuksi osoittautui se, että jo kesällä luin netistä erilaisia jollakin tavalla työläistaustaisiin yliopisto-opiskelijoihin liittyviä keskusteluja ja keräsin niitä talteen.

Nyt tutkimuksen ollessa loppusuoralla voi miettiä, mitä olemme oppineet. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen saadut vastaukset kertoivat, että työläistaustaisten opiskelijoiden syyt hakeutua opiskelemaan yliopistoon eivät juuri poikkea muiden ryhmien motivaatioista. Tässä tutkimuksessa liki kaikki vastaajat kertoivat jonkin syyn hakeutua opintojen pariin, eikä jäsentymättömäksi/sitoutumattomaksi motivaatioksi tulkittavaa vastausta ollut kuin parilla kirjoittajalla. Tämä saa ajattelemaan, että työläistaustaisilla hakeutuminen saattaa olla tarkemmin pohdittua ja harkitumpaa kuin muihin ryhmiin kuuluvilla. Ehkä se, että hakeutuminen ei ole itsestään selvää eikä pakotettua, johtaa punnitumpiin päätöksiin. Jos näin on, tämä kannattaisi huomioida jo hakuvaiheessa ja antaa etusija niille, jotka oikeasti haluavat päästä opiskelemaan yliopistoon.

Huomio, että työläistaustaiset opiskelijat eivät juurikaan eroa muista yliopistossa opiskelevista ryhmistä, on hyvä asia. Sen sijaan tieto, että taustalla voi olla esimerkiksi opintoihin kiinnostumista jarruttavia tai muita haittaavia seurauksia, ei ilahduta. Ylen uutisissa (5.7.2018) oli juttu pääsykoeuudistuksesta. Siinä kerrottiin, miten yliopistoihin halutaan kehittää uusia hakureittejä, joissa yliopistoon sisäänpääsy ei olisi kiinni ylioppilastodistuksesta tai valintako-

keiden tuloksesta. Opetusministeriö toivookin nyt, että korkeakoulut kehittäisivät joustavia mahdollisuuksia päästä yliopistoon. Esimerkiksi avoimen yliopiston väylä voisi toimia sellaisille ihmisille, jotka ovat erityisen hyviä tietyllä alalla tai jotka heräävät myöhään siihen, mikä heitä kiinnostaa. Osa yliopistojen johdosta uskoo uutisen (5.7.2018) mukaan jo nyt, että avoimen väylästä tulee lähivuosina suurempi hakuväylä kuin pääsykokeista.

Muitakin sisäänpääsyä helpottavia uudistuksia on Ylen uutisen (5.7.2018) mukaan jo tekeillä. Viidessä yliopistossa on käynnistetty pilottihanke, jossa opiskelupaikan voi saada, kun suorittaa tietyn määrän opintopisteitä maksuttomina DEFA (Digital Education For All) -opintoina avoimen yliopiston opiskelijana. Kyseessä on Helsingin, Jyväskylän, Turun ja Oulun yliopistojen sekä Aalto-yliopiston kokeilu, joka on saanut opetus- ja kulttuuriministeriöltä 1,5 miljoonan euron avustuksen. Aivan uusia hakuväyliä kehitetään lisäksi Jyväskylän yliopiston johtamassa hankkeessa, jossa on mukana 34 eri oppiainetta yhdestätoista yliopistosta. Kokeilussa testataan kolmea reittiä yliopisto-opintoihin: näyttö-, vaihtoehtoista ja elinikäisen oppimisen reittiä. Hankkeessa kehitetään myös malleihin sopivaa opinto-ohjausta, joka ottaisi huomioon erilaiset reitit ja opiskelijoiden taustat.

Ihmisten odotetaan elävän tulevaisuudessa verrattain iäkkäiksi. Elämästä viiden vuoden käyttäminen yliopisto-opintoihin on lyhyt aika verrattuna siihen henkilökohtaiseen ja yhteiskunnalliseen hyvään, minkä se voi tuottaa. Näkisin maattamme kehitettävän siihen suuntaan, että ihmisille taattaisiin tasa-arvoiset mahdollisuudet myös yliopisto-opintoihin, olivatpa heidän lähtökohtansa millaiset tahansa. Tulevaisuuden ikäluokat ovat aiempaa pienempiä, enkä usko, että Suomella on varaa hukata yhtään kyvyistä, jotka sille suodaan. Luin ilolla Ylen uutisen (5.7.2018) kehitteillä olevista uusista hakureiteistä. Ne luovat toivoa maailmassa, jossa kaikilla ei ole samoja sosiaalisia ja taloudellisia mahdollisuuksia mutta jossa koulutusjärjestelmästä voidaan tehdä joustava ja ihmisten taustaerot huomioiva sekä niitä tasoittava.

“Koulutus on tehokkain työkalu, jolla voit muuttaa maailmaa.”

Nelson Mandela

LÄHTEET

Ahola, S., Asplund, R. & Vanhala, P. (2018). Opiskelijavalinnat ja korkeakouluopintojen nopeuttaminen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 25/2018.

Ahrio, L. (2012). Modernin yliopisto-opiskelun toimintakertomus. Tampere: Acta Universitatis Tamperensis 1215, 2012.

Coté, J.E. ja Levine, C. (1997). Student motivations, learning environments, and human capital acquisition: Toward an integrated paradigm of student development. *Journal of college student development* 38(3), 229 -242.

Erola J. (2010a). Kohorttien väliset liikkuvuuserot. Haaste suomalaisen yhteiskunnan avoimuudelle. *Yhteiskuntapolitiikka*, 75 (2010), no. 3, s. 318-323.

Eskola, J. (2001). Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Juhani Aaltolan & Raine Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Haltia, N. (2014). Neljä diskurssia kouluttautumisen edellytyksistä avoimessa yliopistossa. Teoksessa Simo Pihlajaniemi, Tiia Villa, Elina Lavikainen ja Laura Valkeasuo (toim.) *Oppia ikä kaikki - Kouluttautumisen edellytykset eri elämänvaiheissa. Opiskelijatutkimuksen vuosikirja*. Opiskelijatutkimusverkosto, Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus, 56–70.

Haltia, N., Jauhiainen, A. & Isopahkala-Bouret, U. (2017). Ei-ylioppilastaustaiset korkeakouluopiskelijat. *Eurostudent VI -tutkimuksen artikkelisarja*. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P.: Tutki ja kirjoita. 13.-14., osin uudistettu painos, Tammi 2007, 2008.

Jokela, Susanna. (Tampereen yliopisto): Opiskelijoiden luokka-asema: kirjoitusaineisto 2009-2010 [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 1.0 (2010-06-24). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.

Karhunen, H. & Uusitalo, R. (2017). 50 vuotta koulutusmahdollisuuksien tasa-arvoa. Yhteiskuntapolitiikka 82 (3), 296–303.

Kivinen, O. & Hedman, J. (2016a). Suomalaisen korkeakoulutuksen kansainvälinen taso on väitettyä parempi. Mahdollisuuksien tasa-arvo ja korkea osaaminen. Yhteiskuntapolitiikka 81 (1), 87–96.

Kivinen, O., Hedman, J. & Kaipainen, P. (2012). Koulutusmahdollisuuksien yhdenvertaisuus Suomessa. Eriarvoisuuden uudet ja vanhat muodot. Yhteiskuntapolitiikka 77 (5): 579–586.

Kiviniemi, K. (2015). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 4. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS- kustannus, 74–88.

Korhonen, V. (2014). Opintoihin kiinnittymisen arviointia kehittämässä. Nexus-itsearviointikyselyn teoreettista taustaa ja empiiristä kehittelyä. Campus Conexus-projektin julkaisuja B:3 Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö.

Korhonen, V. (2014). Korkeakouluopintoihin kiinnittyminen yksilöllisen ja yhteisöllisen prosessin yhteisvaikutuksena. Teoksessa S. Pihlajaniemi, T. Villa, E. Lavikainen & L. Valkeasuo (toim.) Oppia ikä kaikki: kouluttautumisen edellytykset eri elämänvaiheissa. Opiskelijatutkimusvuosikirja 2014. Helsinki: Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö (Otus), 40-55.

Korhonen, V. & Mäkinen, M. (2012). Johdanto – Korkeakoulutuksen näyttämöt ja opintoihin kiinnittyminen. Teoksessa V.Korhonen & M.Mäkinen (toim.) Opiskelijat korkeakoulutuksen näyttämöillä. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö. Campus Conexus -projektin julkaisuja A:1, 7–14.

Korhonen, V. & Rautopuro, J. (2012b). Hitaasti mutta epävarmasti – Onko opintoihin hakeutumisen lähtökohdilla yhteyttä opintojen käynnistymisongelmiin? Teoksessa V.Korhonen & M.Mäkinen (toim.) Opiskelijat korkeakoulutuksen näyttämöillä. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö. Campus Conexus -projektin julkaisuja A:1, 87–112

Korhonen V. & Rautopuro J. (2012). Miksi opinnot eivät suju? Yliopisto-opintojen hitaan etenemisen ja opiskelemattomuuden yleiskuvaa ja ongelmia tunnistamassa. Teoksessa Mäkinen Marita et al (toim.) Osallistava korkeakoulutus. Tampere: Tampere University Press, 100-124.

Korhonen, V. (2005). Merkittävät oppimiskokemukset yliopisto-opiskelussa. Teoksessa A. R. Nummenmaa, M. Lairio, V. Korhonen & S. Eerola, (toim.) Ohjaus yliopiston oppimisympäristöissä. Tampere: Tampere University Press, 55–74.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012. Koulutus ja tutkimus vuosina 2011–2016. Kehittämissuunnitelma. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:1.

Kuula, A., Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vastapaino. 2006.

Kosunen, S., Haltia, N. & Jokila, S. (2015) Valmennuskurssit ja mahdollisuuksien tasa-arvo yliopistokoulutukseen hakeutumisessa. Kasvatus 46(4). S. 334–348.

Käyhkö, M. (2006). Siivoojaksi oppimassa. Etnografinen tutkimus työläistyöistä puhdistuspalvelualan koulutuksessa. Joensuu: Joensuu University Press.

Käyhkö, M. (2014). ”Kelpaanko? Riitänkö? Kuulunko? Työläistaustaiset naiset, yliopisto-opiskelu ja luokan kokemukset”. Sosiologia 1/2014, 4–20.

Mikkonen S. & Korhonen V. (2018). Työläistäustaiset yliopisto-opiskelijat ja koulutusmahdollisuuksien tasa-arvo. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:4).

Myyrskylä, P. (2009) Koulutus periytyy edelleen. Hyvinvointikatsaus (1). Viitattu 9.1. 2019. Saatavilla http://www.stat.fi/artikkelit/2009/art_2009-03-16_002.html?s=0.

Mäkinen, M. (2012). Opiskelijat opintoihin kiinnittymisen tulkitsijoina. Teoksessa Mäkinen Marita et al. (toim.) Osallistava korkeakoulutus. Tampere: Tampere University Press, 47-74.

Mäkinen, M. & Annala, J. (2011). Opintoihin kiinnittyminen yliopistossa. Teoksessa M. Mäkinen ym. (toim.) Korkeajännityksiä. – Kohti osallisuutta luovaa korkeakoulutusta. Tampere: Tampere University Press, 59–80.

Nori, H. (2011). Keille yliopiston portit avautuvat? Tutkimus suomalaisiin yliopistoihin ja eri tieteenaloille valikoitumisesta 2000-luvun alussa. Turun yliopiston julkaisuja, sarja C, osa 309. Turku 2011. 273 s. Väitöskirja.

OKM 2016. Valmiina valintoihin. Ylioppilastutkinnon parempi hyödyntäminen korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:37.

Opetushallitus 2013:8. Maailman osaavin kansa 2020. Koulutuspolitiikan keinot, mahdollisuudet ja päämäärät. Koulutustutkimusfoorumin julkaisu. Seija Mahlamäki-Kultanen, Timo Hämäläinen, Petri Pohjonen & Kari Nyysölä (toim.). Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy: Tampere.

Pohjola, A. 2007. Eettisyyden haaste tutkimuksessa. Teoksessa Viinamäki, L. & Saari, E. (toim.). Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 11-31.

Poutanen, K., Toom, A., Korhonen, V. & Inkinen, M. 2012. Kasvaako akateeminen kynnyksen liian korkeaksi? – Opiskelijoiden kokemuksia yliopistoyhteisöön kiinnittymisen haasteista.

Teoksessa M. Mäkinen, J. Annala, V. Korhonen, S. Vehviläinen, A-M. Norrgrann, P. Kalli & P. Svärd (toim.) Osallistava korkeakoulutus. Tampere: Tampere University Press

Pöyliö, H. & Erola, J. (2015) Suomen lisääntynyt liikkuvuus harvinaista muualla Euroopassa. Talous ja Yhteiskunta 4/2015.

Reay, D., Crozier, G. & Clayton, J. (2009). Strangers in paradise? Working-class students in elite universities. *Sociology*, 43(6), 1103–1121.

Reay, D, Crozier, G and J Clayton (2010) "Fitting in" or "standing out": working-class students in UK higher education *British Educational Research Journal* 32(1), 1-19.

Saari, J., Aarnio, L. & Rytönen, M. (2015). Kolme näkökulmaa koulutuksen valikoituvuuteen. Nuorten koulutusvalinnat tilastojen ja kertomusten valossa. *Otus* 51/2015.

Sirniö, O. (2016). Constrained life chances: Intergenerational transmission of income in Finland. Helsinki: University of Helsinki, Department of Social Research.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä. Tammi

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012.

Törmä, S., Korhonen, V. & Mäkinen, M. (2012). Miten arvioida yliopisto-opiskelijoiden kiinnostumista opintoihin? Teoksessa V.Korhonen & M.Mäkinen (toim.) Opiskelijat korkeakoulutuksen näyttämöillä. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö. Campus Conexus -projektin julkaisuja A:1, 163–191

Vilkkä, H. (2005). Tutki ja kehitä. Keuruu: Tammi.

Ylen uutinen. (5.7.2018). Avoimen yliopiston hakuväylä voi ohittaa pääsykokeet, osa laajentaa jo ensi vuodeksi – "Yliopistoissa perinteisesti kummallisen nihkeä suhtautuminen". Viitattu 18.2.2019 Saatavilla <https://yle.fi/uutiset/3-10274614>